

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
PEDAGOĢIJA, PSIHOLOĢIJAS UN MĀKSLAS FAKULTĀTE
SKOLOTĀJU IZGLĪTĪBAS NODAĻA

**RADOŠĀS DARBĪBAS VEICINĀŠANA ROKDARBU
NODARBĪBĀS PIRMSSKOLAS IZGLĪTĪBĀ OTRAJĀ
POSMĀ**

DIPLOMDARBS

Autore: **Larisa Dumina**
Stud. apl. ld18044

Darba vadītājs:
Dr. paed., asoc. prof.
Māra Urdziņa - Deruma

RĪGA

2021

ANOTĀCIJA

Darba nosaukums: „Radošās darbības veicināšana rokdarbu nodarbībās pirmsskolas izglītībā otrajā posmā”.

Darba autore: Larisa Dumina

Darba zinātniskā vadītāja: Dr. paed., asociētā profesore Māra Urdziņa-Deruma

Darba saturs: ievads, divas daļas ar apakšnodaļām, nobeigums, izmantotās literatūras un avotu saraksts, pielikumi.

Darba apjoms ir 73 lappuses, 6 tabulas, 21 attēli, 55 literatūras avoti, 29 pielikumi.

Pētījuma mērķis: izpētīt radošo darbības veicināšanas iespējas rokdarbu nodarbībās pirmsskolas izglītībā otrajā posmā.

Diplomdarba ievaddaļā autore definē pētījuma pamatkategorijas: pētījuma mērķi, pētījuma priekšmetu, pētījuma objektu, pētījuma uzdevumus, pētījuma hipotēzi, pētījuma metodes, pētījuma bāzi.

Lai sasniegtu izvirzīto mērķi, darba pirmajā – teorētiskajā daļā tiek pētīta pedagoģiski psiholoģiskā literatūra par bērnu radošo darbību pirmsskolas izglītībā otrajā posmā.

Darba otrajā – empīriskajā daļā iekļauta pētījuma norise, apkopoti un analizēti radošās darbības veicinošie faktori rokdarbu nodarbībās pirmsskolas izglītībā otrajā posmā. Pētījums tika veikts X pirmsskolas izglītības iestādē, kurā piedalījās 8 bērni vecumā no 4 līdz 5 gadiem, vecāki, skolotājas.

Galvenie autori, uz kuriem diplomdarba izstrāde balstās: Albrehta, D., Batņa, V., Bebre, R., Briška, I., Geske, A., Grīnfelds, A., Golubina, V., Kalēja – Gasparoviča, D., Iljins., E., Karpova, Ā., Kalvāns, Ē., Lubarts, T., Puškarevs, I., Stangaine, I., Špona, A., Hibnere, V., Vigotskis, L. u. c.

Balstoties uz literatūras atlasī, autore veica pedagoģisko pētījumu par radošās darbības veicināšanu rokdarbu nodarbībās pirmsskolas otrajā posmā. Pētījumā tika pārbaudīta un apstiprināta izvirzītā hipotēze:

Radošās darbības veicināšana rokdarbu nodarbībās pirmsskolas izglītībā otrajā posmā norit veiksmīgāk, ja:

- tiek nodrošināta radošā mācību vide;
- rokdarbu nodarbības ir regulāras;
- bērniem tiek piedāvāti brīvai izvēlei daudzveidīgi rokdarbu materiāli;
- netiek ierobežota bērna fantāzija;
- bērniem ir laiks pabeigt darbu.

Atslēgas vārdi: radošums, radoša darbība, rokdarbu nodarbības, pirmsskolas izglītība, pirmsskolas izglītības otrais posms.

ANNOTATION

The title of work: „Promotion of creative activity in handcraft classes in the second stage of pre-school education”.

The author of work: Larisa Dumina

The head of scientific work: Dr. paed., asociētā profesore Māra Urdziņa-Deruma

Contents of research: introduction, two parts with subsections,

The volume of work: introduction, two parts with subsections, conclusion, list of used literature and sources, and appendices comprise the thesis material.

The work has 73 pages, 6 tables, 21 figures, 55 literature sources, 29 appendices.

The study's goal is to look into the potential for encouraging creative activity in handicraft lessons in the second stage of pre-school education.

The author identifies the key categories of research in the introductory section of the diploma thesis: research aims, research subject, research object, research tasks, research hypothesis, research techniques, and research base.

In order to achieve the goal, the pedagogical - psychological literature on children's creative activity in the second stage of pre - school education is investigated in the first - theoretical portion of the work.

The second - empirical section of the paper summarizes and analyses the characteristics that promote creative activity in handicraft lessons in the second stage of pre - school education. The study was carried out at X pre-school educational institution, which was attended by 8 children aged 4 to 5 years, as well as their parents and teachers.

The following authors contributed to the development of the diploma thesis: Albrecht, D., Augstkalne, D., Batna, V., Bebre, R., Brishka, I, Geske, A., Grnfelds, A., Golubina, V., Kalja - Gasparovia, D., Ilyin., E., Karpova, A., Kalvans, E., Lubarts, T., Pushkarev, I. Stangaine, I., Shpona, A., Hibnere, V., Vigotsky, L.

The author conducted a pedagogical study on the promotion of creative activities in handicrafts in the second stage of preschool based on a selection of literature. The study tested and confirmed the hypothesis: Promoting creative activity in handicrafts in pre-school education in the second stage is more successful if:

- a creative learning environment is provided;
- handicraft classes are regular;
- children are offered a variety of handicraft materials for free choice;
- the child's imagination is not limited;
- children have time to complete work.

Keywords: creativity, creative activity, handicraft lessons, pre-school education, second stage of pre-school education.

SATURS

IEVADS.....	8
1. RADOŠĀ DARBĪBA PIRMSSKOLAS IZGLĪTĪBĀ.....	11
1.1. Pirmsskolas mācību vides raksturojums.....	11
1.2. Radošas darbības raksturojums un veidi.....	12
1.3. Pirmsskolas vecuma bērnu radošās darbības attīstības aspekti.....	17
1.4. Pirmsskolas izglītības vadlīniju un mācību programmu paraugu analīze.....	22
1.5. Pedagoģiskais process bērnu radošās darbības veicināšanā.....	27
1.5.1. Bērna radošā darbība rokdarbu nodarbībās pirmsskolas izglītībā.....	33
1.5.2. Rokdarbu veidi un izmantojamie materiāli.....	36
2. PĒTĪJUMA NORISE UN REZULTĀTI.....	40
2.1. Pētījumā iesaistīto pirmsskolas vecuma bērnu pedagoģiski psiholoģiskais raksturojums.....	40
2.2. Pētījumu organizācija, metožu apraksts, pētījuma bāze.....	41
2.3. Pētījuma norise un rezultāti.....	45
2.4. Pirmsskolas izglītības skolotāju viedoklis par bērnu radošo darbību.....	64
2.5. Ieteikumi vecākiem un skolotājiem bērnu radošās darbības veicināšanai.....	67
NOBEIGUMS.....	68
IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN AVOTU SARAKSTS.....	70
PIELIKUMI.....	74
1. pielikums. Rotaļnodarbības “Bērnudārza rotaļlaukums” konspekts.....	75
2. pielikums. Rotaļnodarbības “Bērnudārza rotaļlaukums” bērnu darbi.....	77
3. pielikums. Rotaļnodarbības “Māja lellei” bērnu darbi.....	78
4. pielikums. Rotaļnodarbības “Kur dzīvo ezītis” bērna darbs.....	79
5. pielikums. Rotaļnodarbības “Ezis iet pa taku” bērnu darbi.....	80
6. pielikums. Rotaļnodarbības “Rudens koki” bērnu darbi.....	81
7. pielikums. Rotaļnodarbības “Neparasta rudens buķete” bērna darbs.....	82
8. pielikums. Rotaļnodarbības “Neparasta rudens buķete” bērna darbs.....	83
9. pielikums. Rotaļnodarbības “Baltijas jūra” bērna darbs.....	84
10. pielikums. Rotaļnodarbības “Baltijas jūra” bērna darbs.....	85
11. pielikums. Rotaļnodarbības “Dabas materiālu kompozīcija” bērnu darbi.....	86
12. pielikums. Rotaļnodarbības “Dabas materiālu kompozīcija” bērnu darbi.....	87
13. pielikums. Rotaļnodarbības “Drosmīgais gailis” bērna darbs.....	88

14. pielikums. Rotaļnodarbības “Drosmīgais gailis” bērna darbs.....	89
15. pielikums. Rotaļnodarbības “Dzimšanas diena Latvijai” konspekts.....	90
16. pielikums. Rotaļnodarbības “Dzimšanas diena Latvijai” bērnu darbi.....	92
17. pielikums. Skolotāju anketa.....	93
18. pielikums. Pirkstiņrotaļa.....	96
19. pielikums. Latviešu tautas pasaka “Kā kokiem izgāja”.....	97
20. pielikums. V. Ļūdēns. Dzejolis.....	98
21. pielikums. N. A. Goroško. Īsti draugi.....	99
22. pielikums. E. Putniņa. Ežuka dziesma.....	100
23. pielikums. A. Siņenko. Pasaka par Margrietiņu.....	101
24. pielikums. Bērna tehniskā līmeņa analīze rokdarbu nodarbībā.....	102
25. pielikums. Pabeigto un nepabeigto darbu izvietošana grupas telpā.....	104
26. pielikums. I. Cīrule. Dzimšanas diena.....	105
27. pielikums. Uzskatēs materiāls “Rudens mežā”.....	106
28. pielikums. Bērnu radošais darbs “Vāveres”.....	107
29. pielikums. Aplikācija “Koks”.....	108

IEVADS

“Radošums cilvēkam sagādā lielu prieku”

L. Vigotskis

Cilvēces vēsturē vienmēr bija daudz pārmaiņu. Mēs dzīvojam strauji mainīgajā pasaulē, un mūsdienu pārmaiņas raksturo kolosāls temps un plašs informācijas apjoms. Līdz ar to mūsdienu sabiedrībai ir nepieciešamas nestandarta, daudzveidīgas personības, cilvēki, kas spēj pielāgoties mainīgajiem apstākļiem, orientēties šajā plašajā informācijas apjomā un radoši darboties. Plānojot radošas sabiedrības veidošanu, kur bērns tiek attīstīts par radošo personību, Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijā līdz 2030. gadam ir norādīts, ka radošums jābūt “neatņemama izglītības programmu sastāvdaļa – visos izglītības līmeņos” (Kīlis 2010, 15).

Pēc Kena Robinsona domām, “viens no pārmaiņu virzītājspēkiem ir tehnoloģiskās inovācijas” (Robinsons 2013, 19), tomēr modernā un efektīvā sabiedrības pamatā ir ne tikai zināšanas, bet arī cilvēku intelekts un radošums. Radošums pasaulē tiek augstu vērtēts.

Šodien visi labi zina, ka augstus profesionālos rezultātus sasniedz radoši cilvēki - tie, kuriem jau no bērnības bija savs viedoklis, nebaidījās to izteikt, demonstrējot jaunu, nestandarta pieeju situācijai. Kā uzsver Kena Robinsons, “jaunās darba formas, kuru pamatā ir augsta līmeņa dizaina un informācijas tehnoloģiju prasmes, aizvien lielākā mērā paļaujas uz speciālistu zināšanām un radošumu (Robinsons 2013, 19).

Bet kas ir radošums? Kā tas izpaužas? Kā rodas radoša personība, un kā attīstās? Kādas ir radoša cilvēka īpašības?

Personības veidošanās nav iespējama bez radošo spēju attīstības. Balstoties uz Ā. Karpovas atziņām, „katra personība ir radoša tai vai citā pakāpē” (Bebre, Karpova 2011, 97). Pēc Kena Robinsona domām, “bērni uzsāk pirmsskolas gaitas radošas pārlicības pilni” (Robinsons 2013, 58).

Radošums izpaužas kā cilvēka spēja atrast īpašu skatījumu uz pazīstamo un ikdienu. Pirmsskolas vecums ir labākais periods radošās personības audzināšanai, jo katrs bērns pēc būtības ir radītājs un eksperimentētājs. Pirmsskolas vecumā bērni ir ļoti ziņkārīgi, viņiem ir liela vēlme izziņāt pasauli un nav domāšanas stereotipu.

Skolotājs – persona, kas veido mūsdienu sabiedrību; iedvesmo, virza un atbalsta. Pirmsskolas attīstības periods ir svarīgs posms bērna dzīvē, un no pirmsskolas skolotāja sabiedrība sagaida īpašu pieeju un lielu atbildību. Skolotājam jābūt spēja ieinteresēt un motivēt savus audzēkņus uz mācīšanos, zināšanu un prasmju apgūšanu. Viena no mūsdienu

pedagoģijas aktuālajām tēmām ir radošuma attīstība pirmsskolas vecuma bērniem, un viens no svarīgiem pedagoģijas uzdevumiem ir radošās personības veidošana.

Tēmas aktualitāte saistīta ar noteikumiem par valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijām, kur ir norādīts, ka „pirmsskolas izglītības satura īstenošanas mērķis ir zinātkārs, radošs un dzīvespriecīgs bērns”. (MK 2018)

Kā norāda I. Puškarevs, “bērns ir personība, kura nepārtraukti turpina attīstīties” (Puškarevs 2001, 10). Savukārt radošā darbībā bērns atklāj savus talantus un spējas, bauda darbību. Radošā darbība ir iespēja bērna estētiskajai un garīgajai attīstībai. Rokdarbi - harmoniskās izglītības un audzināšanas pamats - rosina iztēli un veicina radošo darbību, ļauj bērnam apzināties, ka viņš spēj paveikt ko vērtīgu. Rokdarbu nodarbībās, kuras atbilst bērnu attīstības līmenim un interesēm, skolotāja vadībā notiek personības daudzpusīga veidošanās. Rūpīgi izveidota vide rosina bērnu pētīt, attīsta tā iniciatīvu un radošumu. Rokdarbu nodarbībās bērns var attīstīt savas radošās spējas, darbojoties ar daudzveidīgiem materiāliem: krāsām, krītiem, papīriem, plastilīnu, dabas materiāliem, audumu, tekstilu, dziju, otreizēji pārstrādājamiem materiāliem u. c., un apgūst dažādus darba paņēmienus un drošības noteikumus to apstrādē. Ir daudz dažādu iespēju kā radoši izpausties.

Jaunā programma nosaka, ka svarīgi no sākuma, ka bērni saprot, ka nepieciešams gatavot dāvanu vai telpas rotājumu vai citus izstrādājumus. Katrs bērns var būt radošs. Bērna radošā darbība – tā ir liela vērtība (Programma 2019).

Strādājot pirmsskolas izglītības iestādē par skolotāju 3 – 5 gadus veciem bērniem, darba autore ir novērojusi iespējas veicināt radošo darbību rokdarbu nodarbībās. Līdz ar to tiek izvēlēta šī tēma „**Radošās darbības veicināšana rokdarbu nodarbībās pirmsskolas izglītības otrajā posmā**”.

Galvenie autori, uz kuriem diplomdarba izstrāde balstās: Albrehta, D., Augstkalne, D. Stangaine, I., Batņa, V., Bebre, R., Briška, I, Geske, A., Grīnfelds, A., Golubina, V., Kalēja – Gasparoviča, D., Iljins., E., Karpova, Ā., Kālis, E., Lubarts, T., Puškarevs, I., Špona, A., Vidnere, M., Vigotskis, Ļ. u. c.

Pētījuma objekts: rokdarbu nodarbības pirmsskolā.

Pētījuma priekšmets: 4 – 5 gadus vecu bērnu radošā darbība.

Pētījuma hipotēze:

Radošās darbības veicināšana rokdarbu nodarbībās pirmsskolas izglītībā otrajā posmā norit veiksmīgāk, ja:

- tiek nodrošināta radošā mācību vide;

- rokdarbu nodarbības ir regulāras;
- bērniem tiek piedāvāti brīvai izvēlei daudzveidīgi rokdarbu materiāli;
- netiek ierobežota bērna fantāzija;
- bērniem ir laiks pabeigt darbu.

Pētījuma mērķis: izpētīt radošo darbības veicināšanas iespējas rokdarbu nodarbībās pirmsskolas izglītībā otrajā posmā.

Pētījuma uzdevumi:

- teorētiski izziņāt radošās darbības būtību pedagogu, psihologu skatījumā, tās veicinošiem faktoriem un nozīmi pedagoģiskajā procesā;
- izziņāt un analizēt 4-5 gadus vecu bērnu īpatnības pētāmās problēmas aspektā;
- noskaidrot rokdarbu lomu pirmsskolas vecuma bērnu radošās darbības veicināšanā;
- izveidot un aprobēt radošās darbības veicināšanas modeli pedagoģiskajā procesā;
- veikt pētījumu par radošo darbību un apkopot iegūtos datus.

Pētījuma metodes:

- teorētiskas literatūras un avotu analīze;
- pedagoģiskā novērošana;
- bērnu radošās darbības un rezultātu analīze;
- pedagoģiskā izmēģinājuma darbība;
- pirmsskolas izglītības skolotāju anketēšana;
- datu matemātiskā apstrāde.

Pētījuma bāze:

X pirmsskolas izglītības iestādes 8 bērni vecumā no 4 līdz 5 gadiem, skolotāji. 2021. gada septembris - novembris.

1. RADOŠĀ DARBĪBA PIRMSSKOLAS IZGLĪTĪBĀ

Skaidrojot radošās darbības jēdzienu pastāv vairāki viedokļi. Lai mērķtiecīgi izzinātu radošo darbību saistībā ar rokdarbiem pirmsskolas izglītībā, diplomdarba 1. nodaļa ir veltīta šī jēdziena teorētiskai izpētei, balstoties uz psihologu un pedagogu viedokli.

1.1. Pirmsskolas mācību vides raksturojums

Izglītībai ir būtiska loma cilvēka dzīvē un attīstībā. Kā norāda Andris Broks, “ikviena izglītības sistēma ir valsts noteikts organizācijas veids savu iedzīvotāju izglītības vajadzību apmierināšanai” (Broks 2000, 6).

Pēc A. Broka domām, “izglītojošās darbības mērķis un rezultāts ir attiecīgās personas un sabiedrības iegūtā izglītība” (Broks 2000, 86).

Mācību vide - tā ir mācību darbības norises vieta. Raksturojot **mācību vidi**, I. Šūmane norāda, ka tas ir “mērķtiecīgi organizēts fizisko, sociālo, un informatīvo apstākļu kopums, kurā skolēns veido un īsteno savu pieredzi: zināšanas, prasmes un attieksmes pret sevi un apkārtējo pasauli” (Šūmane 2012, 22).

Izglītības likuma 1. pantā ir norādīts, ka **pirmsskolas izglītība** ir izglītības pirmā pakāpe, “kurā notiek bērna personības daudzpusīga veidošanās, veselības stiprināšana, sagatavošanās pamatizglītības ieguvei” (Izglītības likums 1999). Latvijā bērnus gatavo skolai “pirmsskolas izglītības iestādēs un pirmsskolas izglītības grupās pie izglītības iestādēm (skolās, interešu izglītības iestādēs u. c.), kas ir reģistrētas Izglītības iestāžu reģistrā un licencējušas pirmsskolas izglītības programmas” (Izglītības un zinātnes ministrija 2020). Vide ietekmē bērna personības veidošanos. Ņemot vērā, ka pirmsskola ir pirmā vieta, kur bērns no ģimenes nonāk izglītības iestādes vidē, ir ļoti svarīgi, lai šī vide būtu bērnam droša, draudzīga un attīstoša, kurā centrā ir bērna intereses un vajadzības un kura pozitīvi ietekmē pedagoģisko procesu. Noteikumos par valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijām un pirmsskolas izglītības programmu paraugiem ir norādīts, ka “pirmsskolas izglītības satura īstenošanas mērķis ir zinātkārs, radošs un dzīvespriecīgs bērns”. Lai skolotāji varētu īstenot vadlīniju mērķus, mācību procesam jābūt nodrošināta “daudzfunkcionālā, emocionāli droša un pārraugāma vide” (MK 2018), un organizējot pedagoģisko procesu, skolotāja pienākums ir veidot šo daudzveidīgu, mainīgu un patstāvību rosinošu mācību vidi, kura ir atbalstoša bērna un pedagoga sadarbībai, un nodrošina bērna labsajūtu un piederības izjūtu. Drošība un labsajūta veicina audzēkņa motivāciju pilnvērtīgi iesaistīties mācību procesā, radoši pētīt un darīt, lai sasniegtu sekmīgu rezultātu. Šī vides nodrošināšanā svarīgs ir telpas iekārtojums – telpai jābūt funkcionālai: tajā jābūt vieta gan rotaļlietām, gan mācību materiāliem, gan kustību aktivitātei un bērnu radošai darbībai. Mācību vidi skolotājs iekārto atbilstoši bērnu vecumam,

apgūstamajam mācību saturam, mēneša lielajai izzināmajai tēmai un izglītības iestādes resursiem. Vēlams, lai vides iekārtošanas procesā piedalītos bērni, lai pēc tam viņi zinātu, kur meklēt materiālus. Bērnu darba vietas organizēšanā vēlams, lai mēbeles telpā būtu viegli pārvietojamas. Tādējādi skolotājs var ievērot bērna vēlmes un vajadzības, radot bērniem iespēju strādāt gan individuāli, gan apakšgrupās. Bērnu darba vietas skolotājam jāorganizē bērnu dažādām darbībām: lasīšanai, rakstīšanai, rokdarbiem, zīmēšanai u. c. Darba vietu bērni var izvēlēties paši, vai skolotājs maina bērnu darba vietu, ņemot vērā dažādus faktoros, piemēram, bērnu spējas, sadarbības prasmes, raksturus utt.

Telpā jānodrošina pietiekams apgaismojums. Visi materiāli, kuri ir paredzēti bērniem, jāatrodas pieejamās vietās, lai bērns patstāvīgi varētu tos izmantot. Lai bērni varētu strādāt individuāli, skolotājs grupā iekārto centrus, kuri ir paredzēti dažādām aktivitātēm. Bērni darbojas patstāvīgi. Bērnu pašvadīta mācīšanās palīdz skolotājam organizēt darbu – skolotājs var atbalstīt vienu bērnu vai apakšgrupu, kamēr pārēji bērni patstāvīgi darbojas. Runājot projekta “Kompetenču pieeja mācību saturā” vecākās ekspertes Aritas Laukas vārdiem, “līdz ar to nav tik svarīgi, vai grupiņā ir desmit bērnu, piecpadsmit, vai pat vairāk” (Lauka, Afanasjeva, Endziņa u. c. 2018). Darba autore viņas vārdiem pilnīgi nepiekrīt, jo pati strādājot pirmsskolā ar bērniem, zina, cik liela nozīme mācību procesā ir bērnu skaitam grupā. Ir liela atšķirība – vai grupā ir 10 audzēkņi vai 26 un pat 29! Liels bērnu skaits grupās – tā ir ļoti liela problēma, jo viens skolotājs fiziski nespēj pievērst katram bērnam uzmanību, nodrošinot individuālu pieeju.

1.2. Radošas darbības raksturojums un veidi

“Radošai darbībai ir jāklūst par ikvienas personības ikdienas paradumu”

D. Kalēja-Gasparoviča

Indars Kraģis (Kraģis 2019) norāda, ka radošuma izpēte sākas ar amerikāņu psihologa Džoja Pola Gilforda (Joy Paul Guilford) pētījumiem 20. gadsimta otrajā pusē. Sākotnējo radošuma pētījumu jautājums bija tāds: “Kādas spējas var saistīt ar radošo darbību?” Radošuma pētniecība – kreatoloģija ir zinātne, kura pēta radošumu, tā nosacījumus, cēloņus un sekas. Šī zinātne tika izvirzīta 21. gadsimta sākumā, par pamatlicēju tiek uzskatīts ungāru zinātnieks Ištvars Maģari-Beks (Istvan Magyari-Beck). Radošuma pētījumi joprojām paliek daudzu pētnieku redzeslokā.

Diplomdarba pētījumā, lai noskaidrotu bērnu radošās darbības veicināšanas iespējas rokdarbu nodarbībās pirmsskolas izglītībā, teorētiski ir aplūkotas dažādas atziņas, saistītas ar radošumu.

Balstoties uz R. Bebres (Bebre 2011) atziņām, terminus “radošums” un “kreativitāte” var lietot vienādā nozīmē, jo tie ir sinonīmi. Savukārt I. Lika atzīmē, ka “kreativitāte (no latīņu val. – *creatio* – “radīšana) – ir cilvēka radošās spējas, kuras var:

- izpausties domāšanā, jūtās, saskarsmē, atsevišķos darbības veidos;
- raksturot personību kopumā vai tās atsevišķās puses, darbības produktus, to radīšanas procesu” (Lika 1999-2000, 26).

Kā norāda R. Bebre, radošums bieži saistīts ar šādiem jēdzieniem: “jauns, neparasts, pārsteidzošs, iztēle, oriģināls, atšķirīgs” (Bebre 2011, 14).

Saskaņā ar Ļ. Vigotska (Выготский 1997) zinātniskajiem uzskatiem, iztēle ir radošās darbības pamats, un tā vienādi izpaužas visos kultūras dzīves aspektos, sniedzot iespēju mākslinieciskās, zinātniskās un tehniskās jaunrades attīstībai. Viss, ko mēs redzam sev apkārt un tiek veidots ar cilvēka rokām, kā arī visa kultūras pasaule – tas viss ir cilvēka iztēles un radošuma produkts, un radošuma pamatā ir šī iztēle. Jebkurš izgudrojums vispirms parādās iztēlē un tikai pēc tam tiek realizēts. Iztēles radošā darbība ir atkarīga no cilvēka iepriekšējās pieredzes bagātības un daudzveidības, turpmāk no šī materiāla tiek veidota fantāzija. No tā izriet, ka, jo bagātāka ir cilvēka pieredze un zināšanas, jo vairāk materiāla ir viņa iztēles rīcībā. Lai gan bērni daudz fantazē un iztēlojas, tomēr bērna iztēle ir nabadzīgāka nekā pieaugušā, jo bērna pieredze ir daudzāk nabadzīgāka par pieauguša cilvēka pieredzi. Pamatojoties uz iepriekš minēto, var secināt, ka, ja skolotājs vēlas izveidot stabilu pamatu bērna radošajai darbībai, ir nepieciešams paplašināt bērna pieredzi.

Balstoties uz Ļ. Vigotska (Выготский 1997) atziņām, iztēle ir sarežģīts process, un šī attīstās pakāpeniski bērna attīstības procesā, uzkrājot noteiktu pieredzi no reālas dzīves, un savu briedumu sasniedzot tikai pieaugušā vecumā. Bērns uzkrāj materiālu, no kura vēlāk veidosies viņa iztēle. Viss, ko bērns redz un dzird savā apkārtnē, kļūst par pamatu viņa nākotnes radošumam. Apkārtējā vide, kultūras tradīcijas, bērna interese stimulē un virza bērna radošo darbību. Bērni tiek uzskatīti par laiku, kad fantāzija ir visattīstītākā. Strādājot par skolotāju pirmsskolas izglītības iestādē, darba autore bieži novēroja bērnu fantāzijas nepretenciozitāti - viņi no jebkura priekšmeta un materiāla var izgatavot sev rotaļlietu un spēlēties ar to, iztēlojot, ka šī ir mašīna, lelle utt.

Pēc zinātnieces V. Hibneres (Hibnere 1999-2000) domām, **radošajā darbībā ir ļoti cieši saistīti domāšana un iztēle**. V. Hibnere norāda, ka “ar radošās domāšanas un iztēles attīstību sekmējošiem paņēmieniem var dot ievirzi, impulsu daudzveidīgākai, interesantākai un aktīvākai bērna radošajai darbībai” (Hibnere 1999-2000, 98).

V. Hibnere atzīmē trīs radošās darbības galvenos posmus:

1. Ieceres rašanās.

2. Ieceres tēla periods – tēla “iznēsāšana”, nobriešana, pilnveide; redzes atmiņas tēlu pārfrāzēšana apziņā.

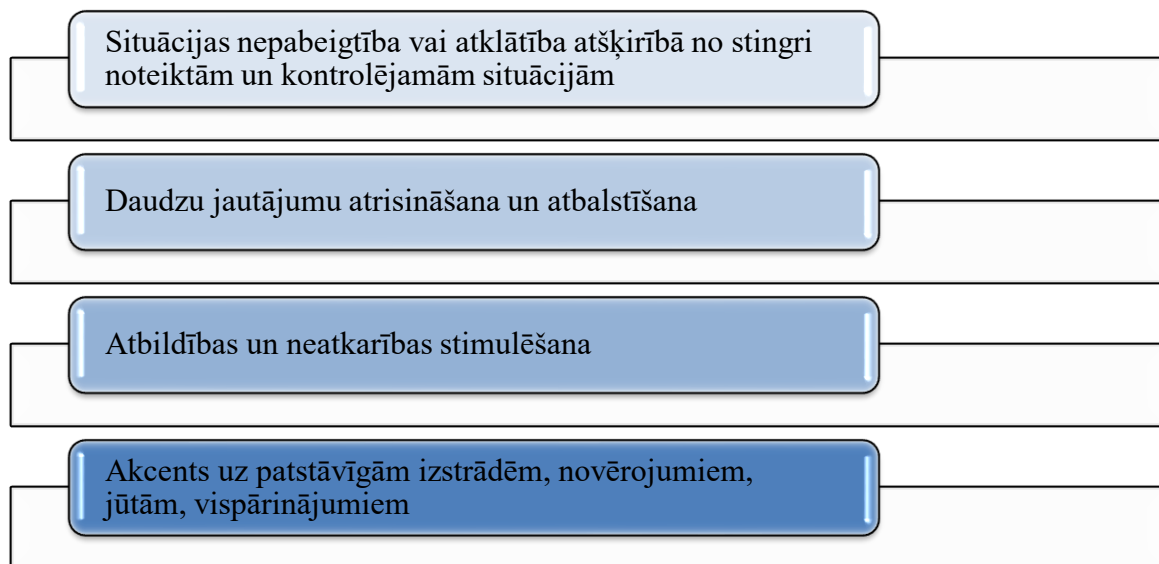
3. Ieceres tēla vizualizēšana radošajā darbībā (Hibnere 1999-2000, 107).

Raksturojot radošās darbības galvenos posmus, V. Hibnere atzīmē, ka pedagoģiskajā procesā iztēles attīstība tiek sekmējama visos radošās darbības posmos, bet radošo domāšanu iespējams sekmēt “ar aktivizējošu, rezultatīvu variatīvu darbību – ar vizuālo modelēšanu” (Hibnere 1999-2000, 99).

Iztēle un fantāzija piemīt katram cilvēkam, īpaši bērnībā. Katrā ziņā iztēle un fantāzija ir svarīgākie mūsu dzīves aspekti, jo jebkura mācīšanās ir saistīta ar nepieciešamību kaut ko iedomāties, iztēloties, darboties ar abstraktiem tēliem. Iztēle un fantāzija nodrošina bērnam jaunu, neparastu skatījumu uz apkārtējo pasauli, veicina atmiņas un domāšanas attīstību, bagātina bērna dzīves pieredzi. Iztēles veicināšanai ir liela nozīme pirmsskolas izglītībā. Radošā procesa svarīgas sastāvdaļas ir ne tikai zināšanas un praktiskās iemaņas, bet arī jūtas, emocijas, intuīcija, zemapziņa un estētiskā izjūta. Balstoties uz Kena Robinsona atziņām, “pastāv divi atšķirīgi ceļi, kā mēs izzinām pasauli un mijiedarbojamies ar to: racionālais un emocionālais, un, jo spēcīgākas ir jūtas, jo aktīvāk dominē emocionālais prāts un mazāk iesaistās racionālais prāts”. Lai intelektam būtu iespēja sasniegt labākos rezultātus, tam jāsadarbojas ar emocijām, saglabājot tos līdzsvarā. (Robinsons 2013, 185 – 186).

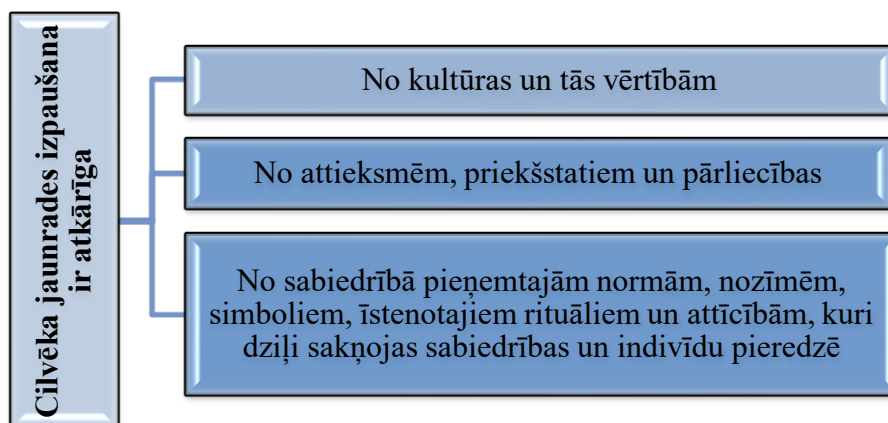
Saskaņā ar E. Iljina (Ильин 2009) zinātniskajiem uzskatiem, iztēle ir funkcija, kas pakāpeniski attīstās dažāda veida darbību apgūšanas procesā. Bērnam ir ierobežota dzīves pieredze, līdz ar to arī bērna iztēle tiek uzskatīta par ierobežotāku nekā pieaugušā.

Pēc psiholoģijas zinātnieces Irinas Likas domām, augsti radošuma radītāji bērnam vēl negarantē viņu radošos sasniegumus nākotnē, bet “tikai palielina to izpausmju iespējamību, pastāvot motivācijai un nepieciešamajām radošajām prasmēm” (Lika 1999-2000, 26). I. Lika atzīmē radošās domāšanas attīstības stimulēšanas nosacījumu (skat. 1.2.1. attēlu).



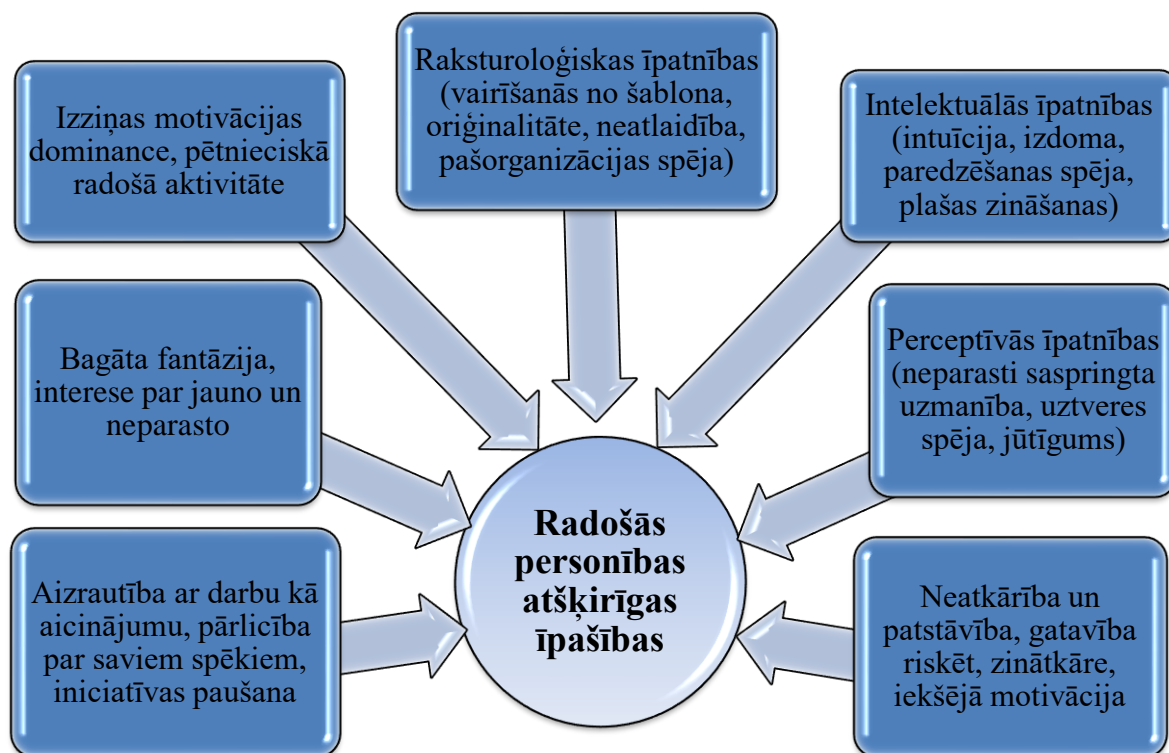
1.2.1. attēls. Radošās domāšanas attīstības stimulējošie nosacījumi (Lika 1999-2000, 26)

Pastāv uzskats, ka radošums ir dzīves pamatā, un katrs “rada pasauli un sevi pašu pasaulē”, jo katrā dzīves brīdī notiek “realitātes radīšana” (Kozlovs 2011, 18). Spēja būt radošam ir raksturīga katram cilvēkam. Balstoties uz projekta “Radošas skolas kultūras sekmēšana starpnozaru sadarbībā II” dalībnieku zinātniski empīrisko pieredzi un atziņām, “cilvēks ir radoša būtne” – jaunu ideju radīšanai un īstenošanai nepieciešamas radošās spējas “potenciāli piemīt normālai vesela cilvēka psihei” (Briška, Kalēja-Gasparoviča 2015, 5). Šī projekta dalībnieki norāda no kā ir atkarīgs, “kāda mērā cilvēka jaunrade izpaudīsies”, tas ir atspoguļots 1.2.2. attēlā.



1.2.2. attēls. Cilvēka jaunrades izpaušanas atkarība (Briška, Kalēja-Gasparoviča 2015, 5)

Dažiem cilvēkiem radoša domāšana ir nemainīga iezīme, savukārt citiem to izraisa situācija un konteksts. Analizējot, kas atšķir radošu personību no citiem cilvēkiem, V. Kozlovs nosauca dažas īpašības (skat. 1.2.3. attēlu).



1.2.3. attēls. Radošās personības atšķirīgas īpašības (Kozlovs 2011, 13 – 14)

Balstoties uz V. Hibneres (Hibnere 1999-2000) atziņām, radošai darbībai ir jā sagatavojas. Pēc zinātnieces domām radošās darbības sākums ir sensorajā izziņā – dzīvās un nedzīvās dabas objektu novērošana, notikumus sadzīvē utt. Ar redzi un tausti var izziņāt priekšmeta formu un uzbūvi. Sensorajā izziņā gūtie tēli paliek atmiņā, sekmējot radošo domāšanu un iztēli. Ar modelēšanas palīdzību var variēt un pilnveidot ieceri.

Pēc I. Kraģa domām radoša attieksme – tas ir iztēles savienojums ar zinātkāri un jaunu ideju meklējumiem. Radoša darbība tiek uzskatīta par cilvēka darbību, kas rada kaut ko jaunu, un tā nav iespējama bez izziņas. Radošā darbība izpaužas kā:

- atdarināšana,
- eksperimentēšana,
- inovāciju izstrāde,
- interpretēšana,
- izgudrošana,
- jaunveidošana,
- mākslinieciska jaunrade,

- pašizpaušme,
- pilnveidošana,
- ražošana (Kraģis 2019, 28).

Radošajā darbībā bērnam ir iespēja attīstīt jau esošās prasmes, paplašināt tās saskaņā ar uzdevumiem, kā arī iepazīt jaunas iespējas. Radošai darbībai jābūt pietiekams laiks – bērnam jābūt laiks padomāt.

Secinājumi.

- Radošā darbība ir spēja radīt jaunas idejas.
- Radošās darbības attīstība ir bērnu harmoniskas attīstības pamatā.
- Iztēle un radošā domāšana ir radošās darbības pamats.
- Radošajā darbībā bērns realizē savas radošās spējas, kas pakāpeniski attīstās.
- Jābagātina bērna pieredze, zināšanas un prasmes.

Pēc radošās darbības raksturošanas ir jāiepazīstas ar tās attīstības nosacījumiem. Šim jautājumam tiek pievērsta uzmanība nākamajā apakšnodaļā.

1.3. Pirmsskolas vecuma bērnu radošās darbības attīstības aspekti

“Agrīnajā posmā radošums nozīmē spēlēšanos ar ideju, žonglējot domas un improvizējot par tēmu”

K. Robinsons

Bērnība ir bezrūpīgs prieka un rotaļu laiks, pamats visai turpmākajai cilvēka dzīvei, un pirmsskolas vecums ar saviem priekiem un sasniegumiem ir ļoti nozīmīgs periods bērna dzīvē. Radošie procesi izpaužas jau agrā bērnībā. Bērns šajā laikā ir atvērts pasaulei un radošs, un katrs bērns pēc savas būtības ir radītājs un eksperimentētājs. Balstoties uz A. Randohas atziņām, “bērns kopš dzimšanas brīža iepazīst pasauli”, novērojot un analizējot to (Randoha 2015, 150).

Viens no svarīgiem pirmsskolas pedagoģijas jautājumiem ir jautājums par bērnu radošumu, jo katram bērnu vecumposmam ir sava radošuma forma; šī radošuma attīstību un radošās darbības nozīmi bērna vispārējā attīstībā. Runājot I. Kraģa vārdiem, “radošuma attīstības nosacījums ir radošā darbība” (Kraģis 2019, 32). Svarīgi ir palīdzēt katram audzēknim maksimāli attīstīt savas spējas. Radošā darbība ir atkarīga no citiem bērna darbības veidiem, un īpaši no pieredzes uzkrāšanas. Pirmsskolas vecuma bērnu radošās darbības vislabāk izpaužas rotaļās. Savās rotaļās bērni atspoguļo daudz no tā, ko viņi iepriekš redzēja vai piedzīvoja. Bet bērni rotaļā nereproducē savas iepriekšējās pieredzes elementus tādā pašā

veidā, kā tie bija patiesībā. Saskaņā ar L. Vigotska (Выготский 1997) uzskatiem, bērns savās rotaļās radoši apstrādā pieredzētos iespaidus, apvieno tos, veidojot no tiem jaunu realitāti, kas atbilst paša bērna vajadzībām un vēlmēm.

Pēc K. Robinsona domām, “cilvēka dotumi bieži vien ir dziļi apslēpti” (Robinsons 2013, 224).

Savukārt balstoties uz I. Kraģa domām, ja bērna radošā darbība tiek atbilstoši realizēta, tā “veicina saskarsmes prasmes, atklātību, iztēli un intuīciju” (Kraģis 2019).

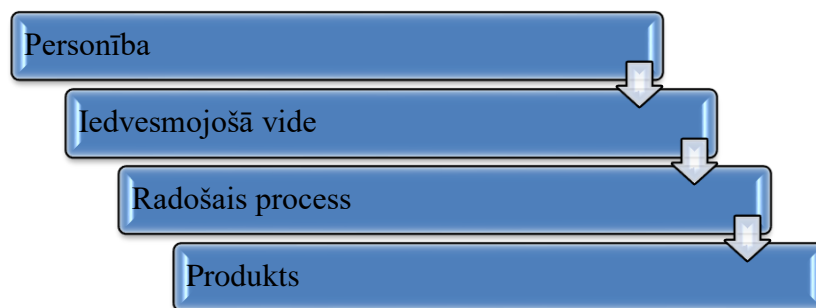
Balstoties uz E. Iljina atziņām, “interese un zinātkāre ir kognitīva vajadzība”, kas rosina bērnam būt radošam, lai to apmierinātu (Ильин 2009, 28). Daudzpusīgas personības veidošanās nav iespējama bez radošo spēju attīstības, jo bērns iepazīto un pārdzīvoto var atspoguļot radošajā darbībā – veidošanā, zīmēšanā, aplicēšanā. Visām bērnu radošajām idejām piemīt iespējas. Tāpēc viens no svarīgiem pedagoģijas uzdevumiem ir radošās personības veidošana. Lai bērni varētu realizēt savas radošās spējas, skolotājiem ir jārada apstākļi, kas mudina bērnu iesaistīties radošumā. Kā norāda A. Špona un J. Jermolajeva, lai bērns varētu attīstīt savus talantus un iegūt labu izglītību, pieaugušajiem ir jārada labvēlīgie apstākļi (Špona, Jermolajeva 2015, 12). Tas nozīmē, ka skolotājam ļoti rūpīgi ir jāgatavo mācību vide.

Analizējot radošo procesu, I. Kraģis norāda, ka tas ir mērķtiecīgs un var būt neapzināts vai ierosināms, ja tiek nodrošināta atbilstoša vide. Radošās darbības rezultātā tiek sekmēta bērna personības attīstība. Kā nozīmīgākus radošās darbības posmus I. Kraģis atzīmē:

1. sagatavošanās,
2. frustrācija,
3. inkubācija,
4. apskaidrība,
5. izstrāde,
6. pārbaude,
7. izvērtēšana (Kraģis 2019, 29).

Pēc I. Kraģa domām, radošā darbība ir atgriezeniska, tai piemīt “eksperimentēšana un spēle ar iepriekš pazīstamām idejām” (Kraģis 2019, 30).

Skola 2030 vecākā eksperte Ilze Mazpane atzīmē, ka, lai no izglītības varētu sagaidīt cilvēkus, kuri “mainīgos apstākļos spēj reaģēt oriģināli, tad bez jaunrades droši vien neiztikt” (Mazpane, 2019). Runājot par jaunradi, viņa norāda četrus tās aspektus, kuri ir atspoguļoti 1.3.1. attēlā.



1.3.1. attēls. Jaunrades aspekti (Mazpane 2019)

Runa šeit ir par tādu personību, kura izdrošinās, kurai ir pašiniciatīva. Pēc I. Mazpanes domām (Mazpane 2019) iedvesmojošai videi nav jābūt pārpildītai ar dažādiem priekšmetiem un instrumentiem, jo tas var ierobežot bērna jaunradi. Svarīgi, lai šī vide raisītu bērna iztēli, vēlmi saskatīt jaunas iespējas un radīt kaut ko oriģinālu un vērtīgu.

Radošums tā ir jaunu ideju radīšana, un tas ir saistīts ar iniciatīvu. Radošums vienmēr nozīmē darbību, un tas ir saistīts ar kāda līdzekļa izmantošanu - rodas ideja, un tad tiek meklēts līdzeklis, ar kuru palīdzību šo ideju veidot. Balstoties uz Kena Robinsona atziņām, “radošums ir dialogs, kurā piedalās idejas un līdzekļi, ar kuriem tās tiek izteiktas” (Robinsons 2013, 154). Jo plašāks bērnam priekšstats par apkārtējo pasauli, jo dažādākās pieejas viņam ir, risinot jaunas problēmas. Kā uzsver A. Lasmane, “šī procesa veiksmīgumu nodrošina prasme izmantot savus kognitīvos procesus” (Lasmane 1999-2000, 23).

Pirmsskolas izglītībā netiek gaidīts no bērniem, ka viņi radīs jaunas idejas un oriģinālus darbus pasaules mērogā. Skolotāji mudina bērnus radīt darbus, “kas būtu oriģināli uz viņu pašu sasniegumu fona” (Robinsons 2013, 159). I. Mazpane (Mazpane 2019) uzsver, ka ar jaunradi nepiedzimst, jaunrade ir iemācāma. Runājot par jaunrades līmeņiem, viņa atzīmēja divus, ar kuriem skolotāji var strādāt skolā, bet darba autore uzskata, ka arī pirmsskolā skolotāji var strādāt ar šiem diviem līmeņiem:

- 1) Radīt kaut ko jaunu attiecībā pret sevi. Piemēram, bērns savieno jaunu informāciju ar zināmo, tādējādi radot sev kaut ko jaunu. Skolotājam pie tā ir jāstrādā un jāattīsta.
- 2) Radošā attieksme pret dažādām situācijām ikdienā. Te jābūt regularitāte, kad skolotājs dažādās situācijās saskata iespējas, ko var uzlabot, radot, kā var piedāvāt savu oriģinālo un vērtīgo ideju.

Balstoties uz I. Kraģa atziņām, var secināt, ka radošai darbībai ir jāattīstās katrā cilvēka dzīves posmā, pretējā gadījumā radošās darbības attīstība var “palēnināties vai pat apstāties” (Kraģis 2019, 14).

Savukārt psiholoģijas zinātnieks E. Iljins (Ильин 2009) uzskata, ka ir tādas izjūtas, kas stimulē radošo darbību, un arī ir tādas, kas kavē radošos centienus. Rakstot par to, kas traucē radošumam, viņš atzīmēja:

- bailes ir vislielākais šķērslis radošumam, jo bailes no neveiksmes ierobežo iztēli un iniciatīvu;
- bailes paust savu viedokli un izskatīties smieklīgi citu acīs;
- vēlme būt līdzīgam citiem;
- augsta paškritika var novest pie radoša strupceļa;
- domas impulsivitāte, kad ir vēlme nekavējoties atrast atbildi, līdz ar to lēmumi kļūst nepārdomāti;
- slinkums. Kad bērns vēlas kaut ko darīt, viņam ir jāsāk, jāturpina un jāpabeidz iesāktas. Šie trīs posmi ir psiholoģiski nevienlīdzīgi un prasa dažādus labprātīgus centienus.

Savukārt rakstot par to, kas “radīšanas spēju izkopšanas procesā harmoniski sadarbojas”, psiholoģijas zinātniece A. Lasmane atzīmēja:

- “apzinātais un neapzinātais,
- prāts un iedvesma,
- prāts un fantāzija,
- prāts un intuīcija” (Lasmane 1999-2000, 22).

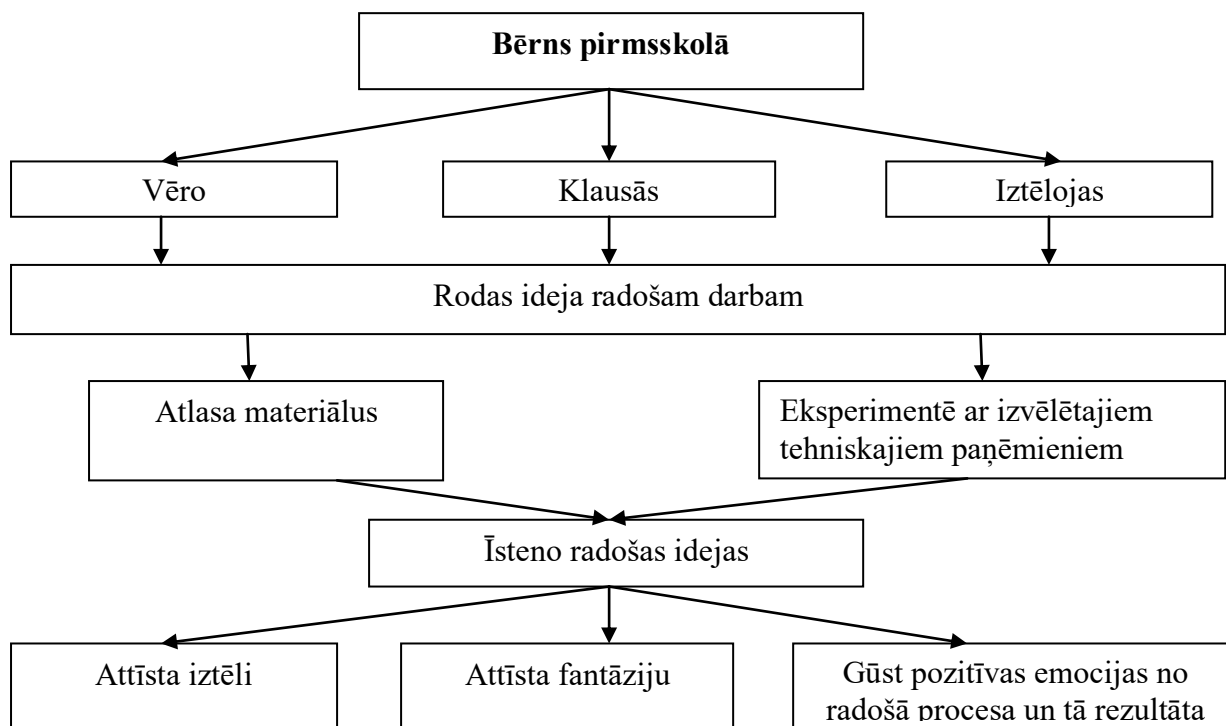
Lai bērns varētu novērtēt, kura ideja veiksmīga, bet kura nav, viņam jādomā kritiski. Vērtēšana notiek gan radošā procesa laikā, gan ārpus tam, radot iespēju visu pārdomāt. Vērtēšana var būt individuālā vai kolektīva. Bieži radošā domāšana mijiedarbojas ar vērtējošo domāšanu, tāda veida uzlabojot rezultāta kvalitāti. Analizējot radošuma attīstības iespējas, Kens Robinsons uzsver, ka šī attīstība “ir iespējama tikai tad, ja cilvēks izprot un spēj vadīt mijiedarbību starp radošo un vērtējošo domāšanu”. Radošā procesa svarīga sastāvdaļa ir pareizi koncentrēta uzmanība. Lai uzplauktu radošā domāšana ir nepieciešams laiks, un noteikti pienāks brīdis, kad ir vajadzīga kritika. Strādājot ar bērniem, skolotājam jāņem vērā, ka kritiskais vērtējums jābūt izteikts īstajā brīdī un īstajā vietā – tas ir ļoti svarīgi, jo izteikts nepiemērotā brīdī, tas var iznīcināt dzimstošo ideju. Radošajam procesam ir vairāki posmi, un bērns pats jūt, kurā posmā viņš pašlaik atrodas, līdz ar to nevajag steidzināt bērna un lūgt procesā kaut ko labot tāpēc, ka, pirmkārt, galarezultāts netiek radīts pirmajā piegājienā, un otrkārt, lai neiznīcinātu viņa spontāno radošo ideju. Svarīgi, lai bērns necenstos vienlaikus paveikt pārāk daudz un pārāk ātri, jo tas arī var iznīcināt radošumu. (Robinsons 2013, 156 – 157)

Lai bērns varētu radoši izpausties, viņam jābūt attiecīgiem līdzekļiem un prasmēm. Lai radošās dotības nepaliek ierobežotas, tās jāveicina, jo prasmes un spējas nerodas un neattīstās pašas. Pēc K. Robinsona (Robinsons, 2013) uzskatiem nepiemēroto līdzekļu izmantošana var nomākt radošuma izpausmes.

Idejas rodas bērna radošajā iztēlē, bet jaunas idejas ne vienmēr ir jaunas, ļoti bieži bērna radošumu stimulē citu cilvēku – pieaugušā vai bērna darbs, idejas un sasniegumi. Radošums un kultūra (šeit sociālajā nozīmē) ir cieši saistīti, jo “kultūra ir cilvēku radošuma rezultāts” (Robinsons 2013, 196). Kultūra sastāv no idejām un uzskatiem, kas veido pasaules uzskatu. Pēc K. Robinsona domām, cilvēka “radošajam darbam piemīt būtiska kultūras dimensija, kurai ir ārkārtīga nozīme radošo spēju attīstībā; radošā domāšana un sasniegumi vienos kultūras apstākļos uzplaukst, bet citos var tikt apspiesti” (Robinsons 2013; 196, 216).

Saskaņā ar Ļ. Vigotska (Выготский 1997) zinātniskajiem uzskatiem, iztēle vienmēr balstās uz materiāliem, ko sniedz realitāte, un uz cilvēka iepriekšējo pieredzi. Iztēle var radīt jaunas kombinācijas, apvienojot realitātes un fantāzijas elementus.

Balstoties uz Pirmsskolas mācību programmu (Programma 2019), tiek atspoguļota bērna radoša darbība pirmsskolā, tā ir parādīta 1.3.1. attēlā



1.3.1. attēls. **Bērna radoša darbība pirmsskolā (Pirmsskolas mācību programma 2019, 10)**

Kā rakstīja S. Rubinšteins, “iztēle un radošums ir cieši saistīti”, bet viņš neuzskata radošumu kā iztēles darbības produktu, norādot, ka “iztēle veidojas radošās darbības procesā” (Рубинштейн 2002, 371).

Pēc K. Robinsona domām, iztēle, radošums un jaunrades spējas ir katra cilvēka svarīgākie resursi, līdz ar to “radošuma veicināšanai ir jāķļūst par vienu no izglītības un mācību galvenajām prioritātēm” (Robinsons 2013, 57).

Bērna radošā attīstība tapāt svarīga, kā intelektuālā un fiziskā. Pēc bērnu psihologu un pirmsskolas skolotāju atziņām, pirmsskolas vecums ir labākais laiks, lai sāktu attīstīt radošās spējas, jo bērniem šajā vecumposmā piemīt jūtīgums, un ir nestandarta, radoša domāšana.

1.4. Pirmsskolas izglītības vadlīniju un mācību programmu paraugu analīze

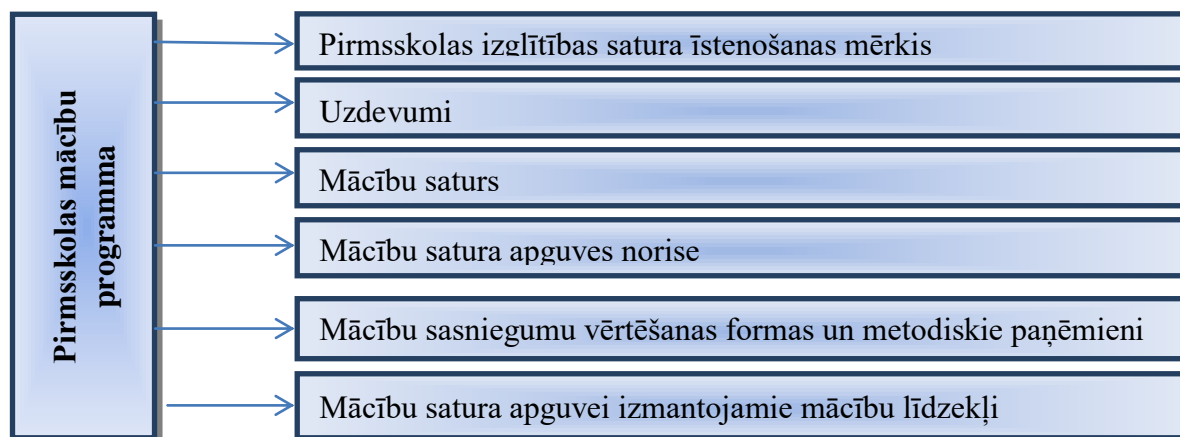
“Pirmsskolas izglītības iestādei – kā izglītības sistēmas pirmajam posmam – jāliek pamati pilnvērtīgi izglītotam cilvēkam – gudram, tikumīgam, cilvēkam, kas ir zinīgs, prasmīgs un cilvēciski vērtīborientēts”

A. Broks

Izglītības likumā 33. pantā ir norādīts, ka “izglītības programma ir izglītības iestādes izglītojošo darbību reglamentējošs dokuments, ar kuru atbilstoši izglītības pakāpei un valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijām tiek noteikti:

- izglītības programmas mērķi, uzdevumi un plānotie rezultāti;
- izglītības programmas īstenošanas plāns” (Izglītības likums 1999).

2019. gada 1. septembrī stājas spēkā jaunās pirmsskolas izglītības vadlīnijas, ko valdība apstiprināja 2018. gada 21. novembrī. Ministru kabineta 2018. gada 21. novembra noteikumi Nr. 716 “Noteikumi par valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijām un pirmsskolas izglītības programmu paraugiem” tika pieņemti, pamatojoties uz Izglītības likuma 14. panta 18.¹ punktu (MK 2018). Lai palīdzētu pirmsskolas skolotājiem īstenot šos noteikumus, ir veidota Pirmsskolas mācību programma, kurai ir ieteikuma raksturs. Tas nozīmē, ka skolotājs var izmantot šo programmu vai pēc šī parauga izveidot savu programmu. Programma veidota, lai varētu sasniegt “vadlīnijās noteikto pirmsskolas izglītības satura īstenošanas mērķi un uzdevumus” (Programma 2019, 6). 1.4.1. attēlā var aplūkot programmas struktūru.



1.4.1. attēls. Pirmsskolas mācību programmas struktūra (Programma 2019, 5)

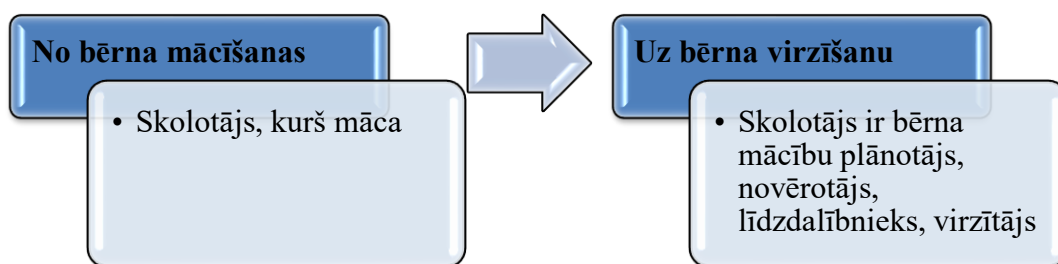
Pirmsskolas mācību programmā (Programma 2019) norādīti mācību satura apguves norise un no vadlīnijas atvasināti plānotie bērnam sasniedzamie rezultāti trīs pirmsskolas izglītības posmiem. Tas palīdz skolotājiem plānot mācību procesu atbilstoši bērna vecumam. Darba autore veica pētījumu, strādājot ar 3 -5 gadīgiem bērniem, un plāno mācību procesu atbilstoši programmā norādītajam 2. pirmsskolas izglītības posmam, ņemot vērā katra bērna individuālās īpatnības un vajadzības.

Pirmsskolas mācību programmā (Programma 2019) ir pielikumi, kuros tiek atspoguļoti plānotie bērnam sasniedzamie rezultāti - kompleksi un tie ietver tikumus, caurviju prasmes, zināšanas izpratni un pamatprasmes visās mācību jomās, kā arī ir paraugi atbilstošas skolotāja un bērna darbības, lai šo plānoto rezultātu varētu sasniegt. Tas palīdz skolotājiem organizēt darbu. Lai mācību procesā veidotu bērnam izpratni un rosinātu interesi par mācību saturu, un bērna “iegūtas zināšanas, prasmes un ieradumi būtu noturīgi, skolotājs, balstoties uz pirmsskolas mācību programmu, mērķtiecīgi plāno bērna darbību tieši sasniedzama rezultāta apguvei” (Programma, 2019).

Lai īstenotu Noteikumus par valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijām un pirmsskolas izglītības programmu paraugiem noteikto mērķi, bērnam ir svarīgi mācīties ne tikai pamatprasmes mācību jomās, bet arī caurviju prasmes un tikumus. Caurviju prasmes tiek integrētas visās mācību jomās, un tās ir jāveicina. (MK 2018)

Pēc I. Kraģa (Kraģis 2019) domām, kompetenču pieejas ieviešanā Latvijas izglītības iestādēs liela nozīme ir radošumam, līdz ar to ir aktuālās tādas caurviju prasmes, ka *kritiskā domāšana un problēmu risināšana, jaunrade un uzņēmējspēja*. Jābūt radošā pieeja mācībām, jo “bez radošas pieejas jaunas pieredzes uzkrāšana faktiski kļūst neizspējama” (Kraģis 2019, 8).

Jaunā Pirmsskolas mācību programmā (Programma 2019) mainās uzsvars un pieeja tam, kā skolotājs vada mācību procesu un sadarbojas ar bērniem – skolotājs plāno, vēro, iesaistās un virza, nesniedz gatavas zināšanas, bet dod audzēkņiem iespēju pie atbildēm nonākt pašiem. Skolotāja loma ir atspoguļota 1.4.2. attēlā.



1.4.2. attēls. Skolotāja loma pirmsskolā (Lauka, Miesniece, Rolanda 2019)

Lai skolotājs varētu virzīt bērna mācīšanos, viņš sagatavo kaut kādu situāciju, kurā bērns var iesaistīties, tad novēro, ko bērns jau prot un kas viņu interesē. Bērns aktīvi darbojoties, nonāk līdz savai tuvākās attīstības zonai un apstājas, jo tālāk pats jau ne zina, ko darīt. Skolotājs piedalās šajā bērnu darbībā, vērojot, kā bērns veic šo darbu, pamanot brīžus, iesaistās bērna darbībā, pavirzot bērnu uz nākamo pakāpi. (Lauka 2018)

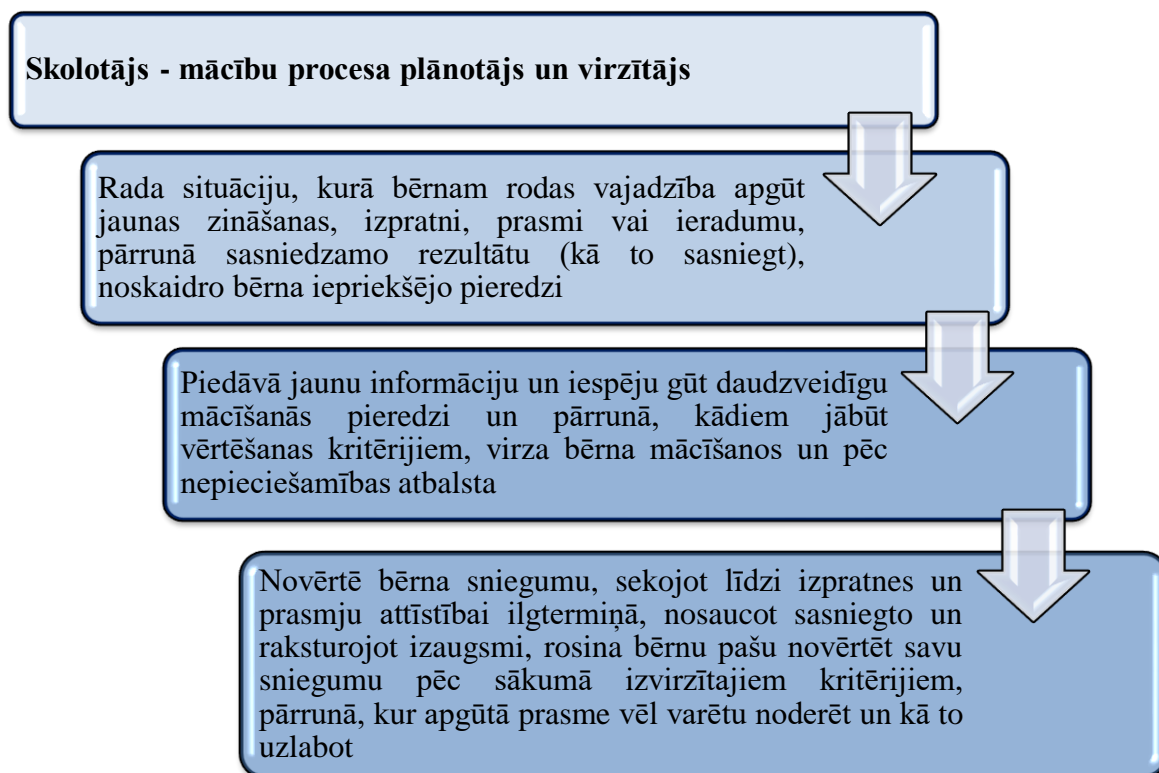
Mācību mērķis – nodrošināt bērnam iespēju saprast pašam. Līdz ar izmaņām mācību pieejā, bērnam jādod iespēja vairāk izzināt, pētīt un radīt pašam. Tas prasa aizvien radošāku pieeju mācību procesa plānošana. Plānojot mācību procesu, skolotājam svarīgi zināt, kas bērnam ir jāsasniedz, līdz ar to skolotāja uzdevums iepazīties ar plānotiem bērnam sasniedzamajiem rezultātiem, kā arī ar piedāvāto programmā mācību saturu, kas atbilst bērnu vecumam, ar kuru strādā skolotājs. Balstoties uz “Skola 2030” materiāliem, mācību pieejā pirm skolā uzsvars tiek likt uz:

- kopīgu plānošanu ilgtermiņā;
- mācīšanās iedziļināti, kad tiek veidota dziļāka izpratne par konkrētu tēmu;
- bērna individuālā izaugsme (prasmju attīstīšana atbilstoši viņa spējām un pieredzei. (Endziņa, Afanasjeva, Lauka 2018)

Skolotājs sadarbībā ar mūzikas un sporta skolotājiem, ņemot vērā bērnu intereses un vajadzības, veido elastīgu temata plānu, kas virza ikdienas rotaļnodarbības, kuras ir veidotas tā, lai bērns sasniegtu tos sasniedzamos rezultātus, kas ir izvirzīti šajā tematā. (Lauka, Afanasjeva, Endziņa u.c. 2018)

Temata nosaukumu skolotāji izvēlas, lai uzrunātu bērnus, bet būtība atklājas ziņā bērnam un sasniedzamajos rezultātos. Ziņa bērnam atklāj, par ko bērns veidos izpratni. Temata apguves laikā katru nodarbību skolotājs virza uz sasniedzamo rezultātu, izvērtējot, kā viņš uzzinās, ka rezultāts ir sasniegts; kur bērns ir šobrīd attiecībā pret šo sasniedzamo rezultātu, kādas ir viņa zināšanas un prasmes, vai nepieciešams bērnam atbalsts. Konkrēts sasniedzamais rezultāts mēnesim, nedēļai, dienai, aktivitātei. (Miesniece, Lauka, Kārklīņa 2019)

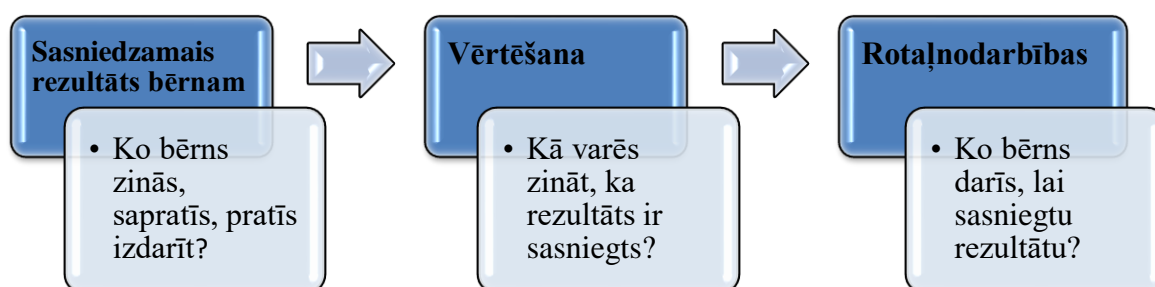
Skolotāja darbības mācību procesā ir attēlotas 1.4.3. attēlā.



1.4.3. attēls. Skolotāja kā mācību procesa plānotāja un virzītāja darbības (Programma 2019, 5)

Bērns mācās nepārtraukti – ikdienas situācijās, skolotāja organizētās rotaļnodarbībās, patstāvīgas darbībās mijiedarbībā ar skolotāju un citiem bērniem, pastaigās, gatavojoties un svinot svētkus. Skolotājs plāno, kurus sasniedzamos rezultātus bērns var sasniegt ikdienas situācijās, un kurus jāiekļauj tematā. Ikviens bērns apgūst sasniedzamo rezultātu savā individuālā tempā. Pirmsskolas vecuma bērniem nepieciešami daudzveidīgi mācību līdzekļi un materiāli, kuri palīdz bērnam, rosina darboties. (Miesniece, Lauka, Kārklīņa 2019)

Lai nodrošinātu metodisko atbalstu skolotājiem, izveidoti septiņi mācību līdzekļi – katrai mācību jomai. Šajos līdzekļos ir integrēta mācību procesa piemēri, kur ir aprakstīta gan skolotāja, gan bērna darbība; uzskatāmi redzams kādas caurviju prasmes bērns apgūst īstenojot šo mācību saturu, kā arī sasniedzamā rezultāta apguves līmeņu apraksti.



1.4.4. attēls. Mācību plānošana, lai bērns sasniegtu izvirzīto sasniedzamo rezultātu. (Miesniece, Lauka, Kārklīņa 2019)

Mācību saturā un apgūstamās prasmēs lielu izmaņu nav. Pirmsskolas mācību programmas apguves īstenošanu reglamentē rotaļnodarbību saraksts, kas ir saistīts ar izglītības iestādes dienas režīmu. Mācību saturs tiek apgūts integrētā rotaļnodarbībā visas dienas garumā, kura notiek gan telpā, gan ārā. Dažādu organizācijas formu rotaļnodarbības skolotāji organizē katru dienu rītā un pēcpusdienā, nodrošinot vienmērīgu slodzi un atpūtu, atbilstoši bērna individuālajām spējām. Rotaļnodarbībā var integrēt vairākas mācību jomas. Programmas mācību satura apguvei skolotājam ir jāizmanto:

- mērķtiecīgi iekārtota, mainīgā, uz attīstību virzīta, atbilstoša bērnu vecuma prasībām un vajadzībām vide;
- dažādas mācību metodes un darba organizācijas formas.

Pirmsskolas mācību programmas satura apguves pamats ir rotaļa. Teorētiskajā literatūrā rotaļu analizē dažādi. Ausma Špona un Jeļena Jermolajeva skaidro, ka “rotaļa ir tas brīnišķīgais tilts, kas savieno bērna neaptveramo un nepiepildāmo “es gribu” ar viņa mazo un nespējīgo “es varu” (Špona, Jermolajeva 2015, 13). Savukārt Vera Batņa norāda, ka “bērna vajadzība spēlēties ir svarīgākā bērna īpatnība” (Batņa 2007, 91). Runājot V. Batņas vārdiem, rotaļa dod iespēju izveidot “tiltiņu” starp pieaugušo un bērnu, tādējādi pirmsskolas izglītībā ar rotaļas palīdzību skolotājam ir iespēja labāk saprast bērna iekšējo pasauli un mijiedarboties ar to. (Batņa 2007, 91).

Balstoties uz I. Stangaines atziņām, rotaļa ir “domāšanas un jaunrades skola” (Stangaine 2015, 24), savukārt Eļkonins (Эльконин 2007) uzskata rotaļu par bērna vadošu darbību. Rotaļa ir viens no attīstības priekšnosacījumiem pirmsskolas vecumā. Pateicoties rotaļai notiek radošās iztēles attīstība, saskarsmes iemaņu ar citiem bērniem pilnveidošana utt.

Pedagoģiskā procesā, programmas apguves laikā skolotājs veic bērnu vērtēšanu, novērtē katra bērna stiprās un vājās puses, izmantojot dažādas metodes un paņēmienus.

Vērtēšanai ir trīs uzdevumi:

1. Diagnosticēt audzēkņu spējas un attīstības līmeni dažādās mācību jomās.
2. Iegūt informāciju par audzēkņu progresu, lai turpmāk mācību procesā izvēlētos piemērotas metodes.
3. Summēt – secināt, kādi ir kopēji rezultāti temata beigās.

Vērtēšanas metodes:

- mutiski, ko izsaka grupā, uzsverot pozitīvo un nozīmīgo bērna darbībā;
- rakstiski, dokumentējot informāciju tabulā.

1.5. Pedagoģiskais process bērnu radošās darbības veicināšanā

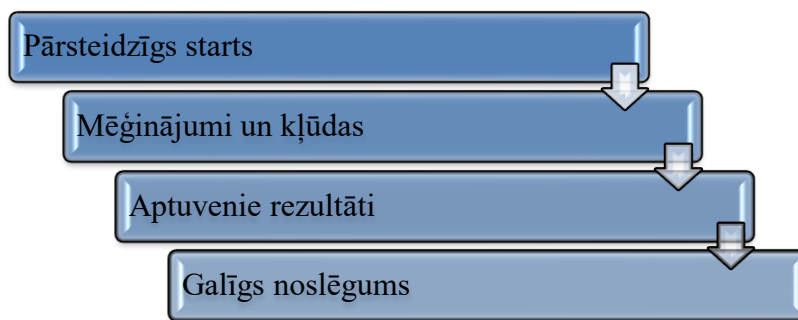
“Kreativitāte ir visspēcīgākā personības attīstības sekmētāja”

V. Hibnere

Pasaule nav domājama bez skolotājiem. Skolotāja profesija ir ļoti svarīga, atbildīgāka un radoša – tieši skolotāji veido jauno paaudzi un jaunas personības, rosina bērnos vēlmi izzināt apkārtējo pasauli un sevi šajā pasaulē. Balstoties uz R. Andersones atziņām, sabiedrības attīstības “īstenošanā nozīmīga loma ir skolotāja augstai profesionālajai kompetencei”, kuru “saturu veido zināšanas, prasmes un attieksmes, kas nepieciešamas skolotāja profesionālajā darbībā” (Andersone 2010, 8). Skolotājs atrodas mūža izglītošanās procesā, papildinot savas zināšanas un prasmes, lai viņam būtu iespēja veiksmīgāk organizēt zināšanu apguvi audzēkņiem, un ļoti daudz laika izmanto, lai gatavotos nodarbību vadīšanai.

Mūsdienās mainās skolotāja loma, un kā norāda R. Andersone, skolotājs “nav vienīgais zināšanu avots”, kas kontrolē bērna apgūtas zināšanas, viņš “kļūst par palīgu, partneri un ceļvedi zināšanu atlasē un mācību procesā” (Andersone 2010, 8). Katrā dzīves posmā ir savs skolotājs. Mūsdienu pirmsskolas skolotājs ir pētnieks, kurš kopā ar bērniem atklāj un pēta apkārtējo pasauli (MK 2018). Svarīgi, lai pirmsskolas izglītībā skolotājs ir idejām bagāta personība un māca bērnus kļūt ne tikai gudriem un patstāvīgiem, bet arī radošiem. Labam skolotājam ir jābūt ne tikai zināšanas, bet arī spēja ieinteresēt audzēkņus. Līdz ar to viena no mūsdienu pedagoģijas aktuālajām tēmām ir radošās darbības veicināšana pirmsskolas vecuma bērniem, jo tieši pirmsskolas periodā notiek bērna personības un radošuma pamatu veidošanās. Skolotāju uzdevums ir iesaistīt un iedvesmot audzēkņus radošajā procesā, veicināt bērna radošo darbību.

D. Kalēja-Gasparoviča (Kalēja-Gasparoviča 2020) norāda, ka pirmsskolas vecuma bērnam iecere radoši darboties rodas vidē, kurā viņš atrodas. Savukārt A. Randoha (Randoha 2015) atzīmē, ka bērns var iedvesmoties no lietu un dabas vides, kā arī no pedagoga personības un attieksmes. Bet “radošums ietver ne tikai iedvesmu, bet arī iemaņas, prasmīgu materiāla pārvaldīšanu un vispusīgi bagātinošu, kritisku izvērtējumu” (Robinsons 2013, 228). Ar skolotājas meistarības palīdzību šīs spējas ir iespējams iemācīt bērniem. Katrs skolotājs iekārto mācību vidi, balstoties uz savu kompetenci un resursiem, izmantojot dažādus mācību līdzekļus. K. Robinsona atziņas par radošajam procesam raksturīgām stadijām ir atspoguļotas 1.5.1. attēlā.



1.5.1. attēls. Radošajam procesam raksturīgas stadijas (Robinsons 2013, 273)

D. Kalēja-Gasparoviča uzskata radošo procesu kā intelektuālo parādību, “kas risinās spontāni un sekmē primāro kreativitāti”, norādot, ka radošā procesa rezultāts ir jauna ideja (iecere), bet **radošai darbībai** ir apzināts mērķis, un, lai īstenotu šo mērķi, nepieciešami materiāli un līdzekļi; radošai darbībai ir objektīvs rezultāts – zināšanas, risinājums, metode, priekšmets u. c. (Kalēja-Gasparoviča 2020, 8).

Savukārt A. Špona uzsver, ka bērnam “īpaši svarīgs ir atklājuma izbrīns”, līdz ar to skolotājam jādomā par žestiem, par savu runu, kurā ir skaidri, saistoši izteikti vārdi, kā arī ideju, kas radītu bērniem pozitīvu pārdzīvojumu (Špona 2006, 57). Rokdarbi ir pārsteigumu un atklājumu pilns process, kad bērns, izmantojot dažādus materiālus un paņēmienus, skolotāja iedvesmots, rada savu atklājumu – savu neatkārtojamo darbu. Ņemot vērā iepriekš minēto, organizējot pedagoģisko procesu radošās darbības veicināšanai, īpaša uzmanība pievērsta vides un materiālu nodrošināšanai

Svarīgi, lai skolotājs izjūt un saprot audzēkni, viņa interesi un individualitāti – attīstības īpatnības, iespējas un vajadzības. Skolotājs ir paraugs pirmsskolas vecuma bērnam, bērns mācās, atdarinot skolotāja darbības un rīcību. Lai veicinātu bērnu radošo darbību pedagoģiskajā procesā, skolotājam pašam jābūt radošam, jo saskarsmē ar bērniem viņš projicē viņos savu iekšējo stāvokli. Ja skolotājs nav radošs, viņš nespēs rosināt un motivēt bērna radoši izpausties.

Lai izvairītos no sadrumstalotības mācību procesā, grupas skolotāji kopīgi plāno lielos tematus, pēc tam temata ietvaros veido mācību plānu, organizējot šo temata izpratni. Bērna darbība tiek plānota sasniedzamā rezultāta apguvei. Skolotājs ir gatavs mainīt plānu, ņemot vērā bērnu ieinteresētību. Temata izzināšanai paredzēts viens mēnesis, lai sasniegtu rezultātus, un bērni varētu darboties ieinteresēti un mērķtiecīgi, iedziļināties, un apgūst dažādas prasmes atbilstoši vecumam. (Skola 2030, 2019). Plānojot un organizējot pedagoģisko darbību, skolotājs balstās uz pirmsskolas izglītības vadlīnijām un pirmsskolas mācību programmu (Kompetenču pieeja mācību saturā); kā arī uz grupas bērnu interesēm, vajadzībām un viņu

individuālās attīstības īpatnībām. Ņemot vērā to, ka visi bērni ir ļoti dažādi, ļoti svarīga ir individuālā pieeja, lai skolotājs varētu atbalstīt katra bērna mācīšanos, dodot viņam iespēju virzīties uz priekšu tik tālu, cik viņš šajā brīdī var.

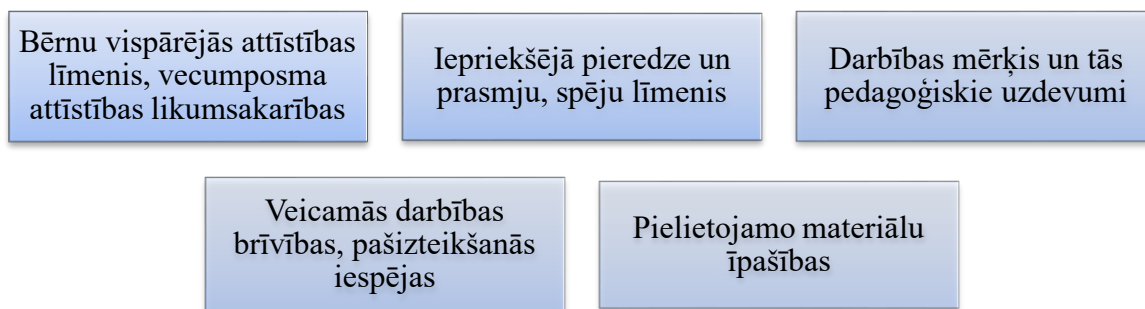
Plānojot rokdarbu nodarbības, skolotājs balstās uz bērnu iepriekšējo pieredzi, paredz pozitīvo pārdzīvojumu. Analizējot Aizenas (1999) hipotēzi par emociju lomu radošumā, T. Lubarts (Lubarts 2009) secina, ka tikai pozitīvi emocionālie stāvokļi sekmē radošo darbību. Gatavojoties rotaļnodarbībām, skolotājs gatavo uzskates un izdales materiālus. Rotaļnodarbību mērķus un uzdevumus, kuri ir sasniedzami un izglītojamajiem saprotami, skolotājs skaidri formulē, rosina audzēkņus strādāt atbilstoši prasmēm un spējām, izteikt savu viedokli, secināt, spriest, vērtēt savu un citu darbu. Iepriekš plānota bērnu darbošanās dod skolotājam iespēju mācību procesā vairāk strādāt ar bērniem individuāli. Skolotājs novēro, klausās un sadarbojas ar bērnu – tas viņam palīdz noteikt bērna prasmju līmeni un virzīt viņa attīstību. Lai realizētu Pirmsskolas mācību programmā paredzēto zināšanu sniegšanu un nostiprināšanu, iemaņu un prasmju apguvi, skolotājs visas dienas garumā izvēlas šādas mācību darbības organizācijas formas:

- rotaļnodarbības (frontāli visai grupai, apakšgrupās, individuāli);
- integrētās rotaļnodarbības;
- rotaļas un spēles;
- bērna patstāvīgā darbība attīstošā vidē (Programma 2019).

Rokdarbu nodarbības posmiem izmantojamās mācību metodes un metodiskie paņēmieni:

- Ierosināšanas fāzē - rotaļas, zīmējumi, fragmenta lasījums.
- Apjēgšanas fāzē – demonstrējums, teksta klausīšanās, lomu spēles, uzdevumu veikšana.
- Refleksijas fāzē – saruna, pašvērtējums (Alsberga, Antiņa, Dortāne u. c. 2016, 14).

Analizējot bērnu zīmētdarbību pirmsskolas pedagoģiskajā procesā, A. Randoha norāda, ka svarīgi izvēlēties darbības paņēmieni un vingrinājumus, aprakstot dažādus faktorus, kuri nosaka šo izvēli (skat. 1.5.2. attēlu).



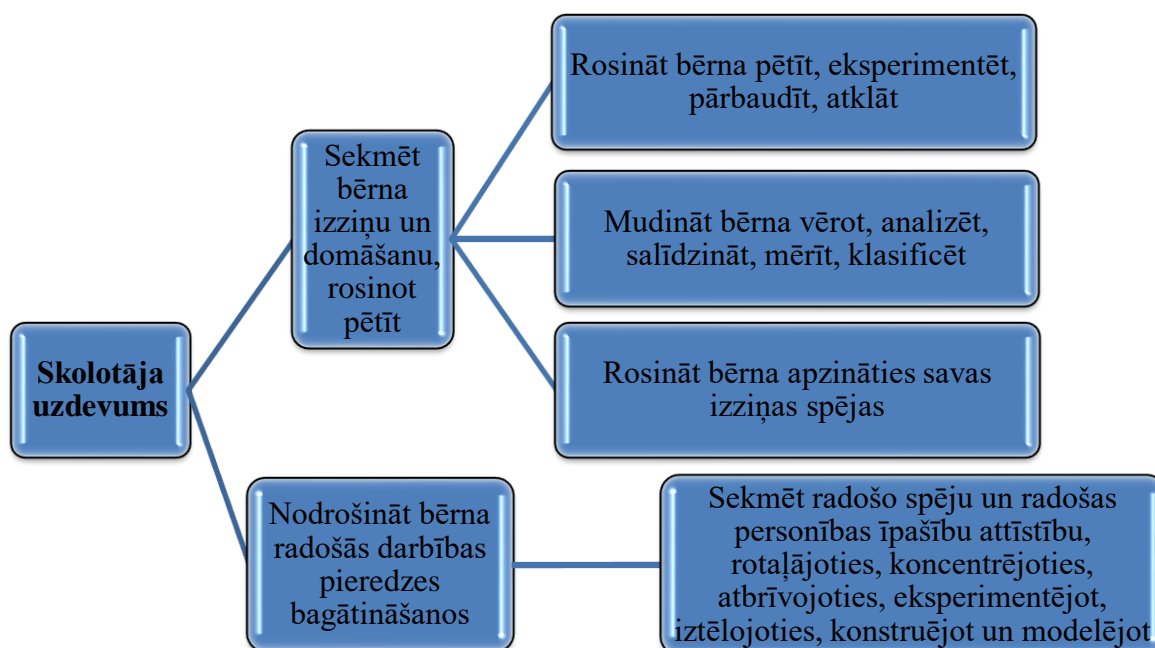
1.5.2. attēls. Pedagoģiskajā procesā darbības paņēmieni un vingrinājumu izvēles nosacījumi (Randoha 2015, 159)

Darba autore uzskata, ka rokdarbu nodarbībās, izvēlējos darba paņēmienus un vingrinājumus, arī jāņem vērā šie faktori. Brīva pašizteikšanās procesā bērna darbība netiek pārtraukta un regulēta, skolotājs līdzdarbojas ar bērniem.

Mācību metodes pirmsskolā:

- verbālā metode (īsi un konkrēti, jo bērni var neklausīties garā skaidrojumā);
- uzskatāmā metode (demonstrējums);
- praktiskā metode (vingrinājumi).

Balstoties uz I. Briškas un D. Kalējas-Gasparovičas atziņām tiek atspoguļoti skolotāja uzdevumi pedagoģiskajā procesā bērnu radošās darbības veicināšanā (skat. 1.5.3. attēlu).



1.5.3. attēls. Skolotāja uzdevumi pedagoģiskajā procesā bērnu radošās darbības veicināšanā (Briška, Kalēja-Gasparoviča 2020)

Rotaļnodarbības laikā skolotājs vēro katru bērnu un veic pierakstus iepriekš sagatavotā vērošanas lapā. Analizējot novēroto, skolotāji kopīgi plāno tālāk mācību procesu tā, lai būtu iespēja iesaistīt katru bērnu tajā.

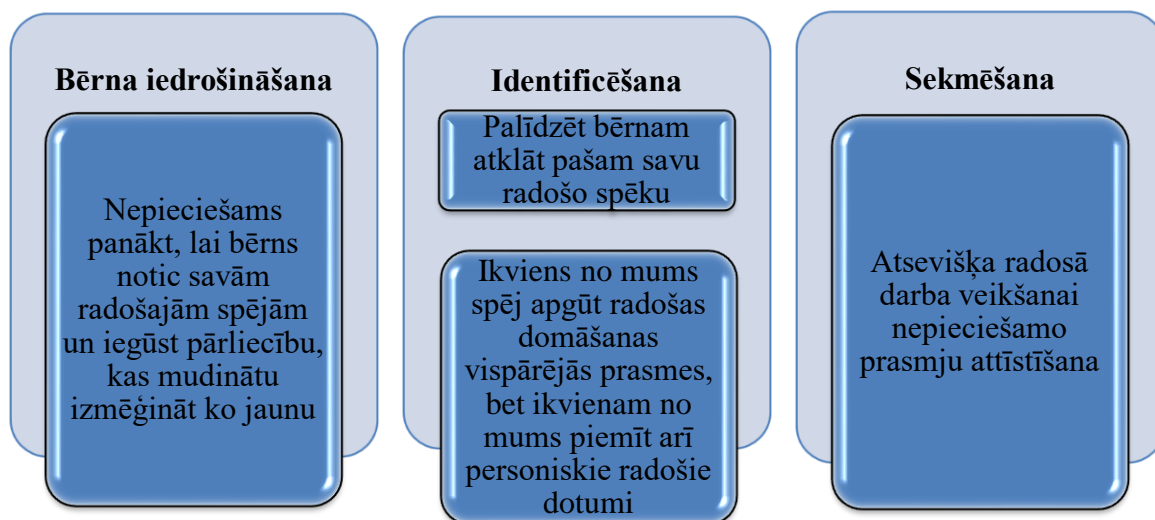
Pirmskolas vecuma bērniem galvenā darbība ir rotaļa. Ar rotaļas palīdzību bērni neapzināti mācās, iepazīstot apkārtējo pasauli, un iegūstot dzīvei nepieciešamas iemaņas un prasmes. Ļoti svarīga ir pirmskolas skolotāja darbība, skolotājam ir jāspēlējas un jāsarunājas ar bērnu, kā arī jāveido pozitīva mācību vide – tas rāda bērnam drošības izjūtu, attīsta pārliecību par sevi un saviem spēkiem.

Balstoties uz I. Stangaines atziņām, “mūsdienu pedagoģiskajā teorijā rotaļa tiek atspoguļota kā vadošais pirmskolas vecuma bērnu darbības veids”. “Rotaļa ir noteikts darbības veids, kas atplaukst bērnības gados un pavada cilvēku visu tā dzīvi. Rotaļa ir bērnības valoda.” (Stangaine 2015, 24)

Inga Stangaine skaidro, ka rotaļu laikā bērns mācās, viņam “veidojas radošā iztēle”. (Stangaine 2015, 25)

Darbā ar izglītojamiem jābūt individuālā pieeja katram bērnam – nepieciešams ievērot katra bērna individuālās īpatnības, prasmes, spējas un intereses. Pedagoģa uzdevums – izprast un atbalstīt bērnu ieceres un centienus. Pēc pedagoģijas zinātnieces Dzidras Albrehtas domām, skolotājs, kurš nezina bērna personības īpatnības, nevar “pareizi izvirzīt pedagoģisko uzdevumu, kurš nepieciešams tieši šim bērnam”, līdz ar to nav iespējas realizēt individuālo pieeju. Tādēļ skolotājam jācenšas labāk iepazīt savus audzēkņus. Mācību procesā ir ļoti liela nozīme atgriezeniskajai saitei. (Albrehta 1998, 4)

Pēc Kena Robinsona domām, “radoša izglītība veic trīs uzdevumus: iedrošināšanu, identificēšanu un sekmēšanu” (Robinsons 2013, 265). Bērna radošas darbības veicināšanas uzdevumi ir atspoguļoti 1.5.4. attēlā.



1.5.4. attēls. Bērna radošās darbības veicināšanas uzdevumi. (Robinsons 2013, 265 – 266)

Balstoties uz Kena Robinsona atziņām, veicinot audzēkņiem radošumu, skolotājs:

- “veicina zinātkāri, tieksmi uz eksperimentēšanu un gatavību kļūdīties;
- sekmē radošu domāšanu, kas būtu brīva no tūlītējas kritizēšanas;
- rosina personisko ideju un uzskatu paušanu;
- rada sapratni par to, ka radošs darbs norit zināmos posmos un prasa laiku;
- attīsta izpratni par intuīcijas un estētisko procesu nozīmi;
- mudina spēlēt ar idejām un iztēloties iespējas;
- atvieglo ideju kritisku izvērtēšanu” (Robinsons 2013, 266).

Nākotnē tas veicinās bērnu atvērtību jaunām idejām, spēju risināt problēmas, meklējot atbilstīgus risinājumus, kā arī paplašinās apkārtējās pasaules apzināšanos.

Svarīgi iemācīt bērnam pabeigt savu ieceri. Inga Stangaine uzsver, ka “bērnam ir vajadzīgs pietiekami daudz laika, lai darbotos, pētītu, jo pārtraukta doma nevar attīstīties” (Stangaine 2015, 36). Rokdarbu nodarbībās nozīmīgs ir ne tikai galarezultāts, bet arī pats process – bērnu ieinteresētība, aizrautība. Bērns tiek aicināts plānot savu darbību, bet procesā viņš var mainīt sākotnējo ieceri, papildināt un labot to. Un šeit ir ļoti svarīgi nesteidzināt bērnu, dodot viņam iespēju padomāt un mierīgi strādāt, īstenojot savu ieceri. Kens Robinsons uzskata, ka radošais process “apvieno sākotnējo ideju izvērtēšanu, pārbaudīšanu, uzlabošanu un pat attieksanos no tām, ja ir radušās citas, labākas idejas” (Robinsons 2013, 155).

Jāņem vērā, ka grupiņā bērniem ir atšķirīgs darba temps, priekšzināšanas un prasmes, bet rokdarbu nodarbībām, tāpat kā citām rotaļnodarbībām ir, noteikts laiks. Agrita Tauriņa

norāda, ka “steiga un pavirša izpratne, nepietiekami pilnveidotas prasmes ir daudzu mūsdienu problēmu cēloņi” (Tauriņa 2015, 93). Ļoti svarīgi, lai grupā būtu vieta, kur bērns var atstāt savu nepabeigtu darbu, lai pēc tam viņš varētu šo darbu pabeigt.

Nodarbību laikā skolotājs ierosina, atbalsta un novēro bērnus. Balstoties uz savu pieredzi, varu secināt, ka svarīga skolotāja gatavība iekļauties radošajā procesā, būt paraugam un draugam – cienīt bērna personību, virzīt un atbalstīt viņu, nepieciešamības gadījumā palīdzēt tikt galā ar viņa ieceri, priecāties kopā ar bērnu par paveikto darbu. A. Špona uzsver, ka “galvenais cieņas parādīšanas veids bērnam ir prasme viņu uzklaut, rēķināties ar viņa domām un priekšlikumiem” (Špona 2006, 125). Skolotājs demonstrē, kā var nonākt pie vēlama rezultāta, rada, kā to var panākt tehniski. Bērns vēro un tad dara pats, jo nevar iemācīties kaut ko darīt tikai skatoties.

Svarīgi sniegt atgriezenisko saiti, bērna darbība ir jābūt novērtēta. Vērtēšanas procesā tiek veidoti secinājumi par audzēkņu progresu un zināšanām. Atgriezeniskai saitei jābūt savlaicīgai un nepārtrauktai. Pēc Kena Robinsona domām, radošās darbības “izglītojošā vērtība vienlīdz lielā mērā slēpjas gan priekšstatu attīstībā, gan gala produkta radīšanā (Robinsons 2013, 273). Tas ir jāņem vērā, vērtējot bērna radošo darbu. Vērtējums jābūt pozitīvs – tas turpmāk palīdzēs bērnam kļūst atvērtam jaunām idejām, atrast un labot savas kļūdas savukārt neiejūtīgs vērtējums var apslāpēt audzēkņu radošumu.

Radoši strādājošs skolotājs vienmēr analizē savu darbu, novērtē rezultātu atbilstību izvirzītajam mērķim. Pēc katras rotaļnodarbības nepieciešama tās analīze:

- Sasniegts mērķis un uzdevumi?
- Izmantojamās metodes sekmē mācību satura apguvi?
- Laiks izmantots lietderīgi?
- Ar kuriem bērniem jāstrādā papildus. (Alsberga, Antiņa, Dortāne u. c. 2016, 15)

Gadījumā, ja rezultāts neatbilst mērķim, skolotājs “mēģina citādi risināt izvirzītos uzdevumus”, maina pieeju un paņēmienus. (Albrehta 1998, 5)

1.5.1. Bērna radošā darbība rokdarbu nodarbībās pirmsskolas izglītībā

“Ja neesi gatavs kļūdīties, visticamāk, tev tā arī neizdosies radīt neko oriģinālu”

K. Robinsons

Pastāv viedoklis, ka par radošu cilvēku ir jāpiedzimst, ka radošumu nevar iemācīt. Pēc diplomdarba autores domām, ir daudz iespēju palīdzēt bērniem kļūt radošākiem. Pirmsskolas izglītībā viena no tādām iespējām ir Tehnoloģiju mācību jomā (Programma 2019). Rokdarbiem ir liela nozīme, jo rokdarbu nodarbībās skolotāja vadībā notiek bērna personības daudzpusīga attīstība – šajā procesā bērniem tiek attīstīta sīko pirkstu muskulatūra, uzmanība,

domāšana, atmiņa, fantāzija, iztēle, griba, pacietība, koncentrēšanas spējas, iemaņas un prasmes. Rokdarbu nodarbībās skolotājs piedāvā dažādu darbu darināšanu ar rokām no daudzveidīgiem materiāliem – bērniem ir iespēja veidot priekšmetus vai kompozīcijas ar savām rokām, līdz ar to veidojas interese darboties pašiem, kā arī attīstās prasmes darboties ar dažādiem materiāliem un instrumentiem. Bērns ir pētnieks un darītājs, viņš grib pats visu izpētīt. “Iepazīšanās un eksperimentēšana ar dažādiem materiāliem raisa bērnam pozitīvas emocijas, zinātkāri, veido prasmes, iemaņas un attīsta bērna spējas” (Randoha 2015, 152). Tādējādi grupā jābūt pieejami dažādi mācību līdzekļi un materiāli, darba piederumi, lai bērns varētu īstenot savu ieceri bez skolotāja palīdzības.

Pēc L. Priedes un D. Vigules (Priede, Vigule 2012) uzskatiem, skolotājs atbalsta bērna iniciatīvu un patstāvības centienus, jautājot, ko bērns gribētu veidot, kādus materiālus izmantot, kādi šķēršļi varētu rasties, un kā risināt šo situāciju.

Analizējot radošumu kā spēju, I. Kraģis (Kraģis 2019) atzīmē, ka radošās spējas var būt iedzimtas un iegūtas, un norāda, ka radošumu var veicināt, sākot no trīs gadu vecuma. Jaunrades spēju attīstības līmenis bērniem ir ļoti atšķirīgs. Ir bērni, kuri darbojas, balstoties uz skolotāja piedāvātajiem paraugiem un uz savu iepriekšējo pieredzi. Bet citi bērni veido kaut ko jaunu, atšķirīgu no parauga – tā ir bērna radošā darbība.

Rokdarbos bērns, izmantojot dažādus materiālus, var atspoguļot pārdzīvoto un iepazīto. Katrs bērna darbs ir īpašs – neatkārtojams un unikāls, kurā bērns rāda savas emocijas un attieksmi pret apkārtējo pasauli. Rokdarbu nodarbībās bērns mācās ne tikai darīt kaut ko ar savām rokām, bet arī būt vērīgāks. Radošais darbs sākas ar ideju. Ideja ir gatava tad, kad bērns zina, ko radīt un kādā veidā to izdarīt.

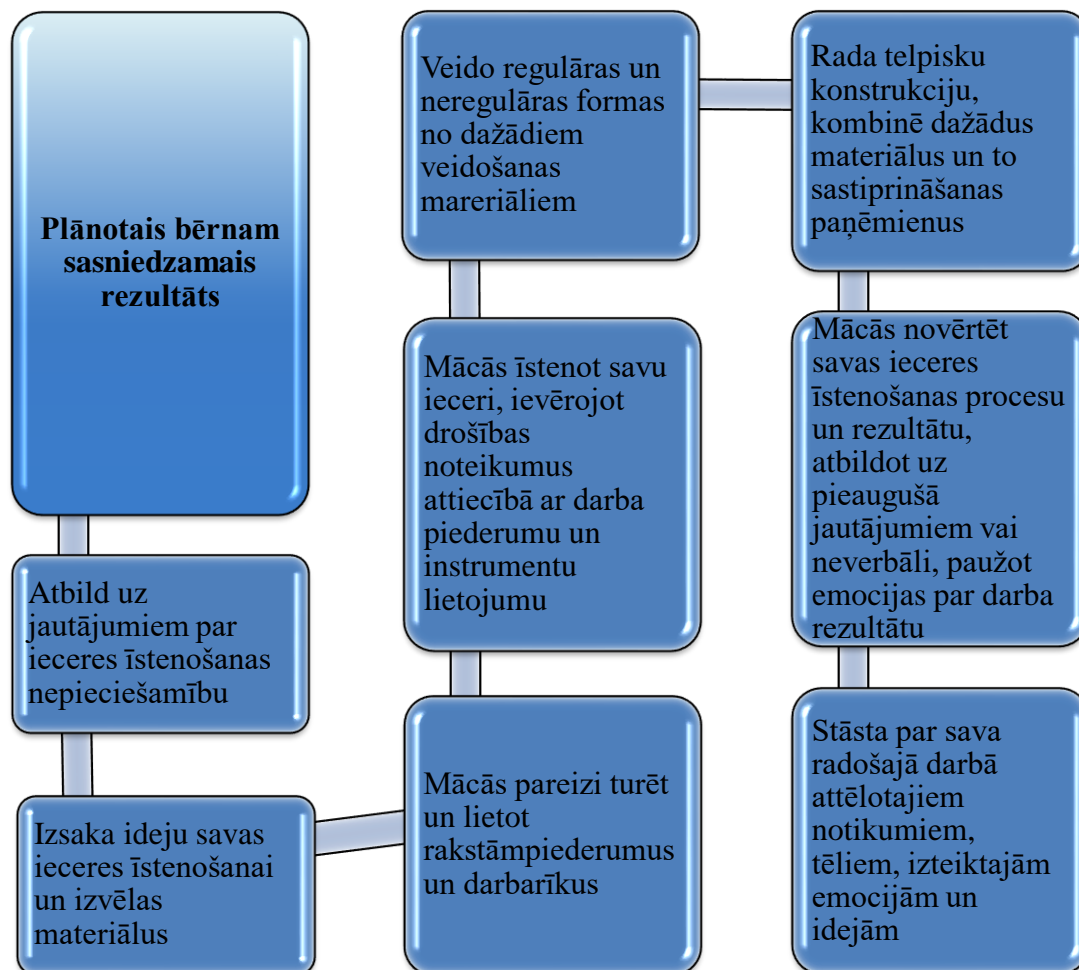
Lai bērns varētu radoši darboties, viņam nepieciešamas noteiktas iemaņas un prasmes:

- prasme izvēlēties savai iecerei atbilstošus materiālus;
- prasme izvēlēties atbilstošus tehniskus paņēmienus;
- rīku lietošanas prasmes.

Balstoties uz L. Priedes un D. Vigules (Priede, Vigule 2012) domām, bērnam, apgūstot nepieciešamas prasmes, svarīgs ir radošās darbības mērķis. Autores uzskata interesi un mērķa izvirzīšanu par svarīgu priekšnosacījumu bērna iesaistīšanai rokdarbos, īpaši, ja mērķis un interese ir savstarpēji saistīti. Pēc viņas domām bērnam, veicot kādu darbību, svarīgi apzināties, ko viņš dara un kā viņš to dara. Savukārt daudzveidīgu un dažādu materiālu izpēte, darba rīku iepazīšana, kā arī darbīgs skolotājs, kura darbība tiek atdarināta, un kurš sniedz pozitīvu un nozīmīgu vērtējumu bērnam – tas viss sagādā bērnam prieku un saista viņa interesi. Bērna interese pieaug, ja viņš redz savas radošās darbības rezultāta praktisko pielietojumu, piemēram, ja viņš veido rotaļlietu vai dāvanu vecākiem. Šādā gadījumā viņš

darbojas ar lielāko interesi, aizrautību un prieku, lai sasniegtu mērķi. Bērns redz savas radošās darbības rezultātu – rotaļlietu, kura kļūst viņam īpaši vērtīga un nozīmīga. Lai bērnam veidotos prasme darināt lietderīgus priekšmetus (rotaļlietas, dāvanas, rotājumus u. c.), svarīgi, lai skolotājs atrastu bērnam personiski nozīmīgus uzdevumus, kuri rosinātu bērna darboties.

1.5.1.1. attēlā tiek atspoguļoti plānotie bērnam sasniedzamie rezultāti Tehnoloģiju mācību jomā.



1.5.1.1. attēls. Plānotais bērnam sasniedzamais rezultāts (Programma 2019, 31, 35-36)

Balstoties uz L. Priedes un D. Vigules (Priede, Vigule 2012) atziņām, bērna iegūta veiksmīga un pozitīva pieredzē sekmē viņa gribas attīstību, modina interesi un vēlmi darboties. Prieks par sasniegto ir būtisks nosacījums bērna radošai darbībai, jo sasniegumi rosina jaunas intereses un meklējumus. Savukārt, kļūdoties, bērns mācās būt atbildīgam, patstāvīgi pieņemt lēmumus. Ja bērns baidās kļūdoties, viņš kļūst pilnīgi atkarīgs no pieaugušā.

1.5.2. Rokdarbu veidi un izmantojamie materiāli

Rokdarbiem ir liela nozīme bērna attīstībā. Rokdarbi pirmsskolā ir harmoniskās izglītības un audzināšanas pamats. Visu jaunu bērni apgūst caur sajūtām, praktiski darbojoties. Cilvēka piecas maņas – redze, dzirde, oža, garša un tauste ir tas, kas palīdz uztvert apkārtējo pasauli un veidot priekšstatus par to. Maņas ir bērna darbības pamats. Maņu attīstība ietekmē bērna spēju koncentrēties, viņa atmiņu, iztēli, gribu - spēju mācīties, veicot daudzas intelektuālās darbības. Tāpēc pēc iespējas vairāk ir jādod bērnam taustīt, garšot, ostit (dabiskos materiālus). Rokdarbu nodarbībās attīstās pirkstu sīko muskulatūra, roku koordinācija, pacietība un domāšana.

Balstoties uz metodiskiem ieteikumiem pirmsskolas mācību programmu īstenošanai, rokdarbu centrā jābūt “šūšanas piederumi, piederumi siešanai, vīšanai, pīšanai, veidošanai un citas nepieciešamas lietas praktiskai un radošai darbībai” (Alsberga, Antiņa, Dortāne u. c. autori 2016, 10).

Rokdarbu nodarbībās liela uzmanība jāvelta bērnu drošībai. Pirms katras nodarbības skolotājs pārrunā drošības noteikumus ar bērniem:

- instrumentus izmantot, tikai ar tiem strādājot, pārējā laikā tie jāliek uz galda;
- nestaigāt pa telpu ar instrumentiem rokās;
- turēt instrumentu ar asiem galiem, novēršot no sevis un citiem.

Praktiskām darbībām piemērota vide: darba virsma (galda), brīvi pieejami materiāli, vieta, kur var eksponēt bērnu darbus.

Pirms sākt darbu, jā sagatavo darba vieta:

- jānodrošina darba virsmas aizsardzība – vēlams izmantot plastikāta galdautu vai avīzi;
- nolikt uz galda lupatiņu, lai darba procesā varētu noslaucīt rokas, kā arī līmes vai krāsas pārpalikumus;
- ja rokdarbu nodarbībā tiek izmantota līme vai krāsas, vēlams izmantot priekšautu vai “mākslas kreklus”, un pēc darbošanās obligāti ir jānomazgā rokas.

Rokdarbos izmantojamie materiāli un darbarīki:

- papīrs ir ļoti noderīgs materiāls (balts papīrs, aplikācijas papīrs, kreppapīrs, ietinamais papīrs, caurspīdīgs papīrs, laikraksti, reklāmas izdevumi, kartītes, konfekšu papīrs, kartona olu kastītes, salvetes, kartons, papīra šķīvjī) – to var izmantot dažādu rokdarbu darināšanai: uz papīra raksta, zīmē, glezno, no papīra veido;

- kartona cilindri;
- folija;
- filca gabaliņi;

- dažādas faktūras audumi;
- mežģīnes gabaliņi;
- vilnas dziļa;
- auklas; lentītes;
- kociņi saldējumam;
- putuplasta bumbiņas
- pogas;
- plastmasas karotes; plastmasas pudeles; kokteiļu salmiņi;
- pašlīmējošie akmentiņi un pērles;
- krāsu zīmuļi un flomāsteri, krīti, guašās krāsas; akvareļu krāsas, pirkstiņkrāsas;
- šablони zīmēšanai;
- līmes zīmulis, PVA līme, karstās līmes pistole (tikai ar skolotāju);
- plastilīns;
- pielīmējamās kustīgas acis;
- krāsainas spalvas;
- šenila (lokainas, ar matiem pārklātas) stieples; metāla vai plastmasas stieples;
- bumbiņi;
- dabas materiāli (oļi, ozolzīles, kastaņi, koku lapas, kociņi, gliemežvāciņi);
- sāls mīkla;
- šķēres ar noapaļotiem galiem un ar figūras asmeni;
- lineāls;
- otas, porolona švammes gabaliņi, kokvilnas vates kociņi.

Rokdarbu nodarbībās bērns apgūst prasmi strādāt ar papīru un kartonu – plēst, griezt, burzīt, locīt, līmēt, konstruēt no papīra.

Strādājot ar tekstilmateriāliem, bērns apgūst tīšanas, vīšanas, pīšanas, griešanas un līmēšanas uz pamata (kartona) prasmes; prasmi mērīt, skaitīt, salīdzināt. Izmantojot tekstilmateriālus, var gatavot telpu rotājumus, rotaļlietas, leļļu drēbes, apsveikumus utt. Vīšanā var izmantot dažāda resnuma un dažādas krāsas dziļu vai auklas.

Darbojoties ar dabas materiāliem, bērns apgūst dažādas tehnoloģijas: griešanu, līmēšanu, veidošanu, telpisku izstrādājumu izgatavošanu. No dabas materiāliem var veidot rotaslietas, telpu rotājumus, virteņu, dzīvniekus, cilvēkus un daudz ko citu. Veidojot aplikāciju no dabas materiāliem, ieteicams izmantot PVA līmi, līmes trauku, otu un lupatiņu (lai uzsūktu lieko līmi). Dabas materiāli, kurus izmanto, jābūt sausi. Aplicējot cilvēku vai dzīvnieku no dažādām koku lapām, neizmanto šablonu. Autoru grupa (Alsberga, Antiņa, Dortāne u. c. 2016), izstrādājot metodiskos ieteikumus pirmsskolas mācību programmu

īstenošanai, norāda uz dabas materiālu piemērotību bērnu radošās darbības veicināšanai, iztēles un fantāzijas attīstībai.

Pirmsskolas vecuma bērni apgūst veidošanas prasmes:

- veltnēt starp plaukstām ar riņķveida kustībām;
- saplacināt starp plaukstām saspiežot;
- savienojot veidojuma galus un daļas saspiežot (Alsberga, Antiņa, Dortāne u. c. 2016, 56).

Izmantojamās tehnikas un paņēmieni, kuri plānoti izmantošanai pētījumā:

- Papīra griešana, plēšana, burzīšana, līmēšana.
- Audumu griešana un līmēšana uz pamata.
- Aplicēšana ar dziju.
- Dabas materiālu izmantošana veidošanā, konstruēšanā un kompozīcijā.
- Tīšana, izmantojot dziju un šablonu.

Secinājumi.

- Radošās darbības mērķis ir jaunu ideju radīšana. Radošās darbības gaitā rodas jauni radošie produkti.
- Bērna apkārtējas pasaules izpratne ir atkarīga no viņa novērojumiem, kā arī no vecāku un skolotāju zināšanām.
- Liela nozīme ir mācību videi – skolotājam jānodrošina tāda attīstoša un atbalstoša vide, kur ir savstarpēja uzticība un sadarbība starp audzēkņiem un skolotāju; kura rosina radoši darboties, jo tieši videi ir liela nozīme bērna radošo spēju attīstībā.
- Bērna iztēle ir daudz nabadzīgāka nekā pieaugušā, jo bērnam mazāk dzīves pieredzes un fantāzijas materiālu. Iztēles potenciāls ir atkarīgs no cilvēka pieredzes daudzveidības un apjoma. Lai veicinātu radošo darbību pirmsskolas izglītībā, nepieciešams bagātināt bērna pieredzi un zināšanas, kas ir radošās iztēles fundamentāls pamats.
- Radošumu bērnos aiztur bailes kļūdīties, tādēļ ir svarīgi sagatavot bērnu tam, ka viņš var kļūdīties un mēģināt vēlreiz – tā ir mācību procesa sastāvdaļa, ka neizdošanās netiek uzskatīta par neveiksmi.
- Zinošs, radošs un pozitīvs skolotājs kopā ar bērniem pēta apkārtējo pasauli, līdzdarbojas ar bērnu, piedāvā dažādas tehnikas un paņēmienus rokdarbu nodarbībās.

Visas šajā diplomdarbā atspoguļotas pedagoģijas un psiholoģijas zinātnieku atziņas par radošumu norāda uz to, ka ir nepieciešams veikt pētījumu par radošās darbības veicināšanas

iespējām pirmsskolas izglītībā. Darba autore šīs iespējas redz rokdarbu nodarbībās. Tāpēc nākamajā nodaļā aplūkosim pirmsskolas skolotāja iespējas veicināt radošo darbību.

2. PĒTĪJUMA NORISE UN REZULTĀTI

Izanalizējot radošās darbības attīstību pirmsskolas vecuma bērniem, balstoties uz pirmajā nodaļā atspoguļoto teorētiskas literatūras izpēti, tika veikts pētījums - lai izzinātu bērnu radošās darbības veicināšanas iespējas rokdarbu nodarbībās pirmsskolas izglītībā otrajā posmā.

2.1. Pētījumā iesaistīto pirmsskolas vecuma bērnu pedagoģiski psiholoģiskais raksturojums

Bērns attīstās audzināšanas un mācību procesā. Lai nodrošinātu pilnvērtīgo pedagoģisko procesu, skolotājam ir jāiepazīst katrs bērns, viņa individuālās intereses, spējas un vajadzības, iepriekš apgūto zināšanas līmenis, kā arī ir nepieciešamas zināšanas par bērna attīstību, jo katram bērnu vecumposmam ir “specifiski attīstības faktori, kurus var izmantot par izpratnes pamatni” (Batņa 2007, 19). Balstoties uz Veras Batņas atziņām, šīs zināšanas nepieciešamas, lai skolotājs savā darbā varētu:

- ņemot vērā dažādu speciālistu viedokļus, analizēt bērna uzvedību;
- izmantot dažādas personības attīstības teorijas, līdz ar to labāk orientēties, ko var sagaidīt no bērna konkrētā vecumposmā, kādas problēmas viņš spēj risināt, un kādā gadījumā viņam varētu būt nepieciešamā skolotāja palīdzība (Batņa 2007, 10).

Lai varētu analizēt vecumposma attīstības īpatnības, ir nepieciešams vērsties pie to teorētiskā pamatojuma. 2.1.1. tabulā tiks aplūkotas 3-5 gadus veca bērna personības attīstības likumsakarības, balstoties uz dažādu autoru atziņām uzskatiem.

2.1.1. tabula

3-5 gadus veca bērna vecumposma raksturojums dažādu autoru skatījumā (Diplomdarba autores izveidota)

Psihiskie procesi	3-5 gadus veca bērna vecumposma psihisko procesu raksturojums	Autors
Atmiņa	3 gadu vecs bērns atmiņā operē tikai ar 1 informācijas vienību; 5 gadus vecs bērns operē ar 7 vienībām. (1999, 48)	Svence, G.
Domāšana	4-7 gadu vecumā norisinās kā pāreja no atdarināšanas uz loģisko spriestspēju. (1999, 46)	Svence, G.
	Analizē, sintezē, sāk attīstīties vispārināšana un salīdzināšana. (2018, 17)	Kalvāns, Ē.
Uztvere	Šajā periodā turpina veidoties “iekšējās uztveres shēmas”, kad sensorā informācija tiek interpretēta subjektīvi asimilācijas un akomodācijas procesā. Bērns uztveres tēlā redz tieši to, kas viņam ir būtisks. Bērni mācās veidot lietu kopsakarības – pazīt lietas un situācijas pēc to būtiskajām pazīmēm. (1999, 47)	Svence, G.
Uzmanība	Pārsvārā vēl netīša, to uztur emocionāli ekspresīvais. (1999, 98)	Svence, G.

	4-5 gadus veci bērni uzmanību spēj koncentrēt apmēram 6-8 sekundes. (1999, 51)	
Vadošā darbība	Sīzētiskās lomu spēles un konstruktīvas darbības parādīšanās. Šajās darbībās bērns praktiski realizē savas idejas. Bērna ideju realizācija par apkārtējo realitāti ir iespējama, pateicoties emocionāli pozitīvai attieksmei pret viņiem. Visas šī vecuma bērna aktivitātes ir emocionāli bagātas sakarā ar bērna idejām emocionālo raksturu. (2007, 102) “Кāpēcīша periods”. (Элькониn 2007)	(Д. Элькониn)
	Pirmsskolas vecumā rotaļai ir svarīga un attīstoša loma, jo šajā periodā rotaļa ir bērna dzīvesveids, bērna dzīves organizācijas platforma, audzināšanas un attīstīšanas līdzeklis. (2007, 169)	Golubina, V.
	Pirmsskolas vecumā bērns vēro, mācās, iepazīst un apgūst savstarpējās attiecības, rotaļājoties. Bērns ir pētnieks, kurš izpēta pats sevi, savus biedrus un apkārtējo vidi. (2007, 131)	Dzintere, D., Stangaine, I.
Psihes jaunveidojums	Vajadzība pēc sabiedriski nozīmīgas darbības, uzskatāmi tēlaina domāšana, iztēle un pirmie priekšstati par morāli un ētiku. (Элькониn 2007)	Eļkonins, D.
	Dzimumidentitāte 3-6 g. v. (2001, 40)	Puškarevs, I.

Pirmsskolas periods (4 – 7 gadi) bērna personības attīstībā ir pats nozīmīgākais. Bērniem šajā vecumposmā notiek sīko pirkstu muskulatūras attīstība un nostiprināšanās. Ļoti izteikta zinātkāre.

Pamatojoties uz Ē. Kalvāna (Kalvāns 2018) atziņām, bērnam šajā vecumposmā notiek sākotnējā pieaugušo pasaules izziņa. Bērns novēro pieaugušā uzvedību un savstarpējās attiecības – vēlāk viņš tos atveido savās lomu spēlēs, kurās intensīvi attīstās bērna atmiņa un iztēle.

2.2. Pētījumu organizācija, metožu apraksts, pētījuma bāze

Kā nozīmīgi un efektīvi psiholoģiski pedagoģiskie līdzekļi radošuma attīstīšanai tiek aplūkoti: rotaļnodarbības uzdevumu izvirzīšana un labvēlīgo apstākļu radīšana radošai darbībai. Tāpēc tas tiek pētīts pētījuma empīriskajā daļā.

Pētījuma praktiskajā daļā tika izmantoti dažādi rokdarbu veidi:

- detaļu savienošana (plastilīns, sāls mīkla, dzija, kociņi);
- darbs ar dabas materiāliem;
- dziju tīšana;

Pētījuma mērķis: izpētīt radošo darbības veicināšanas iespējas rokdarbu nodarbībās pirmsskolas izglītībā otrajā posmā.

Pētījuma metodes:

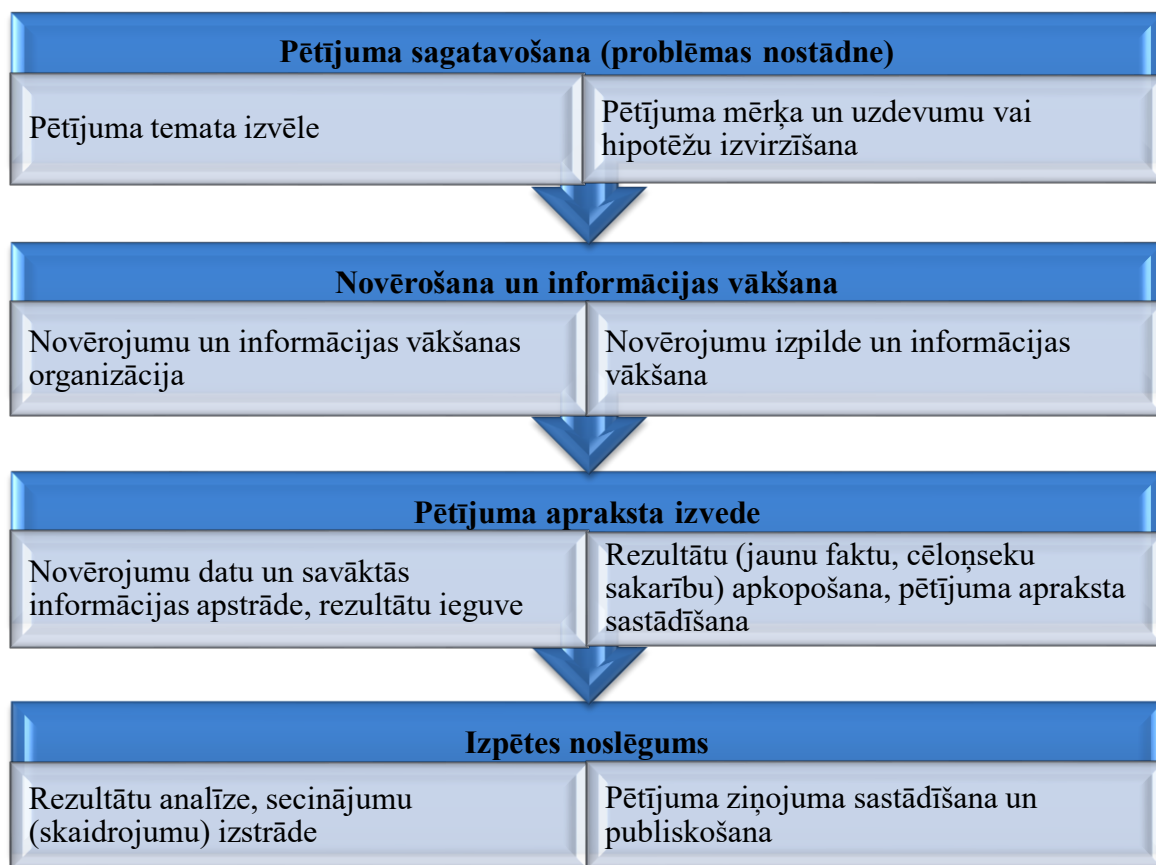
- teorētiskas literatūras un avotu analīze;

- pedagoģiskā novērošana;
- bērnu radošās darbības un rezultātu analīze;
- pedagoģiskā izmēģinājuma darbība;
- pirmsskolas izglītības skolotāju aptauja;
- skolotāju pieredzes apkopošana, rezultātu analīze un izvērtējums.

Izvēlēto pētījuma metožu pamatojums

Andrejs Geske un Andris Grīnfelds norāda, ka “pētniecisko metodi pētnieks izvēlas atbilstoši pētījuma mērķim un pētnieciskajiem jautājumiem” (Geske, Grīnfelds 2006, 21). Pētījumā tika izmantota tiešā pedagoģiskā novērošana (tiek novērots, ko bērni dara), veikta datu apstrāde, analizēti pētījumā iegūtie rezultāti. Pēc A. Geskes un A. Grīnfelda atziņām, “novērošana ir pamata datu iegūšanas metode, pētījumu datu ieguves līdzeklis” (Geske, Grīnfelds 2006, 111).

Pirms novērošanas skolotājs sastāda novērošanas plānu, kur ir atzīmēts, kādus faktorus plāno novērot. Novēroto fiksē rakstiski, tādējādi nodrošinot novērošanas precizitāti. Kad nav iespējas tūlīt rakstiski piefiksēt novēroto, skolotājs dara to pēc noteikta laika pēc atmiņas. Pēc Andra Broka domām, pētniecības galvenos posmus var iedalīt 4 posmos. Ilustratīvi tas atspoguļots 2.2.1. attēlā.



2.2.1. attēls. Pētniecības galvenie posmi (Broks 2000, 81)

“Nozīmīgu vietu pētniecībā ieņem bērnu pētīšana viņu dzīvesdarbībā. Vislabākais veids izziņāt bērnus ir viņu darbības novērošana un analīze”. (Špona, Jermolajeva 2015, 17)

Grupā notiek sistemātisks novērojums, jo kā norāda Ausma Špona un Jeļena Jermolajeva, “sistemātisks novērojums sniegs detalizētākus datus, kas ļaus salīdzināt rezultātus laikā”. (Špona, Jermolajeva 2015, 18)

Veicot novērojumus, skolotājs ir līdzdalībnieks. J. Jermolajeva norāda, ka “pētījumā skolotājs iesaistīts kā daļējs dalībnieks – novērotājs” (Špona, Jermolajeva 2015, 18).

“Ir svarīgi bērna izpētes procesā iesaistīt arī vecākus”. (Špona, Jermolajeva 2015, 22)

Balstoties uz A. Geskes un A. Grīnfelda atziņām, “**aptaujas** ir ļoti svarīgs izglītības pētījumu instruments, un tikai rūpīgi un precīzi izstrādātas aptaujas ir sekmīga pētījuma pamats” (Geske, Grīnfelds 2020, 2).

Pētījuma bāzes un izlases raksturojums

Pētījums uzsākts septembrī un ilgst līdz novembra beigām. Tiek analizēta X pirmsskolas izglītības iestādes vidējā pirmsskolas vecuma bērnu grupa, lai varētu novērtēt radošās darbības attīstības dinamiku rokdarbu nodarbībās.

Grupā kopā ir 26 bērni. Lai veiktu šo pētījumu, pēc nejaušības principa no grupas tiek izvēlēti astoņi bērni (4 meitenes un 4 zēni) pilnu 4 gadu vecumā, kas atbilst pirmsskolas izglītības 2. posmam. Bērni apmeklē pirmsskolu jau trešo gadu (sāka apmeklēt no 1,5 gadu vecuma), un viņiem izveidojas draudzīgas attiecības ar grupas biedriem, kā arī pozitīva komunikācija ar grupas skolotājiem.

Vērojot grupas bērnus, darba autore secināja, ka bērni ir zinātkāri un aktīvi, veic patstāvīgi izvēlētu vai piedāvātu darbību, prot sadarboties, labprāt rotaļājas pāri un nelielā grupā, pārsvarā rotaļājas draudzīgi, cenšas iesaistīt savās rotaļās citus bērnus. Bērnu vārdu krājums nepārtraukti papildinās, strauji attīstās runa. Bērni prot izteikt savas domas, pamatojot tās. Vienam bērnam aizkavēta runas attīstība, ar šo bērnu darbojas pirmsskolas iestādes logopēds. Bērni ir radoši – patīk zīmēt, veidot aplikācijas, veidot no plastilīna, strādāt ar dabas materiāliem, konstruēt u. c. Mācās īstenot savu ieceri, ievērojot drošības noteikumus attiecībā uz darba rīku lietojumu. Mācās novērtēt savas ieceres īstenošanas procesu un rezultātu, spriest par padarīta darba vērtību (kur var pielietot šo darbu) un savām prasmēm.

Turpmāk darbā 4 meitenes tiek atzīmētas ar burtiem: A, E, I, O, bet 4 zēni - B, C, D, F.

Meitene A. Liela, draudzīga ģimene – māte, tēvs, 2 brāļi, vecmāmiņa. Bērniem ģimenē veltīta liela uzmanība. Meitene ir labi audzināta, draudzīga, atvērta un zinātkāra, viņai patīk uzzināt un pētīt kaut ko jaunu. Prot droši izteikt savas domas, spriest. Ar prieku gatavojas svētkiem un piedalās tos. Grupā ir viņas draudzene, ar kuru kopā apmeklē deju pulciņu. Meitenei ļoti patīk zīmēt un veidot. Ir patstāvīga, uzdevumus pilda kārtīgi.

Meitene E. Meitene dzīvo divās ģimenēs – gan mammai, gan tētim ir sava ģimene. Galvenā loma meitenes dzīvē ir tēvam – visvairāk viņu respektē un bieži par viņu runā. Meitenei piemīt epizodiskas kaprīzes - viņa pretojas pieaugušo prasībām un norādījumiem. Meitene ir ļoti greisirdīga, kad viņas labāka draudzene spēlē ar citiem bērniem. Ļoti pastāvīga, kad kaut ko dara - nevēlas, lai viņai palīdzētu. Centīga un akurāta. Brīvā laikā patīk zīmēt, līmēt aplikācijas.

Meitene I. Vecākais bērns lielā ģimenē. Meitene ir ļoti atsaucīga. Visu laiku, kopš pirmās jaunākās grupas, cenšas visiem palīdzēt – ģērbties, savākt rotaļlietas utt. Meitene klusa, mierīga, zinātkāra, ar citiem bērniem draudzīga. Labprāt iesaistās un piedalās rotaļnodarbībās. Uzdevumus vienmēr pilda precīzi un akurāti.

Meitene O. Meitene dzīvo lielā ģimenē – māte, tēvs, 2 vecākās māsas, viens vecākais brālis un viena jaunākā māsa. Meitene ir ļoti spītīga un neatkarīga - vecāku viedoklis bieži netiek ņemts vērā. Vienmēr cenšas panākt vēlamo. Meitenei ir labi attīstīta iztēle, viņai patīk spēlēt lomu spēlēs gan pirmsskolā, gan mājās - ģimenē starp jaunākajiem bērniem neliela vecuma starpība, un ir iespēja spēlēt kopā. Meitene ir ļoti zinātkāra un kustīga. Brīvi un skaļi pamato savu viedokli. Viņai ļoti patīk komandēt, visur grib būt pirmā. Bieži nodarbību laikā visus uzdevumus pilda pirmā, bet ne vienmēr precīzi un kārtīgi. Ļoti patīk nodarboties rokdarbu un mākslas centriņos – zīmēt, veidot, līmēt, izmantojot dažādus materiālus.

Zēns B. Ļoti laba, draudzīga ģimene, kur vecāki daudz laika un uzmanības velta diviem bērniem – vecākajam zēnam un jaunākai meitenei. Par bērnu vecāki ļoti rūpējas - viņš ir mīlēts, bet nav lutināts. Vecāki ar bērnu mājās daudz nodarbojas. Bērns ir pieklājīgs, atsaucīgs, mierīgs, vispusīgi attīstīts un ļoti zinātkārs, draudzīgs ar visiem bērniem. Ar prieku iesaistās un piedalās nodarbībās, ārpus nodarbības ļoti daudz zīmē. Nodarbībās ir rūpīgs un kārtīgs. Ir ļoti uzmanīgs – ja skolotājs kaut ko solījis un aizmirsa izpildīt, tad viņš obligāti atgādinās. Bērnam ir liels vārdu krājums, viņš var spriest par dažādiem jautājumiem, pamatot savu viedokli.

Zēns C. Zēnam pilna ģimene – māte, tēvs, vecākā māsa. Bērns ir ļoti kautrīgs, viņam ir aizkavēta valodas attīstība – bērns aktīvi runā, komunicē, bet to dara savā valodā. Labas draudzīgas attiecības ar visiem bērniem. Nodarbībās nepieciešama individuālā pieeja un skolotāja atbalsts, jo kad pildot uzdevumu, rodas kādas grūtības, sāk raudāt. Nodarboties ar bērnu mājās vecākiem laika nav – viņi daudz strādā, tēvs pārsvarā strādā ārzemēs un viņi uzskata, ka bērna attīstība un audzināšana ir pirmsskolas pienākums.

Zēns D. Pilna ģimene: mātē, tēvs un divi bērni – meitene-skolniece un zēns, kurš apmeklē pirmsskolu. Zēnam gandrīz 5 gadi – viņš ir viens no vecākiem bērniem grupā. Bērns apmeklē bērnu hokeja sekciju. Vecākiem ir nopietna attieksme pret bērna izglītošanu,

audzināšanu un attīstību. Nodarbībās trūkst koncentrēšanās spējas un pacietības, uzdoto cenšas paveikt ātrāk, bet bieži dara to neuzmanīgi un nekārtīgi. Ar bērniem ne vienmēr ir draudzīgs, reizēm dara pāri citiem bērniem. Visvairāk patīk konstruēt un spēlēties ar mašīnām.

Zēns F. Bērns dzīvo pilnā ģimenē, kur ir māte, tēvs un vecākā māsa, tikpat lielu uzmanību viņam pievērš vecvecāki. Bērns ir lutināts. Nodarbībās piedalās, bet bieži negrib uzsākt pabeigt. Ir zinātkārs, ļoti daudz runā. Patīk mánīties un novelt atbildību par nodarīto uz citu bērnu.

2.3. Pētījuma norise un rezultāti

“Vērtēšanai ir tikai viens iemesls: tās ietekmē notiek rīcība.

Ja neseko rīcība, tad vērtēšanai nav nekādas jēgas”

A. Klegs

Pedagoģiskā novērojuma laikā skolotājs sadarbojas ar bērnu, izzina bērna prasmju attīstības līmeni. Skolotājs nodrošina piemērotu vidi bērna izziņas attīstībai, piedāvā klausīties un uzdot jautājumus, vērot, pētīt, eksperimentēt, rokdarbu nodarbības laikā veicinot bērna radošo darbību. Skolotājs iedot bērnam ideju, un bērns ar iztēles palīdzību var izveidot visu tādā veidā, kā tikai viņš spēj iztēloties.

Vērojuma rezultātā, izvērtējot bērna aktivitāti rokdarbu procesā, skolotājs turpmāk var plānot pedagoģisko procesu tā, lai virzītu bērnu uz nākamo pakāpi. Domājot par radošumu, rodas jautājums: Kā to var pārbaudīt, izmērīt un novērtēt? Psiholoģijas zinātniece Irina Lika (Bebre, Lasmane, Lika u. c. 1999-2000) min šādus kreativitātes spēju novērtēšanas kritērijus:

- elastība,
- oriģinalitāte,
- ideju izstrādāšana.

Savukārt I. Kraģis uzsver - skolotājam jāatceras, ka izvērtēt objektīvi radošo produktu nemaz nav tik viegli – “izvērtējums vienmēr būs vairāk vai mazāk subjektīvs” (Kraģis 2019, 32).

1. *Sākotnējais mērījums*, kurš tiek izmantots, lai noskaidrotu pētāmo bērnu radošo spēju līmeni, novērojot katru bērnu individuāli. Īpaša uzmanība tiek pievērsta pašam procesam – bērna radošai darbībai, liekot uzsvaru nevis uz galarezultātu, bet uz bērna attīstību. Noritēja septembra pirmās divās nedēļās.
2. *Izmēģinājuma darbība*. Bērnu radošās darbības veicināšanai, rokdarbu nodarbībās, tiek izstrādātas astoņas rotaļnodarbības.
3. *Atkārtots mērījums* un rezultātu analīze, lai izpētītu bērnu sasniegumu dinamiku. Noritēja novembra beigās.

4. *Iegūto rezultātu atspoguļošana un salīdzināšana ar sākotnējo mērījumu.*

Plānojot vērtēšanu, skolotājs atbild uz šādiem jautājumiem:

- Kāds ir plānotais bērnam sasniedzamais rezultāts?
- Kāds ir vērtēšanas mērķis?
- Kā es iegūšu informāciju?
- Kad es to veikšu?
- Ko no iegūtas informācijas es dokumentēšu un saglabāšu? Kādā veidā?
- Kas izmantos šo informāciju? (Kārklīņa, Lauka, Lazdiņa 2018, 35)

Darba autore ieguva informāciju, vērojot bērnus rokdarbu rotaļnodarbībās, piedāvājot bērniem konkrētus uzdevumus; izveidoja kritēriju sarakstu, pārbauda to izpildi. Iegūta un apkopota informācija tika izmantota, lai izveidotu ieteikumus vecākiem un pirmsskolas izglītības skolotājiem bērnu radošās darbības veicināšanai.

Sākotnējais mērījums. Pirmsskolas bērnu radošā darbība tiek novērota integrētās rotaļnodarbībās septembra pirmās divās nedēļās.

Mēneša temats “Dažādas mājas”. Temata izzināšanas laikā ar bērniem tiek runāts par dažādām mājām: kur dzīvo cilvēki, dažādi dzīvnieki; kā arī bērnu uzmanība pievērsta tam, ka visiem materiāliem un mantām grupā arī ir savas “mājas”. Skolotājs iesaista bērnus mācību vides iekārtošanā, rosina bērnus nolemt, kur kādi materiāli jāglabā. Temata izzināšanas laikā bērni tiek rosināti novērot, kā izskatās bērnu dārzs, rotaļlaukumi, tuvākajā apkārtņē mājas, kādi koki aug bērnu dārza teritorijā un ārpus tai utt. Saistībā ar mēneša tematu un nedēļas apakštematu darba autore iekārto grupas vidi tā, lai pievērstu bērnu uzmanību dažādām mājām, kokiem, izliekot atbilstošus attēlus ar reālajām ēkām, kokiem; dažādus celtniecības materiālus (lielus un mazus); rotaļlietas (lelles, cilvēku figūriņas, mašīnas u. c. Pastaigu laikā rosina bērnus vērot pirmsskolas izglītības iestādes rotaļlaukumus; mājas un kokus tuvākajā apkārtņē. Rosina bērnus darboties, izliekot aplikācijas papīru, kartonu, kastītes, šķēres, līmes zīmuļus, krāsainus zīmuļus un krāsas, plastilīnu. Skolotājs ir bērna darbības līdzdalībnieks – zīmē, līmē, griež, pietur utt.

Pirmās nedēļas apakštemats: Mans bērnu dārzs.

1. **nedēļas rotaļnodarbība** “Bērnu dārza rotaļlaukums”.

Plānotais sasniedzamais rezultāts. Stāsta par sava darba ieceri, plāno savas ieceres īstenošanas soļus, izvēlas nepieciešamos materiālus, īsteno ieceri, novērtē rezultātu. (Programma 2019)

Skolotāja pārrunā ar bērniem par to, kā izskatās mūsu jauns rotaļlaukums – kāda nojume, slidkalniņš, sols, smilšukaste, kādi koki aug. Rosina bērnus darboties – veidot kolāžu

(stāstošu kompozīciju par mūsu rotaļlaukumu). Skolotājs iesaistās bērna darbībā, līdzdarbojas ar bērnu, neregulējot un nepārtraucot šo darbību.

Mācību gada sākumā bērni ar interesi pēta jaunu rotaļlaukumu, pievēršot uzmanību slidkalniņam ar namiņu, smilšukastei, kokiem, bet īpaša uzmanība bija pievērsta krūmiem, kuros rotaļu laikā var paslēpties un meklēt “dārgumiņus”. Visi pozitīvi momenti paliek bērna atmiņā un rosina radoši darboties - bērni ar prieku attēlo piedzīvoto, veidojot savu kompozīciju. Idejas bija dažādas:

- cik jautri bija šļūkt no slidkalniņa – veidošu slidkalniņu;
- cik interesanti bija meklēt “dārgumiņus” krūmos - veidošu krūmus;
- citi bērni stāstīja par to, ko viņi veidoja smilšukaste – veidošu smilšukasti, paņēmu rozā papīru;
- daži bērni runāja par namiņu, jo viņi tur zīmēja – veidošu namiņu;
- daži bērni vēroja putnus – pielīmēšu putnus (izgriez putnus, izmantojot šablonu).

Bērnu darbu fotogrāfijas ir atspoguļotas 2. pielikumā.

2.3.1. tabulā aprakstīta darba autores ierosināta rokdarbu darbība, kurā bērnam ir iespēja patstāvīgi realizēt savu ieceri. Rotaļnodarbība veidota, balstoties uz mācību un metodisko līdzekli pirmsskolas mācību programmas īstenošanai (Tehnoloģiju mācību joma). Rotaļnodarbības gaita tiek atspoguļota 1. pielikumā.

2.3.1. tabula

Kolāža “Bērnudārza rotaļlaukums” (Briška, Kalēja-Gasparoviča, Priede, Vigule, Ummere-Tillberga, Urdziņa-Deruma 2018, 17)

Rokdarbu līdzekļu un paņēmieni apraksts	Izmantojamie materiāli un palīg līdzekļi	Pedagoģiskā ievirze	Radošās darbības veicināšana	Uzdevumi
Bērns no dažādiem materiāliem izgriez ģeometriskas formas siluetus, pēc tam tos burza, loka bet kādu atstāj gludu. Fakturētos siluetus kārto uz krāsainas	Dažādu krāsu, faktūru un biezuma papīrs, līmes zīmulis, PVA līme, ota, šķēres, lupatiņa, paliktnis.	Iepriekšējais darbs – bērni tiek iepazīstināti ar grupas rotaļlaukumu, tiek pārrunāts, kas atrodas mūsu rotaļlaukumā. Skolotājs piedāvā jaunu paņēmieni. Reflektējot par paveikto, var nonākt pie secinājuma, ka	Pastaigās gūtas emocijas (rotaļas un novērošana) veicina bērna radošo darbību - attēlot piedzīvoto.	- Radīt iespēju izzināt bērnudārza teritoriju. -Patstāvīgi izvēlēties nepieciešamos materiālus. - Iekārtot darba vietu un pēc nodarbības sakārtot to. - Attīstīt prasmi griezt ģeometriskas formas siluetus, burzīt un locīt papīru, pielīmēt pie pamatnes papīru. - Attīstīt iztēli, radošo domāšanu.

lapas un pielīmē, veidojot stāstošu kompozīciju.		rotaļlaukums ir viens, bet, izmantojot dažādus materiālus radošajā darbā, saņemam daudzveidīgu rezultātu.		- Rosināt refleksiju - nosaukt darbības secību, stāstīt, kas izdevās un kas vēl jāmācās.
--	--	---	--	--

Otrās nedēļas apakštemats: “Katram sava māja”

2. nedēļas rotaļnodarbība “Māja lellei”

Skolotājs rosina sarunu par bērna iespēju radīt piemērotu vidi kopīgām rotaļām – leļļu māju.

Ziņa bērnam. Mājas atšķiras pēc formas, lieluma un no izmantojamiem celtniecības materiāliem.

Sasniedzamais rezultāts. Raksturo savu izveidoto māju un salīdzina ar citu.

Uzskates materiāli. Attēli ar reālajām ēkām.

Skolotājs grupas telpā izliek lelles, cilvēku figūriņas, rosina bērnus izveidot lellei māju, lai turpmāk varētu izmantot šo māju savās rotaļās.

Pastaigas laikā skolotājs pievērš bērnu uzmanību mājām tuvākajā apkārtnē. Rosina novērot, kāda forma mājai, kādi logi, durvis utt. Nedēļas laikā bērni gan zīmēja dažādas mājas, gan veidoja no dažādiem celtniecības materiāliem. Bērni motivēti darboties, veido no kartona māju lellei – līmē logus un aizkarus, jumtu, durvis. Viens bērns izvēlas izveidot pilsētu, kā pamatu izmantojot kartona šablonu. Cits bērns neizmantoja aplikācijas papīru, bet izmantoja audumu gabaliņus un pogas. Diviem bērniem bija grūti uzsākt darbu. Strādājot individuāli ar bērniem, skolotāja noskaidroja, ka viņiem nav attīstītas griešanas prasmes. Bērnu darbu fotogrāfijas ir atspoguļotas 3. pielikumā.

2.3.2. tabula

Rotaļnodarbība “Māja lellei”

Rokdarbu līdzekļu un paņēmieni apraksts	Nepieciešamie materiāli	Pedagoģiskā ievirze	Radošās darbības veicināšana	Uzdevumi
Darbam izmanto skolotāja iepriekš	Katram bērnam nepieciešams : krāsains	Iepriekšējais darbs: - Bērni izzina dažāda veida ēkas, aplūkojot tos attēlos un grāmatās, kā arī novērojot	Rotaļu motivācija. Bērns turpmāk var	- Radīt iespēju izzināt dažādas mājas (ēkas struktūru).

izgatavoto no kartona mājas siluetu.	aplikācijas papīrs un kartons, līmes zīmulis, šķēres, kokvilnas auduma gabaliņi, lupatiņa, paliktnis.	tuvākajā apkārtņē pastaigu laikā. Sarunājas ar bērnu par viņa iespēju radīt nozīmīgu, pielietojamu izstrādājumu – māju lellei. Noskaidro kvalitātes kritērijus, analizējot attēlus. - Noskaidro drošības noteikumus – kā darboties ar šķērēm. Iepriekš sagatavo no kartona izgriezto mājas siluetu, izliek krāsaino aplikācijas papīru un kartonu, auduma gabaliņus, līmes zīmuļus, šķēres. Piedāvā izveidot savu māju lellei, izmantojot piedāvātos materiālus. Lai bērns varētu īstenot savu ieceri, skolotājs rosina izmantot izgrieztas ģeometriskās formas siluetus – četrstūrus (logiem un durvīm) un trijstūri – jumtam.	izmantot izveidoto māju savās rotaļās.	- Veicināt bērnu radošās domāšanas un iztēles attīstību. - Rosināt izteikt savas izjūtas, raksturot noskaņu, izmantojot atbilstošas krāsas aplikācijas papīru. - Iekārtot darba vietu un sakārtot to pēc nodarbības. - Patstāvīgi izvēlēties nepieciešamus materiālus. - Izpildīt darbību pa soļiem, strādājot patstāvīgi vai pēc skolotāja parauga. - Reflektēt par paveikto.
--------------------------------------	---	---	--	---

Analizējot divas novērotas nodarbības, darba autore secina, ka bērniem ir vēlme darboties. Pārsvārā viņi ir spontāni un aktīvi. Bērni var patstāvīgi izvēlēties sev nepieciešamo papīru / audumu tad strādāt ar to; dažiem bērniem ir ļoti svarīgi strādāt ar noteikto šķēres krāsu. Divi bērni nodarbību laikā dungoja dziesmiņas. Bērniem tiek dota pašizteikšanās iespēja, viņi var realizēt savu ieceri, atklājot jaunu paņēmieni. Iepazīšanās ar jauniem paņēmieniem – līmēt faturēto papīru un auduma gabaliņus bērniem patīk un liekas aizraujoša. Bērni veic savu darbu, pēc kura seko nogurums, atslābums un gandarījums par paveikto.

Novērtējot bērna radošo darbību, darba autore, balstoties uz D. Kalējas-Gasparovičas un uz “Skola 2030” materiāliem, izveidoja novērošanas protokolu ar tabulu, kurā tiek izvirzīti 4 kritēriji un 4 līmeņi.

Radošās darbības konstatēšanai Kalēja-Gasparoviča piedāvā šādus kritērijus:

- vieglums – ideju rašanās ātrums un skaits, pretstats piepūlei;
- elastība, plastiskums – ideju strukturāla daudzveidība, pāreju biežums no vienas radīto objektu grupas uz citu. Pretstats – daudz, bet vienveidīgas idejas;

- izstrādātība – risinājuma detaļu precizitāte, pretstats shematiskumam vai paviršībai;
- oriģinalitāte – idejas unikalitāte, tās neparastums, svaigums, tās pretstats – stereotipiskums – par labu atzīst darba līdzību iepriekš zināmam paraugam (Kalēja-Gasparoviča 2020, 9).

Pēc D. Kalējas-Gasparovičas domām šos kritērijus var saskatīt jaunradītajā produktā. Spontānitāte un vieglums palīdz bērnam “atraisīties, un rezultātā process un rezultāts veidos jaunu radošās darbības pieredzi” (Kalēja-Gasparoviča 2020, 9).

Līmeņu apraksts bērnu radošās darbības novērtēšanai:

4 līmenis – gandrīz visu laiku;

3 līmenis – lielāko laika daļu;

2 līmenis – ik pa laikam;

1 līmenis – nevar novērot.

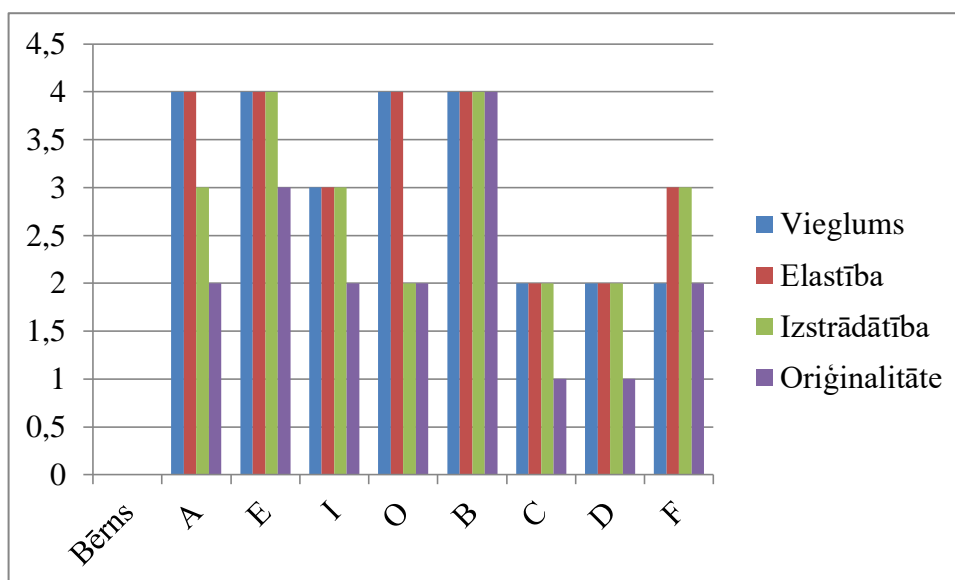
Rotaļnodarbību laikā darba autore rūpīgi novēroja katru bērnu un veica pierakstus iepriekš izstrādātā novērošanas protokolā. Rezultāti ir atspoguļoti 2.3.2. tabulā.

2.3.2. tabula

Bērnu radošās darbības sākotnējais novērtējums rokdarbu nodarbībās mācību gada sākumā

Bērns	Kritēriji			
	Vieglums – ideju rašanās ātrums un skaits	Elastība – ideju strukturāla daudzveidība	Izstrādātība – risinājuma detaļu precizitāte	Oriģinalitāte – idejas unikalitāte, tās neparastums, svaigums
A	4	4	3	2
E	4	4	4	3
I	3	3	3	2
O	4	4	2	2
B	4	4	4	4
C	2	2	2	1
D	2	2	2	1
F	2	3	3	2

Šīs tabulas dati tiek atspoguļoti 2.3.1. attēlā.



2.3.1. attēls. Bērnu radošās darbības sākotnējais novērtējums rokdarbu nodarbībās mācību gada sākumā

Pēc iegūtajiem rezultātiem var secināt, ka bērniem ideju rašanās ātrums un skaits ļoti atšķirīgs – dažiem bērniem viegli rodas jaunas idejas, bet ir bērni, kuriem nepieciešams paraugs. Vairāk bērnu aizrautīgi darbojas, bet trīs bērniem ir grūtības uzsākt darboties, viņiem nepieciešams skolotāja pamudinājums un atbalsts, pēc darba uzsākšanas bērni bieži tiek novērsti no darbības, nevar līdz galam īstenot savu ieceri. Darbojoties bērni ik pa laikam meklē atbalstu, jautā: Kas man tagad jādara? Vai, nepamēģinot darboties, uzreiz sāka: Es neprotu! Daži bērni izmanto vienvērtīgus, pazīstamus materiālus; visbiežāk tas ir papīrs un plastilīns, retāk bērni izmanto dabas un tekstilmateriālus. Ir viens bērns, kurš gandrīz visu laiku klusi sēž un gaida, kad viņam palīdzēs. Materiālus izvēlas, skatoties uz citiem bērniem vai uz skolotāja. Cits bērns uzdevumus cenšas izpildīt ātrāk, lai varētu iet spēlēt, darbojas neuzmanīgi un pavirši.

Bērniem ir atšķirīgas priekšzināšanas un prasmes, kā arī darba temps. Dažiem bērniem sagādāja grūtības darboties ar šķērēm, izgriezt ģeometriskas formas siluetus. Līdz ar to darba autore secina, ka bērna neattīstītas prasmes kavē viņa radošos centienus. Bērnam nesanāk izgriezt vēlamu formu siluetu, un bailes no neveiksmēm ierobežo viņa iniciatīvu un iztēli. Lai novērtētu bērna tehnisko līmeni rokdarbu nodarbībās, darba autore izveidoja novērošanas protokolu ar tabulu (skatīt 25. Pielikumā). Darba autore secina, ka jāpievērš uzmanība griešanas prasmju attīstīšanai.

Pabeigti darbi tiek izvietoti grupas telpās, bet nepabeigti – speciālajā vietā, kur bērns turpmāk var paņemt un pabeigt iecerēto. Tas dod iespēju sekot līdz mācību procesam (skat. 26. pielikumu).

Rotaļnodarbībā paredzēts laiks gan praktiskai darbībai, gan savas darbības skaidrošanai un vērtēšanai. Pedagoģiskajā procesā svarīgi, lai no skolotāja bērns saņem iedrošinājumu un emocionālu atbalstu, vērtējot sava darba rezultātu, jo mācīšanas kvalitāte ir atkarīga no bērna pašvērtējuma. Skolotājs rosina refleksiju, aicina katru bērnu raksturot savu kompozīciju, izvērtēt tās nozīmīgumu. Jautā:

- Ko tu darīji?
- Kas nodarbību laikā bija aizraujošs?
- Kādas bija grūtības, pildot šo darbu?

Pedagoģiskajā procesā uzsvars likts uz pozitīvo – skolotājs pievērš uzmanību katra bērna veiksmēm.

Balstoties uz sākotnējā vērtēšanā iegūto informāciju, skolotājs plāno pētāmajiem bērniem nākamajos sasniedzamos rezultātus un veidus, kā to iespējams sasniegt.

Izmēģinājuma darbība. Bērnu radošās darbības veicināšanai rokdarbu nodarbībās, tiek izstrādātas astoņas rotaļnodarbības, kurās radošās darbības veicināšanai izmantotas pasaka, dzejolis, dziesma, rotaļa.

1. Rotaļnodarbība “Kur dzīvo ezītis”

Iepriekšējais darbs. Skolotājs lasīja bērniem pēc N. A. Goroško pasaku “Īsti draugi” (22. pielikuma). Pēc pasakas lasīšanas bērni ar guašas krāsām zīmēja vienkāršas līnijas dažādos virzienos – takas un ceļus.

Nepieciešamie materiāli un darba rīki. A 4 lapa, aplikācijas papīrs, līmes zīmulis, krāsainie zīmuļi un krīti.

Skolotājs izliek grupas telpā dzīvnieku attēlus, rotaļlietas (dzīvniekus), groziņi ar ozolzīlēm un riekstiem.

Nodarbības gaita.

Skolotājs pārrunā ar bērniem par pasakas tēliem, demonstrē pasakas ilustrāciju. Rosina bērnus saskatīt ilustrācijā pasakas tēlu noskaņojumu un pastāstīt par pasakas saturu pēc ilustrācijas. Jautā: Ko ezītis sastapa, redzēja savā ceļā?

Rosina bērnus radoši papildināt savu zīmējumu (iepriekšējo darbu ar uzzīmētajiem ceļiem un takām), izveidot kompozīciju – vāveri (ezīša draudzeni).

Aicina bērnus sagatavoties darbam: paņemt paliktņi, līmes zīmuli, šķēres, zīmuļus un apsēsties pie galda. Nolika katram bērnam uz galda viņa zīmējumu un vāveres silueta detaļas un dziju. Rosina bērnu veidot kompozīciju. Pievērš bērnu uzmanību, kā izskatās vāvere. Strādā kopā ar bērniem, atbalsta bērna darbību. Bērni, vērojot skolotāja demonstrējumu, veido savu kompozīciju, savienojot vāveres detaļas.

Kad vāvere jau pielīmēta, skolotājs jautā: Kā jūs domājat, vai vāvere ir gatava? Kas vēl jābūt vāverei? Bērni secina, ka vāverei vēl jābūt acis un mute. Skolotājs aicina papildināt aplikāciju ar zīmētām detaļām (acis, mute).

Skolotājs: Bet kur mēs sava kompozīcijā varam izmantot dziju? Ne visiem bērniem rodas ideja, kur jāizmanto dzija. Daži bērni padomā un apgalvo, ka dziju var pielīmēt pie ausīm, jo vāverei ausis ar matu pušķiem galos. Bērni sagrieza dziju un pielīmēja pie ausīm, bet viens bērns pielīmēja pušķi arī pie astes.

Nodarbības nobeigumā skolotājs rosina izvērtēt vāveres izteiksmību. Jautā: Kāda ir tava vāvere? Kā tu domā, viņa ir bēdīga vai priecīga? Kā viņa kustas, kas viņai garšo?

Bērni stāsta par savu vāveri, demonstrē dažādas tā kustības, spriež par viņas noskaņojumu utt. Bērni kopā ar skolotāju no darbiem veido kopīgu izstādi. (Irbe, Timermane 2010, 9)

Turpmāk bērni var papildināt savu kompozīciju ar kokiem, ar varavīksni (pēc pasakas sižeta) utt.

Bērna darba fotogrāfija ir atspoguļota 5. pielikumā.

2. Rotaļnodarbība “Ezis iet pa taku”

Iepriekšējais darbs. Pēc pasakas lasīšanas bērni veidoja kompozīciju “Vāvere”.

Pastaigas laikā kopā ar skolotāju meklēja dabā lapas ar kātiņiem. Brīvdienās bērni kopā ar vecākiem lasīja dabas materiālus.

Nepieciešamie materiāli un darba rīki. Plastilīns, šķēres, koku lapas, ķirbju sēklas, priežu čiekuri.

Skolotājs uzzīmēja uz tāfeles ezi, izliek grupas telpā koku attēlus, iepriekšējo katra bērna darbu, čiekurus, koku lapas, ķirbju sēklas u. c. dabas materiālus. Ienākot no rīta grupas telpā, bērni ar interesi pēta savu un citu bērnu darbus, koku attēlus, dabas materiālus, divi bērni izvēlas papildināt skolotāja darbu un arī uzzīmēt ezim adatas, cits bērns uzzīmēja blakus sēni.

Nodarbības gaita.

Aplūkojot izveidotās kompozīcijas, skolotājs rosina bērnus padomāt – kas bija vāveres draugs un kur tas palika? Bērni izsaka savas domas. Daži bērni apgalvo, ka ezis staigā mežā, citi, ka viņš guļ. Tad skolotājs aicina bērnus izveidot ezi, lai vāverei nebūtu garlaicīgi staigāt vienatnē mežā. Pārrunas ar bērniem, kā izskatās ezis, rosina padomāt, no kādiem materiāliem mēs varam izveidot eža adatas.

Rosina bērnus iekārtot darba vietu. Katram bērnam uz galda ir paliktņi, šķēres, plastilīns. Rosina bērnus izveidot ezi. Demonstrē veidošanās paņēmienus. Bērni ar aplūveida

kustībām veido lodes formu, pēc tam izvilka ar pirkstiem šaurāku daļu – purniņu; veido kājas, apaļu degunu. Skolotājs atbalsta bērnus, pēc nepieciešamības palīdz. Kad eža ķermenis jau izveidots, pievērš bērnu uzmanību, ka kaut kas trūkst.

Noliek bērniem priekšā pastaigā salasītas lapas, čiekurus, ķirbju sēklas. Rosina aplūkot tās un padomāt, ko mēs varam izmantot, veidojot eža adatas. Bērni aplūko un pataustīja dabas materiālus, spriež, ka lapas ir mīkstas, tos nevar izmantot. Tad kopīgi nonācām pie secinājuma, ka var izmantot lapu kātiņus. Daži bērni uzreiz pateica, ka kātus var sagriezt un tad veidot ezim adatas. Pēc tam pataustīja čiekurus, secina, ka čiekura zvīņu gali ir asi.

Skolotājs: Čiekurs ir līdzīgs ezim?

Daži bērni apstiprinoši atbildēja, citi nesaskatīja līdzību. Divi bērni pateica, ka čiekuri jādod vāverei, bet cits bērns atbildēja, ka čiekurs līdzīgs vāveres astei.

Skolotājs: Mēs varam izmantot čiekuru, lai izveidotu ezi? Kādā veidā?

Daži bērni atbildēja, ka kažoks jau ir, tikai jāpiestiprina purniņa un kājas. Viena meitene izvēlās veidot no čiekura un plastilīna ezi.

Skolotājs: Bet kā mēs varam izmantot ķirbju sēklas? – Vairāk bērnu secināja, ka varam tos apēst. Skolotājs pievērš bērnu uzmanību sēklas galiem – tie ir asi, tad varam sēklas arī izmantot.

Skolotājs rosina bērnus izvēlēties, no kādiem materiāliem katrs bērns veidos savu ezi. Aicina bērnus nogriezt lapu kātiņus ar šķērēm un iespraust tos kā eža adatas (vai iespraust ķirbju sēklas); veidot ezi no čiekura un plastilīna. Bērni aizrautīgi darbojas ar dabas materiāliem.

Kad darbs ir pabeigts, kopā ar bērniem dzied “Ežuka dziesmu” (skat. 23. pielikumā), bērns ar izveidoto ezīti virzās pa savu zīmējumu, un pastāsta, ko ezītis redz ceļā. (Irbe, Timermane 2010, 9-10)

Bērnu darbu fotogrāfijas ir atspoguļotas 6. pielikumā.

Pēc rotaļnodarbības, iedvesmojoties no dabas materiāliem, divas meitenes, izvēlas izveidot vāveres. Meitenes ātri sameklēja čiekurus, kuri viņuprāt līdzīgi vāveres astei, koka gabaliņu, kastaņus, ozolzīles, ozolzīles cepurītes, kā arī mazus čiekurus un kociņu – ausīm. Actiņas un degunu izveidoja no plastilīna.

Savienojot detaļas, skolotājs piedāvā izmantot karstās līmes pistoli. Skolotājs darbojas kopā ar bērniem, ievērojot drošības noteikumus. Bērnu darbu fotogrāfijas ir 28. pielikumā.

3. Rotaļnodarbība “Rudens koki” (Mēneša temats “Rudens klāt!”)

Iepriekšējais darbs. Pastaigu laikā bērni vēroja kokus pirmsskolas izglītības iestādes teritorijā, lasīja koku lapas, veidoja kopīgu darbu “Rudens mežā”.

Nepieciešamie materiāli un darba rīki. Kartons, aplikācijas papīrs, plastilīns, līmes zīmulis, šķēres, dziļa. Latviešu tautas pasaka “Kā kokiem izgāja?” (20. pielikumā).

Skolotājs iekārto mācību vidi tā, lai rosinātu bērnus darboties - izliek grupas telpā attēlus ar kokiem, koku šablonus, salasītas koku lapas, dažāda veida papīru, šķēres, līmes zīmulus, plastilīnu, dziļu. Kā arī grupas telpu rotā no filca izgrieztās koku lapas un kopīgs bērnu darbs “Rudens mežā” (skatīt 27. pielikumā). Šo darbu bērni veidoja kopā ar skolotāju, izmantojot koku lapas, guašas krāsu un otas (lapu nospiedumu veidošana).

Nodarbības gaita.

Skolotājs rosina interesi par mežu – kokiem. Stāsta, ka rudens ieradies savā krāsainajā lapu mēteli. Pievērš bērnu uzmanību dabas krāšņumam rudenī, akcentē koku lapu krāsu dažādību, veido izpratni par pārmaiņām dabā rudenī. Lasa latviešu tautas pasaku “Kā kokiem izgāja?”

Pēc pasakas noklausīšanās rosina bērnus iztēloties – kā izskatās koku tērpi rudenī? Bērni salīdzina koku tērpus – kādam kokam zaļš (dzeltens) mēteli, bet citam dzeltenā cepurīte (kad koka galā ir daudz dzelteno lapu).

Aicina izveidot savu mežu – izveidot kokus. Rāda koku šablonus, rosina padomāt, no kādiem materiāliem var izveidot koku. Idejas bija daudzveidīgas. Bērni, aplūkojot grupas telpu, secina, ka no dažādiem materiāliem. Daži bērni pateica, ka var izkrāsot, viena meitene sāka: es ņemšu dziļu – var aptīt dziļu ap koku, mēs ar mammu to mājās jau darījām. Divi bērni nolēma, ka veidos savu koku, izmantojot kreppapīru, citi bērni izvēlējās plastilīnu.

Skolotājs aicina sākumā sasildīt rociņas. Pirkstiņrotaļa “Pirkstiņi ieplesti savijas klusi” (19. pielikumā).

Bērni tiek rosināti izvēlēties materiālu, ar kuru strādās. Paņēma koka šablonu, sāka strādāt:

- vingrinās aptīt dziļu ap kartona pamatu;
- plēš kreppapīru, burza to, veido aplikāciju;
- vingrinās ar aplveida kustībām veidot bumbiņas no plastilīna un piestiprināt tās pie šablona.

Skolotājs demonstrē darba paņēmienus, strādā kopā ar bērniem. Kad darbs ir pabeigts, skolotājs aicina pastāstīt par darbību izvēli un secību. Saliekot visus kokus kopā, rosina iztēloties, kāds ir mežs – priecīgs, miegains? Bērnu darba fotogrāfijas ir 7. pielikumā.

Pēc nodarbības viena meitene izvēlējās veidot kompozīciju “Koks”. Skolotāja palīdzēja meitenei uzzīmēt koka stumbru un zarus, bet meitene pielīmēja izgrieztas ar metāla šablonu lapas. Darbošanās kopā veicina bērna radošo darbību. (Bērna darba fotogrāfija ir 29. pielikumā).

4. Rotaļnodarbība “Neparasta rudens buķete”

Iepriekšējais darbs. Bērni vēroja dažādus ziedus grupas izstādē ”Rudens buķete”.

Nepieciešamie materiāli un darba rīki. A 4 kartons, guašas krāsas, otas, priežu čiekuri, karstās līmes pistole.

Grupas telpā izvietotas rudens buķetes.

Nodarbības gaita.

Bērni tiek rosināti novērot dažādas ziedu kompozīcijas. Pārrunas ar bērniem, kādus rudens ziedus viņi zina. Kādas krāsas ziediem, kā smaržo? Kādas rudens krāsas viņi var nosaukt? Bērni atbild uz skolotāja jautājumus.

Katram bērnam uz galda ir baltā krāsā kartons. Skolotājs rosina bērnus izkrāsot šo kartonu, izmantojot rudenim raksturīgās krāsas. Bērni patstāvīgi izvēlās krāsas, otu, ūdens trauku un paliktni, iekārto darba vietu, tad zīmē. Kad zīmējums ir gatavs, atstāj uz galda žūst. Kamēr kartons žūst, skolotājs lasa bērniem “Pasaka par Margrietiņu” (Pēc A. Siņenko.) (skatīt 24 pielikumā)

Pēc pasakas lasīšanās skolotājs rosina bērnus izveidot neparasto rudens buķeti – no priežu čiekuriem. Bērni ar izbrīnu un interesi skatījās uz skolotāja, jautāja – kā no čiekuriem var izveidot ziedus? Tad skolotājs paņēma vienu čiekuru un sāka to krāsot ar guašas krāsu, pakāpeniski veidojot ziedu. Iedvesmojoties no skolotāja radošās darbības, bērni izvēlas veidot rudens buķeti.

Skolotājs aicina bērnus izvēlēties čiekurus, guašas krāsas. Bērni izvēlas čiekurus, aptausta tos, pasmaržo, izvēlas krāsas.

Skolotājs aktīvi līdzdarbojas, kopā ar bērniem līmē čiekurus pie pamatnes ar karstās līmes pistoli, veidojot neparasto buķeti. Pēc tam bērns iet pie sava galda, krāso čiekurus, izmantojot spilgtās rudens krāsas. Bērni bija ieinteresēti piedalīties nodarbībā, jo vēlējās ātrāk uzzināt, kā no čiekuriem var izveidot ziedus.

Kad ziedi ir gatavi, zīmē kātu un lapas. Buķete ir gatava.

Skolotājs rosina bērnu pastāstīt par savu buķeti – kādi ziedi, kāpēc tāda krāsa ziediem, kur augs utt. No izveidotām kompozīcijām veido izstādi.

Bērnu darbu fotogrāfijas ir 8. un 9. pielikumā.

5. Rotaļnodarbība “Baltijas jūra”

Iepriekšējais darbs. Mēneša temata “Mana Latvija” ietvaros ar bērniem tiek runāts par Baltijas jūru.

Nepieciešamie materiāli un darba rīki. Krāsains kartons, aplikācijas papīrs, šķēres, šķēres ar figūras asmeni, līmes zīmulis.

Nodarbības gaita.

Skolotājs rosina sarunu par Baltijas jūru, par atpūtu pie jūras. Demonstrē attēlus. Jautā: Vai jūs zinājāt, ka pie jūras nekad nav klusums? Kā jūs domājat – kāpēc? Aicina noklausīties (nerādot video) videoierakstu “Liepājā šalc jūra”. Pēc noklausīšanās rosina bērnus pastāstīt, kāda, pēc viņu domām, ir jūra – mierīga, viļņojas, vētraina? Rosina bērnus iztēloties, kā viļņojas jūra; kā peld būru laiva mierīgā jūrā un vētrainā jūrā. Bērni daudz stāsta par saviem vasaras piedzīvojumiem pie jūras. Visiem labs noskaņojums.

Aicina izveidot kompozīciju “Būru laiva” (plēsta un griezta aplikācija). Bērni saskata nepieciešamību izgatavot kompozīciju, sāka radoši darboties.

Skolotājs piedāvā dažādu krāsu aplikācijas papīru, rosina griezt papīru, lai veidotu laivu, un plēst papīru dažāda platumā strēmelītēs, lai veidotu jūru. Rosina bērnu iztēloties, kādu jūru viņš veidos – mierīgu, vētrainu; kādā krāsā papīru izmantos, lai attēlotu jūru. Daži bērni spriež, ka vētrainu jūru var attēlot, izmantojot tumšas krāsas papīru, citi apgalvo, ka var izmantot dažādu krāsu papīru. Idejas rodas procesā. Bērns, pielīmējot vienu strēmelīti, iet pēc citas krāsas papīra, pakāpeniski veidojot savu kompozīciju.

Skolotājs darbojas kopā ar bērniem, virza un atbalsta viņus. Bērni vēro skolotāja darbību, vingrinās plēst un griezt papīru. Skolotājs izgriež ar šķērēm ar figūras asmeni mākoņus, putnus, piedāvā bērniem papildināt savu kompozīciju. Bērni vēro pabeigto darbu. Skolotājs rosina refleksiju, jautā: Kas bija aizraujoši? Bērni spriež, ka ļoti patika stāsti par piedzīvojumiem pie jūras, kā arī bija interesanti no plēsta papīra veidot jūru. Bērni iejūtas tēlā.

Bērnu darbu fotogrāfijas ir atspoguļotas 10. un 11. pielikumā.

6. Rotaļnodarbība “Dabas materiālu kompozīcija”

Iepriekšējais darbs. Bērni lasīja dabas materiālus.

Grupā skolotājs izliek dabas materiālus.

Nepieciešamie materiāli un darba rīki. Dabas materiāli: lapas, pīlādžogas, oļi.

Nodarbības gaita.

No rīta ar bērniem tiek runāts par brīvdienām. Bērni stāsta par dabas materiāliem, kurus viņi kopā ar vecākiem salasījuši, rāda tos. Pārrunās ar bērniem tiek noskaidrots, ka bērni, lasot šos materiālus, daudz staigāja. Skolotājs jautā: Kāpēc jūs lasījāt šos dabas materiālus, ko jūs ar tiem darīsiet?

Bērni atbild, ka no materiāliem var veidot dažādas lietas. Bērniem jau ir radošās darbības pieredze, strādājot ar dabas materiāliem.

- Skolotājs: Bērni, jūs brīvdienās daudz staigājāt ar kājām, lasot šos dabas materiālus, izveidot no oļiem savas pēdiņas. Bērni, strādājot apakšgrupās, meklē piemērotus oļus, veido pēdiņas. Stāsta, kur tās pēdiņas staigāja.
- Skolotājs aicina uzmanīgi aplūkot oļus un iztēloties – kam līdzīgi šie oļi, ko var izveidot no tiem. Bērni atrada divus oļus, kuri līdzīgi saulei un mēnesim. Bērni secina, ka var veidot dienu un nakti, meklē piemērotus oļus.

Bērni aizrautīgi pētīja oļus, mēģināja tos atņemt viens no otra, nevarēja uzsākt darbu. Bērniem bija jādot laiks, lai viņi mierīgi varētu izpētīt materiālus, paspēlēt ar tiem, tad darboties. Sākumā daži bērni sameklēja plakanus oļus pēdīnai, pēc tam meklēja mazus oļus pirkstiem, kuri jābūt dažāda izmērā. Bērniem bija interesanti pildīt šo uzdevumu. Vairāki bērni aizrautīgi darbojas, pat noņēma apavus, lai salīdzinātu savas un izveidotās pēdiņas. Divi bērni darbojas, visu laiku skatoties uz citiem bērniem. Viņiem sagādāja grūtības izvietot oļus pareizā secībā, veidojot pēdiņas pirkstus. Darbojoties ar oļiem, pārsvarā visiem bērniem idejas rodas ātri un tās bija daudzveidīgas. Daži bērni izmantoja apaļus oļus, lai veidotu sauli, citi bērni iztēlojas, ka tā ir bumba utt.

Bērnu darbu fotogrāfijas ir 13. pielikumā.

Pastaigas laikā skolotājs pievērš uzmanību dabas krāšņumam, rosina bērnus lasīt dabas materiālus. Demonstrē, kā no dabas materiāliem var izveidot dažādas kompozīcijas. Mudina bērnus veidot savas kompozīcijas pēc dotā uzdevuma vai pēc brīvas izvēles. Sākumā bērni no lapām veido sejiņas, mēģina attēlot emocijas, pēc tam pārveido, pievienojot lapas – veido saulīti, dekorējot to ar pīlādžogām. Skolotājs demonstrē, kā var izveidot cilvēka seju, bet bērni, pievienojot vēl lapas, izveidoja zirnekli utt. Aizraujošā radošā darbība dienas garumā. Darbs brīvā dabā veicina bērnu radošo darbību. Bērniem patīk novērot dabu, lasīt dabas materiālus, veidot, spēlēt ar tiem. Bērniem ātri rodas idejas kompozīciju veidošanā.

Bērnu darbu fotogrāfijas ir 12. pielikumā.

7. Rotaļnodarbība “Drosmīgais Mārīngailis”

Iepriekšējais darbs. Bērniem tiek sniegti priekšstati par Mārīndienas svinēšanas tradīcijām un Mārīndienas simbolu – gaili.

Nepieciešamie materiāli un darba rīki. Mārīngaiļa kartona siluets, dziļa, šķēres, PVA līme, ota.

Nodarbības gaita.

Skolotājs jautā bērniem, vai viņi ievērojuši, ka no rītiem vēlajā rudenī ir ļoti tumšs, un grupā vienmēr deg gaisma?

- Jums patīk tumsa, vai labāk, kad ir gaisma? Kurš var cīnīties ar tumsu? Kas dzied agrajā rītā un modina visus? Kurš ir ļoti drosmīgs?

Skolotājs stāsta “Pasaku par lapsu, zaķi un drosmīgo gailīti”. Iepazīstina bērnus ar gaiļiem, kuri ir uzzīmēti bērnu grāmatu ilustrācijās, arī uz ābecēm.

Skolotājs rāda bērniem izgriezto no kartona gaiļi, dziju, un PVA līmi, rosina padomāt, ko mēs varam izveidot. Bērni secina, ka dziju var sagriezt un pielīmēt pie gaiļa, daži bērni apgalvo, ka dziju var aptīt ap gaiļi. Viens bērns spriež, ka tomēr labāk sagriezt dziju un pielīmēt pie gaiļa – būs spalvas. Daži bērni nolēma uzzīmēt gailim acis, bet citi izvēlējās pielīmēt kustīgās actiņas.

Bērni griež dziju, noklāj gaiļa siluetu ar līmi, pielīmē dziju.

Skolotājs rosina bērnus pastāstīt par savu gaiļi, jautā: Kāds viņš ir – bailīgs vai drosmīgs, priecīgs vai bēdīgs? Rosina bērnus iejusties tēlā – parādīt, kā staigā gailis, pateikt “kikerigū” – priecīgi, bēdīgi. Bērni iejūtas tēlā.

Bērnu darbu fotogrāfijas ir 14. un 15. pielikumā.

Pētījuma beigās, novembrī **8. rotaļnodarbībā** tika veikta **atkārtots mērījums** un rezultātu analīze, lai izpētītu bērnu sasniegumu dinamiku. Nodarbības temats “Dzimšanas diena Latvijai”

Rotaļnodarbības konspekts ir 16. pielikumā.

Nodarbības sākumā skolotājs lasa I. Cīrules stāstu par 18. novembri “Dzimšanas diena” (27. pielikumā). Skolotājs demonstrē attēlus, kuri palīdz bērniem uztvert stāsta sižetu un noskaņoties nodarbības uzdevumiem. Bērni gatavojas valsts svētku svinēšanai – mācās dzejoļus no galvas, dzied dziesmas. Visiem ir svētku noskaņojums. Līdz ar to rodas vēlme izrotāt grupas telpas svētkiem. Skolotājs rāda sagatavotas papīra sloksnītes un četrstūrus, auklu un jautā: Kādus rotājumus mēs varam izveidot no šiem materiāliem? Bērni paņēma materiālus, nolika uz galda, mēģina tos dažādi savienot. Secina, ka var izveidot virteni. Daži bērni, sakrustojot sloksnītes, secina, ka var izveidot sniegpārslas vai puķes. Skolotājs rosina izvēlēties, no kādiem materiāliem katrs bērns veidos rotājumu.

Bērni, izvēlējoties materiālus, sadalījās divās apakšgrupās. Patstāvīgi izvēlas, cik sloksnīšu (četrstūru) paņems un kādā secībā tās līmēs. Bērni aizrautīgi darbojas, īstenojot savu ieceri. Darbojas patstāvīgi. Salīmēja sloksnītes. Skolotājs rosina bērnus padomāt, kā vēl var savienot sloksnītes? Daži bērni mēģina savā starpā salīmēt sloksnītes, pakāpeniski veidojot bumbu vai puķi. Skolotājs darbojas kopā ar bērniem.

Daži bērni, vērojot skolotāja darbību, iegaumē, ka sloksnītes jāsavieno pa vidu. Bet viens bērns visu laiku mēģināja tās savienot malā. Uz jautājumu: Tu saproti uzdevumu, varbūt

tev vajag palīdzēt? – bērns atbildēja, ka visu saprot un palīdzība viņam nav nepieciešama. Viņš ilgāk, nekā citi bērni veidoja savu bumbu, neatkāpjas, dažādi mēģināja salīmēt sloksnītes, bet līdz galam bumbu izveidot nesanāk. Bērns atstāja nepabeigto darbu speciālajā vietā, apgalvo, ka pabeigs citā laikā. Darba autore secina, ka tas ir progress, jo mācību gada sākumā bērns bieži lietoja tādas frāzes, ka: “neprotu”, “man nesanāk”, par negribēja mēģināt kaut ko veidot. Skolotājs daudz strādāja ar bērnu individuāli. Tagad bērns jūtas drošāk un ir motivēts, uzsākot darbu un izzinot jaunu, viņam ir vēlme pabeigt to. Viņš pieņem izaicinājumu. Kā uzsver R. Fišers (Fišers 2005, 25) – “mēs jūtamies vairāk motivēti, ja domājam, ka mums veiksies labi, ja esam pārliecināti par savām spējām”.

Veidojot karodziņu virteni, bērni secina, ka sākumā papīra četrstūri vajag salocīt, pēc tam pielīmēt pie auklas. Šajā nodarbībā tiek novērots, ka lielākā bērnu daļa ļoti cenšas precīzi savienot visas detaļas.

Bērni kopā ar skolotāju izrota savu grupu ar karodziņu virteni. Tad bērni secina, ka jāņem aukliņas, lai varētu piekarināt bumbas.

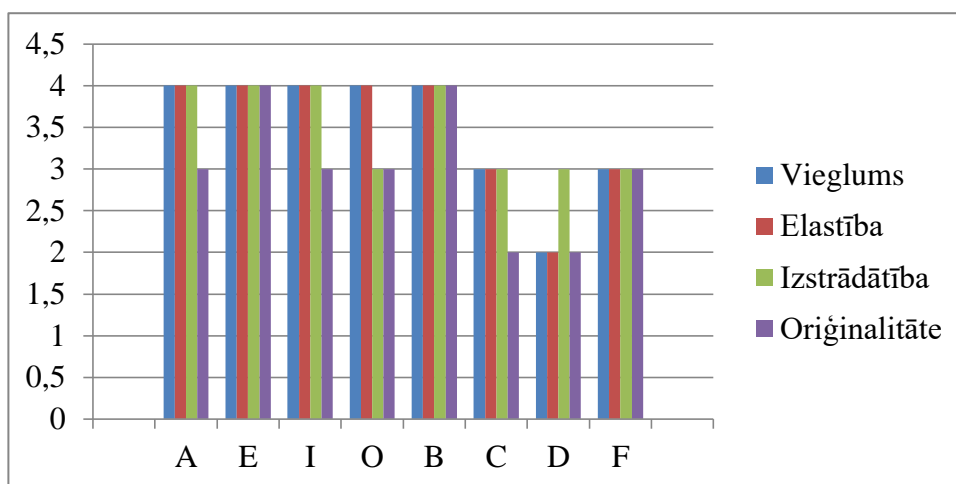
8. nodarbības laikā darba autore, tapāt, kā sākotnējā mērījumā, rūpīgi novēroja katra bērna radošo darbību un veica pierakstus iepriekš izstrādātā novērošanas protokolā. Rezultāti ir atspoguļoti 2.3.3. tabulā.

2.3.3. tabula

Atkārtots mērījums bērnu radošās darbības novērtēšanai (novembris)

Bērns	Kritēriji			
	Vieglums – ideju rašanās ātrums un skaits	Elastība – ideju strukturāla daudzveidība	Izstrādātība – risinājuma detaļu precizitāte	Orģinalitāte – idejas unikalitāte, tās neparastums, svaigums
A	4	4	4	3
E	4	4	4	4
I	4	4	4	3
O	4	4	3	3
B	4	4	4	4
C	3	3	3	2
D	2	2	3	2
F	3	3	3	3

Šīs tabulas dati tiek atspoguļoti 2.3.3. attēlā.



2.3.3. attēls. Atkārtots mērījums bērnu radošās darbības novērtēšanai (novembris)

Analizējot atkārtotā mērījuma rezultātus, darba autore secina, ka, lai gan joprojām bērnu radošās darbības līmenis ir ļoti atšķirīgs, dažiem bērniem vērojams jaunu ideju pieaugums, kā arī ideju daudzveidība. Pētījuma laikā vērojami bērnu centieni precīzāk izstrādāt iecerēto, pievēršot lielāku uzmanību detaļām, tās savienojumiem.

Pētījuma laikā bērniem parādās ieradums darboties patstāvīgi – bērni zina, kur atrodas visi nepieciešamie materiāli, brīvi var izvēlēties tos, darboties ar tiem. Pirms uzsākt darbību, iekārto darba vietu, kā arī pēc nodarbības sakārto to.

Bērniem parādās svaigas, neparastas idejas. Viņi aizraujoši un rūpīgi darbojas, katrs savā tempā. Bērni tiek motivēti pabeigt iecerēto. Gadījumā, ja bērns nevar laikā pabeigt darbu, viņam ir iespēja to izdarīt vēlāk. Tiek akcentēts radošās darbības nozīmīgums – lietderība, bērni mērķtiecīgi darbojas.

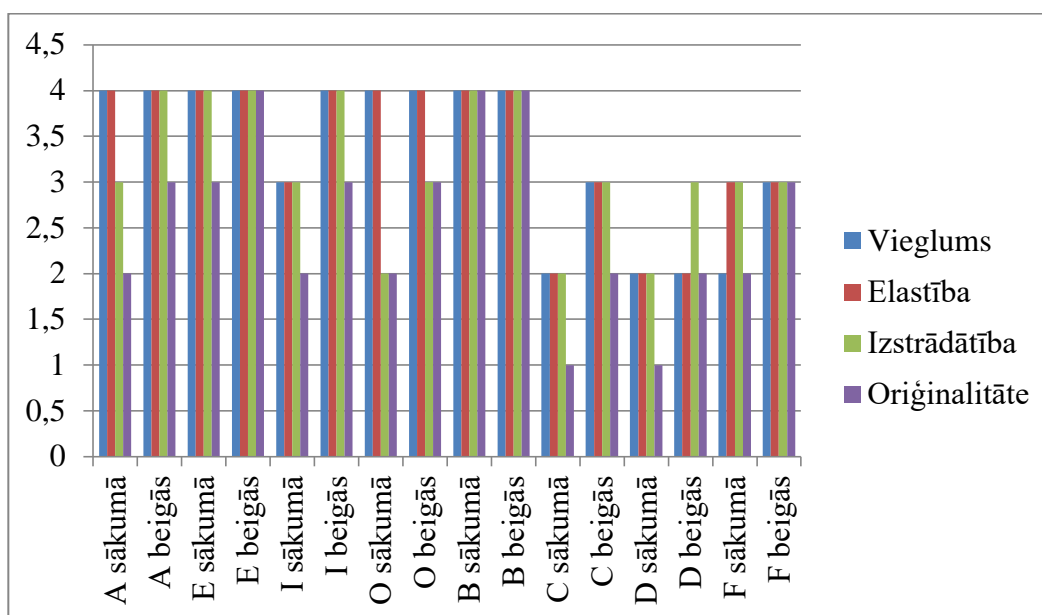
Iegūto rezultātu atspoguļošana un salīdzināšana ar sākotnējo mērījumu.

Pētījuma beigās, lai noskaidrotu radošās darbības veicināšanas rezultātu, darba autore salīdzināja iegūto rezultātus atkārtoto ar sākotnējo mērījumu. Rezultāti ir atspoguļoti 2.3.4. tabulā.

Bērnu radošās darbības izaugsme (septembris – novembris)

Kritēriji	Bērns															
	A sākumā	A beigās	E sākumā	E beigās	I sākumā	I beigās	O sākumā	O beigās	B sākumā	B beigās	C sākumā	C beigās	D sākumā	D beigās	F sākumā	F beigās
Vieglums	4	4	4	4	3	4	4	4	4	4	2	3	2	2	2	3
Elastība	4	4	4	4	3	4	4	4	4	4	2	3	2	2	3	3
Izstrādātība	3	4	4	4	3	4	2	3	4	4	2	3	2	3	3	3
Orģinalitāte	2	3	3	4	2	3	2	3	4	4	1	2	1	2	2	3

Šīs tabulas dati tiek atspoguļoti 2.3.4. attēlā.



2.3.4. attēls. Bērnu radošās darbības izaugsme (septembris – novembris)

Salīdzinot abus novērojuma iegūtos rezultātus, var secināt, ka rokdarbu nodarbības veicina bērna radošo darbību, ja tiek pielietoti atbilstošas metodes un paņēmieni. Veicot pētījumu, darba autore rokdarbu nodarbībās izmantoja dažādus materiālus: dažāda veida papīru, dabas materiālus, tekstilmateriālus, plastilīnu; iepazīstināja bērnus ar dažādām tehnikām un paņēmieniem, ar kuru palīdzību iespējams īstenot savu ieceri. Rosina bērnu iztēli, izmantojot daudzveidīgus materiālus, lasot literāro darbus, aicinot vērot dabu.

Ja bērns saskata savas darbības nozīmīgumu un lietderību, tad viņš vēlas iesākto paveikt līdz galam. Otra novērojuma rezultāti norāda uz radošās darbības līmeņa izaugsmi. Veikta analīze ļauj secināt, ka dažiem bērniem radošajā darbībā parādījās vieglums, viņiem vieglāk, bez piepūles rodas jaunas idejas.

Pieaug ideju strukturāla daudzveidība, jo pirms izmēģinājuma darbības uzsākšanās dažiem bērniem ideju bija daudz, bet tās bija vienveidīgas.

Pētījuma sākumā dažiem bērniem, radoši darbojoties, bija vērojama paviršība un nevēlēšanās precīzi izstrādāt detaļas. Pētījuma beigās, īstenojot savu ieceri, bērni sāka darboties precīzāk, pievēršot uzmanību detaļām.

Radošajā darbībā parādījās oriģinalitāte, vairāk svaigo un neparasto ideju. Iegūtie rezultāti liecina, ka skolotājs, nodarbojoties ar bērniem, izvēlējās bērnu radošās darbības veicināšanas atbilstīgas rokdarbu nodarbības.

Vērojot bērnu izvēles, var secināt, ka, lai radītu interesi bērnos un nodrošinātu viņu pašizpaušmes iespējas, apmēram pēc 1-2 mēnešiem ir jāmaina grupas vide (materiāli, rotaļlietas).

Secinājumi.

Radošo darbību ietekmē radošā mācību vide. Skolotājam jānodrošina radoši iekārtota mācību vide, kura raisa bērna interesi un zinātkāri, rosina radoši darboties un rada pozitīvu emocionālo pārdzīvojumu. Lai veicinātu bērna radošo darbību, skolotājam pašam jābūt radošam, spējīgam ieinteresēt bērna.

Rokdarbu nodarbības jābūt regulāras. Skolotājam ir jāmudina bērns izmantot dažādas tehnikas un materiālus, kombinēt tos. Svarīgi iepazīstināt bērna ar paņēmieniem, kā īstenot savu ieceri.

Rokdarbu nodarbībās bērns, izmantojot dažādus materiālus, atspoguļo pārdzīvoto un iepazīto. Lai varētu radoši darboties, bērnam nepieciešamas prasmes izvēlēties savai iecerei atbilstošus materiālus un tehniskus paņēmienus, kā arī prast lietot rīkus. Tāpēc bērniem jāzina, kur atrodas nepieciešamie materiāli. Visi materiāli, kuri ir paredzēti bērniem, jāatrodas pieejamās vietās, lai bērns patstāvīgi varētu tos izmantot.

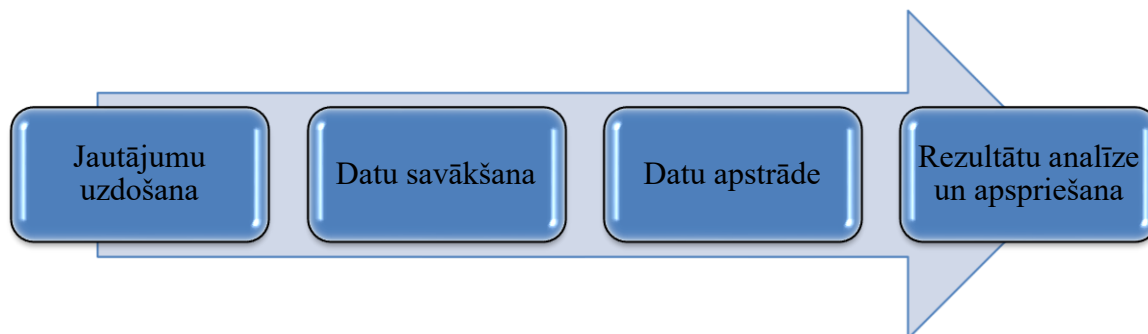
Pirmsskolas vecuma bērniem ir ļoti labi attīstīta fantāzija, kura bagātina bērna dzīves pieredzi un nodrošina bērnam neparastu skatījumu uz apkārtējo pasauli. Lai veicinātu bērna radošo darbību rokdarbos nodarbībās, skolotājam jāļauj bērnam neierobežoti izpaust savu radošo domāšanu un fantāziju.

Ļoti svarīgi nesteidzināt bērna pabeigt iesākto – bērnam jābūt laiks domāt un pētīt. Tāpēc grupas telpā jābūt speciāla vieta, kur bērns var atstāt savu nepabeigto darbu, lai turpmāk varētu paņemt un pabeigt to.

2.4. Pirmsskolas skolotāju viedoklis par bērnu radošo darbību

“Viens no visbiežāk lietotajiem instrumentiem datu savākšanai izglītības pētījumos ir aptauja. Pareizas, pētījumu uzdevumiem un mērķiem atbilstošas aptaujas sagatavošana ir ļoti svarīga un atbildīga izglītības pētījuma sastāvdaļa”. (Geske, Grīnfelds 2006, 113)

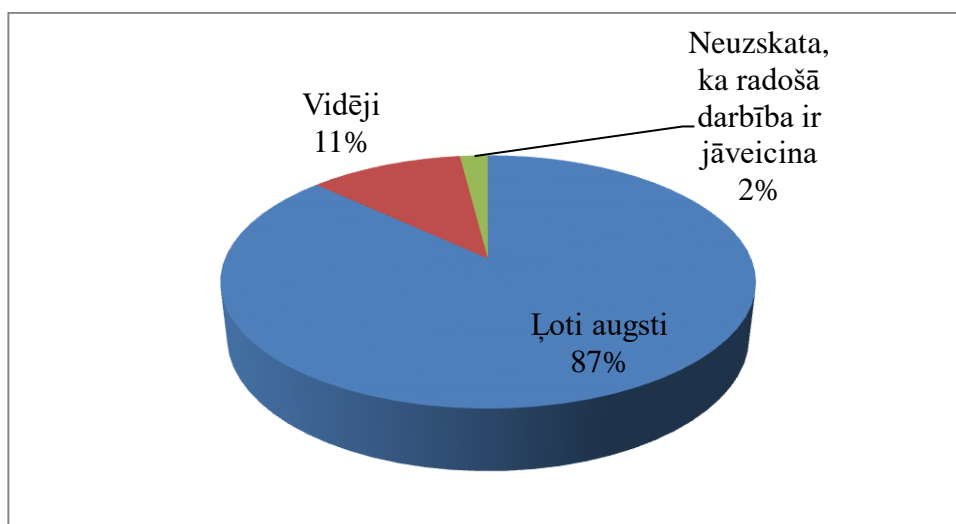
Aptaujas jautājumi ir saistīti ar pētījuma uzdevumiem un nodrošina datu savākšanu, kura apstiprina pētījumā izvirzīto hipotēzi. Aptaujas mērķis ir noskaidrot 3 – 5 gadus vecu bērnu radošas darbības veicināšanas iespējas rokdarbu nodarbībās. Pētniecisko procesu (aptauju) var attēlot šādi (skat. 2.4.1. attēlu).



2.4.1. attēls. Pētnieciskā procesa etapi (Geske, Grīnfelds 2006, 57)

Lai izpētītu radošās darbības veicināšanas iespējas rokdarbu nodarbībās, tika veikta pirmsskolas skolotāju aptauja, kurā piedalījās 45 respondenti (anketu skatīt 17. pielikumā). Respondenti atbildēja uz divpadsmit jautājumiem par rokdarbu nodarbībām kā radošās darbības veicinātāju.

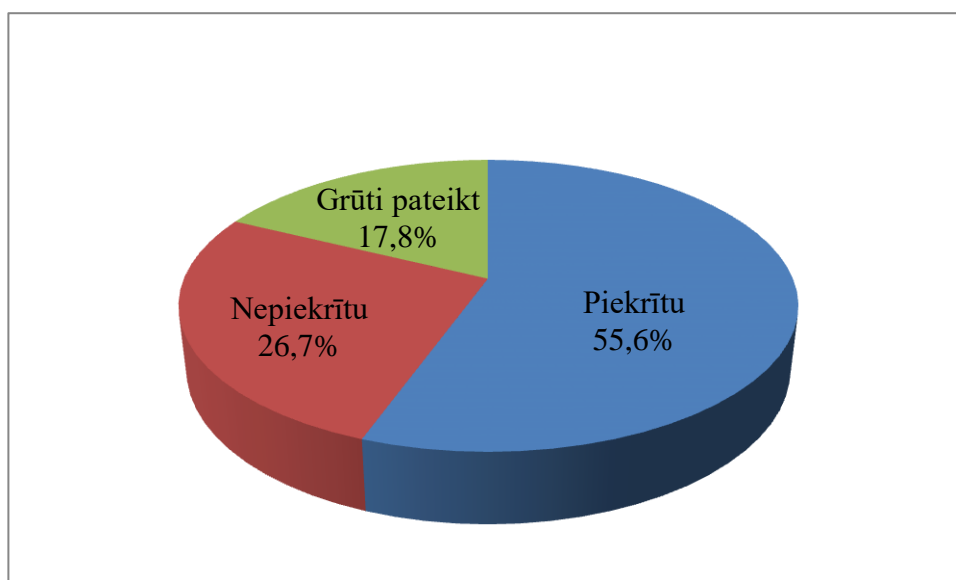
Pēc respondentu domām, rokdarbu nodarbības nozīme pirmsskolas izglītībā radošās darbības veicināšanā tika vērtēta ļoti augsti – to atzīmēja 86,7% respondentu, vidēji vērtēja 11,1% un 2,2% neuzskata, ka radošā darbība ir jāveicina. Atbildes apstiprina, ka skolotāji izprot radošās darbības veicināšanas nozīmi, ka bērna personības attīstība tiek sekmēta bērna radošajā darbībā. Skolotāju atbildes ilustrē 2.4.2. attēls.



2.4.2. attēls. Radošās darbības veicināšanas vērtējums

Nākamā jautājuma mērķis bija izzināt skolotāju viedokli par rokdarbu nodarbības vietu pedagoģiskajā procesā pirmsskolas izglītībā. Uz jautājumu *vai radošās darbības veicināšanai pedagoģiskajā procesā tiek veltīts pietiekams laiks?* atbildes bija dažādas. Apstiprinoši atbildēja 55,6% respondentu, nepiekrita – 26,7%, grūti bija atbildēt – 17,8% respondentu. Tātad vairāk nekā puse respondentu apgalvo, ka radošās darbības veicināšanai pedagoģiskajā procesā tiek atvēlēts papildu laiks., kas liecina par to, ka Latvijā pedagogi ikdienas darbā meklē individuālu pieeju katram audzēknim, lai sekmētu intelektuālo attīstību. Kā uzsver I. Stangaine (Stangaine 2015, 36) – “bērnam ir vajadzīgs pietiekami daudz *laika*, lai darbotos un pētītu, jo pārtraukta doma nevar attīstīties”.

Skolotāju atbildes ilustrē 2.4.3. attēls.



2.4.3. attēls. Radošās darbības veicināšanai pedagoģiskajā procesā tiek veltīts pietiekams laiks

Uz jautājumu, kurā respondentiem bija jāmin sava gatavība jauniem uzaicinājumiem, un, cik bieži skolotājs to demonstrē audzēkņiem, skolotāju atbildes dalījās. 26,7% respondentu atbildēja – vienmēr, 60,0% – dažkārt un 13,3% – reti. Tādējādi var secināt, ka lielākā daļa skolotāju ir atvērti jaunām idejām, nebaidās izmēģināt ko jaunu.

Uz jautājumu, kura mērķis bija uzzināt, cik bieži skolotāju darbībā tiek novērojama ideju modelēšana un īstenošana tās praksē, 22,2% respondentu atbildēja – vienmēr, 68,9% – dažkārt, un 8,9% – reti. Atbildes ļauj secināt, ka pirmsskolas izglītības iestādēs strādā radoši skolotāji, kuri meklē un apkopo dažādas idejas un īsteno tās praksē.

Nākamā jautājuma mērķis bija uzzināt skolotāju prasmes veidot mācību vidi, kurā bērniem ir iespēja vingrināt jaunrades prasmes. Uz jautājumu – *cik bieži Jūs rādāt iespēju gūt jaunu pieredzi, izmantojot līdz šim nezināmus materiālus?* – vairāk respondentu (57,8%) atbildēja, ka “vienmēr”, savukārt nedaudz mazāk (40%) respondentu atbildēja, ka “dažkārt”,

bet atbildi “reti” izvēlējās vien 2,2%. Tādējādi var secināt, ka skolotāji izprot, ka, piedāvājot bērniem nezināmus materiālus, viņi attīsta bērnu iztēli un veicina radošo darbību. Protams, piedāvājot bērniem jaunus materiālus, ir svarīgi iepazīstināt ar to izmantošanas iespējām, nepieciešamības gadījumā arī demonstrēt – kā lietot.

Jo, pamatojoties uz “Skola2030” metodisko līdzekli pirmsskolas skolotājiem, sākumā bērns pēta jaunus materiālus ar maņām, kombinē tos, iztēlojas un radoši izmanto. (Kārklīņa, Lauka, Lazdiņa 2019)

Uz jautājumu – *vai Jūs atbalstāt ideju rašanos, veidojot drošu vidi spontanitātei?* – atbildes arī bija dažādas. 57,8% respondentu atbildēja – vienmēr, 37,8% – dažkārt, un 4,4% – reti. Pamatojoties uz atbildēm, var secināt, ka lielākā daļa skolotāju ir ieinteresēti veidot drošu, attīstošu un rosinošu radošo darbību vidi.

Uz jautājumu – *cik bieži Jūs atbalstāt bērnus ideju īstenošana?* Gandrīz 98% respondentu atbildēja, ka vienmēr, un 2,2%, ka dažkārt. Pamatojoties uz sniegtajām atbildēm, var secināt – skolotāji virza un atbalsta bērnus.

Nākamā jautājuma mērķis bija uzzināt, kā skolotāji mērķtiecīgi virza jaunrades prasmju attīstīšanu. Uz jautājumu – *cik bieži Jūs mācāt dažādus veidus, kā radīt jaunas idejas?* – vairāk, nekā puse respondentu (55,6%) apgalvo, ka vienmēr; 42,2% respondentu atbildēja, ka dažkārt, un 2,2%, ka reti.

Uz jautājumu – *cik bieži Jūs mācāt bērniem pieņemt lēmumu par turpmākām darbībām vai soļiem?* – vairāk respondentu (66,7%) atbildēja, ka vienmēr, dažkārt 28,9%, reti – 4,4%. Tas nozīmē, ka skolotāji mērķtiecīgi plāno darbību ar uzdevumu palīdzību.

Uz jautājumu – *cik bieži Jūs mācāt pabeigt iesākto līdz galam?* – pārsvarā visi respondenti (97,8%) apgalvo, ka vienmēr, dažkārt – 2,2%. Bērnam jānodod laiks pabeigt darbu. Lietderība – bērnam jāzina, ka viņa darbs ir liela vērtība, kā arī jāzina, kur šo darbu var izmantot (rotaļām, grupas telpu rotāšanai utt.).

Veicot aptaujas laikā iesniegto atbilžu analīzi, darba autore *secina*, ka pirmsskolas skolotāji pievērš lielu uzmanību radošās darbības veicināšanai. Ņemot vērā, ka pirmsskolas skolotāji veido bērnu zināšanu pamatus, būtiski ir atrast individuālu pieeju katram bērnam, lai sekmētu intelektuālu attīstību, kas ir saistāma arī ar radošo darbību un akadēmisko zināšanu ieguvī, veidojot dažādus rokdarbus un dizaina izstrādājumus.

2.5. Ieteikumi vecākiem un skolotājiem bērnu radošās darbības veicināšanai

Gan skolotāji, gan vecāki vēlas, lai bērni izaug gudri, spējīgi spriest un sadarboties; droši un patstāvīgi, kā arī radoši. Tāpēc ir ļoti svarīga sadarbība starp pirmsskolas skolotājiem un vecākiem bērnu izglītošanā un audzināšanā. Balstoties uz pētījumu, tiek izstrādāti ieteikumi vecākiem un skolotājiem bērnu radošās darbības veicināšanai.

- Ar cieņu izturēties pret bērna radošo darbību.
- Atvēlēt pietiekošu laiku radošai darbībai, nesteidziniet bērnu, dodiet iespēju pabeigt iecerēto.
- Stimulēt un atbalstiet bērna radošu darbību.
- Piedalīties radošajā darbībā, ieņemot dalībnieka lomu;
- Meklēt iespējas bērna redzesloka paplašināšanai.
- Vecākiem vairāk pavadīt laiku kopā ar bērnu, rosināt pastāstīt, ko viņš redzēja un dzirdēja, ko jaunu pirmsskolā iemācījusies, kas dienas garumā bija interesants.
- Veidot labvēlīgus apstākļus – izveidojiet atbilstīgu lietu vidi, kurā ir viegli pieejami materiāli, kas sekmē bērna iztēli, domāšanu, fantāziju un radošo darbību;
- Atcerēsimies, ka bērna radošās darbības veicināšanas rezultāts rokdarbu nodarbībās ir viņa zinātkāre, iztēle, fantāzija, prasme domāt un radīt;
- Izvairīties no kritikas un labošanas – bērns īsteno savas radošās idejas.
- Meklēt iespējas, nevis iemeslus!
- Veidot sadarbību ar kolēģiem un vecākiem.
- Radošs skolotājs palīdz izaugt radošiem bērniem!
- Mācīt bērnu patstāvīgi pieņemt savus lēmumus, sadarboties ar citiem, būt radošam.

Kā rāda prakse, arī mājās rokdarbu nodarbības sasniedz labus rezultātus. Nodarbībās vecāki var izmantot rokdarbu materiālus, kas atrodami mājās.

NOBEIGUMS

Izanalizējot pedagoģiski psiholoģisko literatūru par bērnu radošo darbību pirmsskolas izglītībā otrajā posmā, darba autore secina, ka pirmsskolas vecuma bērns ir atvērts pasaulei un radošs, pēc savas būtības viņš ir pētnieks un darītājs. Šajā vecumā bērnam, pētot apkārtējo pasauli, strauji attīstās fantāzija un iztēle – radošās darbības pamats. Radošajā darbībā iztēle ir cieši saistīta ar radošo domāšanu. Iztēle attīstās pakāpeniski bērna attīstības procesā.

Pamatojoties uz izpētīto literatūru, var secināt, ka radošums saistīts ar šādiem jēdzieniem “jauns, neprasts, pārsteidzošs, oriģināls, atšķirīgs, iztēle”. Radošā darbība – tā ir cilvēka darbība, kas rada kaut ko jaunu, un tā nav iespējama bez izziņas – dzīvas un nedzīvas dabas objektu novērošanas, notikumus sadzīvē utt. Interese un zinātkāre rosina bērna radošumu. Skolotāja uzdevums nodrošināt daudzveidīgu, drošu un patstāvību rosinošu mācību vidi, jo drošība un labsajūta veicina bērna radoši pētīt un rādīt. Pirmsskolas vecuma bērnu radošās darbības vislabāk izpaužas rotaļās.

Interese un mērķa izvirzīšana – svarīgs priekšnosacījums bērna iesaistīšanai rokdarbu nodarbībā. Bērnam svarīgi apzināties, ko viņš dara, kā viņš to dara un kāpēc viņš to dara. Bērna darbība ir jābūt novērtēta, un ļoti svarīgs ir skolotāja pozitīvais vērtējums.

Pētījuma procesa laikā, balstoties uz pirmsskolas mācību satura programmas paraugu, darba autore izstrādāja un realizēja 8 rokdarbu rotaļnodarbības atbilstoši bērnu vecumposmam un individuālajām īpatnībām. Darba autore savā darbā izmantoja dažādas mācību metodes (pārrunas, demonstrējums, rotaļas, novērošana, teksta klausīšanas) un paņēmienus. Rokdarbu rotaļnodarbības tika ņemti vērā katra bērna spēju līmenis, intereses, izpratne un sagatavotība. Šīs rotaļnodarbības bija organizētas gan grupas telpā, gan ārā. Skolotāju uzdevums ir rūpēties, lai rokdarbu nodarbībās būtu piedāvāti daudzveidīgi materiāli. Realizējot izstrādātas rokdarbu rotaļnodarbības, darba autore sasniedza izvirzītos uzdevumus. Rokdarbu rotaļnodarbību laikā paaugstinājās bērnu radošās darbības līmenis.

Diplomdarba izstrādes ietvaros tika veikta pirmsskolas izglītības skolotāju aptauja, lai uzzinātu skolotāju viedokli par radošās darbības veicināšanas iespējām rokdarbu nodarbībās pirmsskolas izglītībā otrajā posmā. Svarīgi bija uzzināt, ka pirmsskolas skolotāji izprot radošās darbības veicināšanas nozīmi – radošā darbība sekmē bērna personības attīstību. Aptaujas rezultāti atklāja skolotāju gatavību jauniem izaicinājumiem, viņi ir atvērti jaunām idejām.

Diplomdarba ietvaros veiktais pētījums uzrādīja pozitīvu dinamiku radošās darbības veicināšanā un apstiprināja diplomdarba izvirzīto **pētījuma hipotēzi**: Radošās darbības veicināšana rokdarbu nodarbībās pirmsskolas izglītībā otrajā posmā norit veiksmīgāk, ja:

- tiek nodrošināta radošā mācību vide;

- rokdarbu nodarbības ir regulāras;
- bērniem tiek piedāvāti brīvai izvēlei daudzveidīgi rokdarbu materiāli;
- netiek ierobežota bērna fantāzija;
- bērniem ir laiks pabeigt darbu.

Darba autore uzskata, ka mērķtiecīgi organizētas rokdarbu nodarbības veicina radošo darbību pirmsskolas izglītībā otrajā posmā.

Līdz ar to darba autore uzskata, ka darba mērķis ir sasniegts un uzdevumi izpildīti.

IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN AVOTU SARAKSTS

1. **Albrehta, D.** *Pētīšanas metodes pedagogijā*. Rīga: Mācību grāmata, 1998. 104 lpp.
2. **Alsberga, M., Antiņa, I., Dortāne, R. u. c.** *Metodiskie ietikumi pirmsskolas mācību programmu īstenošanai*. Rīga: VISC, 2016. 153 lpp.
Pieejams:
https://registri.visc.gov.lv/vispizglitiba/saturs/dokumenti/metmat/met_iet_pirmsk_prog_ist.pdf
Skatīts: 21.11.2021.
3. **Andersone, R. u. c.** *Skolotāju profesionālā kompetence sabiedrības ilgtspējīgai attīstībai. Latvijas Universitātes raksti 747 sējums. Pedagoģija un skolotāju izglītība. Skolotāju profesionālā kompetence sabiedrības ilgtspējīgai attīstībai*. LU, 2010. 306 lpp.
Pieejams:
https://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/materiali/apgads/raksti/747.pdf
Skatīts: 31.10.2021.
4. **Batņa, V.** *Rosinot bērna iekšējo pasauli*. Rīga: RaKa, 2007. 280 lpp.
5. **Bebre, R., Karpova, Ā. U. c.** *Kreativitātes psiholoģija*. Rīga: RPIVA, 2011. 208 lpp.
6. **Brice, B., Bulla – Biteniece, I. u. c.** *Pirmsskolas mācību programma*. Rīga: VISC, 2019. 117 lpp.
7. **Briška, I., Kalēja-Gasparoviča, D.** *Jēgpilns mācību process vizuālajā mākslā*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2020. 53 lpp.
8. **Briška, I., Kalēja – Gasparoviča, D. U. c.** *Radošums mums visapkārt*. Rīga: RaKa, 2015. 46 lpp.
9. **Briška, I., Kalēja-Gasparoviča, D., Priede, L., Vigule, D., Ummere-Tillberga, L., Urdziņa-Deruma, M.** *Tehnoloģiju mācību joma. Mācību un metodiskais līdzeklis pirmsskolas mācību programmas īstenošanai*. VISC, 2019. 49 lpp.
Pieejams: <https://mape.skola2030.lv/resources/58>
Skatīts: 05.11.2021.
10. **Broks, A.** *Izglītības sistemoloģija*. Rīga: RaKa, 2000. 175 lpp.
11. **Dobrava, E.** *Kā atmodināt radošumu. Da Vinči gēns*. Drukātava, 2012. 240 lpp.
12. **Dzintere, D., Stangaine, I.** *Rotaļa – bērna dzīvesveids*. Izdevniecība RaKa, 2005. 181 lpp.

- 13. Endziņa, D., Afanasjeva, I., Lauka, A.** *Mācību plānošana pirmsskolā.* Valsts izglītības satura centrs / Projekts “Kompetenču pieeja mācību saturā” (tiešsaiste, video). 2018. g. aprīlis.
Pieejams: https://www.youtube.com/watch?v=_1AT2G2Xs38
Skatīts: 01.11.2021.
- 14. Fišers, R.** *Mācīsim bērniem mācīties.* Rīga: RaKa, 2005. 214 lpp.
- 15. Hibnere, V.** *Vizuālās radošās domāšanas un iztēles attīstīšana. Radoša personība I. Zinātnisko rakstu krājums.* Rīga: Vārti, 1999-2000. 258 lpp.
- 16. Golubina, V.** *Pirmsskolas pedagoga rokasgrāmata.* Rīga: SIA Izglītības soļi, 2007. 308 lpp.
- 17. Geske, A., Grīnfelds, A.** *Izglītības pētījumu aptaujas – no izveidošanas līdz datu apstrādei.* Rīga: LU akadēmiskais apgāds, 2020. 167 lpp.
- 18. Geske, A., Grīnfelds, A.** *Izglītības pētniecība.* LU Akadēmiskais apgāds, 2006. 264 lpp.
- 19. Irbe, I., Timermane, A.** *Mana grāmatiņa. Skolotāja grāmata.* Rīga: RaKa, 2010. 41 lpp.
- 20. Izglītības likums.** Saeima, 1999.
Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/50759-izglitibas-likums>
Skatīts: 02.11.2021.
- 21. Kalēja-Gasparoviča, D.** *Bērņa radošā pašizpaušme vizuālajā mākslā pirmsskolā.* Rīga: LU akadēmiskais apgāds, 2020. 74 lpp.
- 22. Kalvāns, Ē.** (2018). *Attīstības psiholoģija.* Rēzekne: Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija. 69 lpp.
- 23. Kārklīņa, G., Lauka, A., Lazdiņa, S.** *Caurviju prasmes pirmsskolā. Metodiskais līdzeklis pirmsskolas skolotājam.* VISC, 2019. 63 lpp.
Pieejams: <https://mape.skola2030.lv/resources/357>
Skatīts: 07.11.2021.
- 24. Kārklīņa, G., Lauka, A., Lazdiņa, S.** *Mācību satura un pieejas plānošana. Metodiskais līdzeklis pirmsskolas skolotājam.* VISC, 2019. 87 lpp.
Pieejams: <https://mape.skola2030.lv/resources/87> Skatīts: 05.11.2021.
- 25. Kozlovs, V.** *Radošuma psiholoģija.* Biedrība HROFT, 2011. 98 lpp.
- 26. Kraģis, I.** *Radošums un mācību vide: definējošie un saistošie faktori.* Latvijas Universitātes raksti. 817. Sēj. Izglītības vadība, 2018. 63.–71. lpp.

- Pieejams: <https://doi.org/1022364/ped.luraksti.817.06>
27. **Kragis, I.** Radošums un kritiskā domāšana. Rīga: Apgāds Mansards, 2019. 109 lpp.
28. **Ķīlis, R. un ekspertu grupa.** *Latvijas ilgtspējīga stratēģija līdz 2030. gadam.* Rīga: Latvijas Republikas Saeima, 2010. 100 lpp.
Pieejams: https://www.pkc.gov.lv/sites/default/files/inline-files/Latvija_2030_7.pdf
29. **Lasmane, A.** *Personības radošuma nozīme identitātes veidošanās procesā. Radoša personība I. Zinātnisko rakstu krājums.* Rīga: Vārti, 1999-2000. 258 lpp.
30. **Lauka, A.** *Skolotāja loma pirmsskolā.* Valsts izglītības satura centrs / Projekts “Kompetenču pieeja mācību saturā” (tiešsaiste, video). 2018. g. aprīlis.
Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=5xHIDXrBrIc> Skatīts: 08.11.2021.
31. **Lauka, A., Afanasjeva, I., Endziņa, D u. c.** *Kā mainīsies mācību pieeja pirmsskolā – skolotāja lomas maiņa.* Valsts izglītības satura centrs / Projekts “Kompetenču pieeja mācību saturā” (tiešsaiste, video). 2018. g. jūnijs.
Pieejams:
<https://www.youtube.com/watch?v=lzZyogg2kuc&list=PL6U0gfvPRUIR9wSN5H5pa20KJ7DoR4Uo6&index=17> Skatīts 2021. g. 11. novembrī.
32. **Lauka, A., Miesniece, A., Rolanda, L.** *Aktualitātes mācību saturā: Pirmsskola.* Valsts izglītības satura centrs / Projekts “Kompetenču pieeja mācību saturā” (tiešsaiste, video). 2019. g. aprīlis.
Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=uvUwQS-2m-U> Skatīts 2021. g. 15. novembrī.
33. **Lika, I.** *Kreativitāte un personības pašattīstība. Radoša personība I. Zinātnisko rakstu krājums.* Rīga: Vārti, 1999-2000. 258 lpp.
34. **Mazpane, I.** *Skola 2030. Jaunrade un uzņēmējspēja.* 2019.
Pieejams: https://www.youtube.com/watch?v=Ry_jT1E_nc Skatīts: 07.11.2021.
35. **Miesniece, A., Lauka, A., Kārklīņa, G.** *Pirmsskolas mācību programma.* Valsts izglītības satura centrs / Projekts “Kompetenču pieeja mācību saturā” (tiešsaiste, video). 2019. g. augusts.
Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=BAp6GKaTmfk> Skatīts: 15.11.2021.
36. **Ministru kabineta noteikumi Nr. 716.** *Noteikumi par valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijām un pirmsskolas izglītības programmu paraugiem.* Rīgā, 2018. (prot. Nr. 53 29. §)
Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/303371-noteikumi-par-valsts-pirmsskolas-izglitiba-vadlinijam-un-pirmsskolas-izglitiba-programmu-paraugiem>
37. **Pirmsskolas izglītība.** Izglītības un zinātnes ministrija. 2020. Publicēts: 04.09.2020.

- Pieejams: <https://www.izm.gov.lv/lv/pirmsskolas-izglitiba>
38. **Priede, L., Vigule, D.** *Pirmsskolēna mērķtiecības sekmēšana mākslas nodarbībās.* Rēzekne: RA Izdevniecība, 2012. 144 – 152 lpp.
39. **Prūsis, A.** *Liepājā šalc jūra. Videoieraksts.* 2011.
Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=XGiUWUWEahw> Skatīts: 01.11.2021.
40. **Puškarevs, I.** *Attīstības psiholoģija.* IU: RaKa, 2001. 88 lpp.
41. **Randoha, A.** *Pirmsskolēna pašizteikšanās zīmētdarbībā. Bērna sasniegumu veicināšana pirmsskolā.* Rīga: RaKa, 2015. 227 lpp.
42. **Robinsons, K.** *Ne tikai ar prātu.* Apgāds Zvaigzne ABC, 2013. 311 lpp.
43. **Skola 2030.** Mācību procesa plānošana. 2018.
Pieejams: https://www.youtube.com/watch?v=_1AT2G2Xs38 Skatīts: 06.11.2021
44. **Skola 2030. Pirmsskola.** 2019.
Pieejams: <https://skola2030.lv/lv/skolotajiem/izglitibas-pakapes/pirmsskola>
Skatīts: 06.11.2021.
45. **Stangaine, I.** *Bērna dzīvesdarbība rotaļā. Bērna sasniegumu veicināšana pirmsskolā.* Rīga: RaKa, 2015. 227 lpp.
46. **Svence, G.** *Attīstības psiholoģija.* Rīga: Zvaigzne ABC, 1999. 159 lpp.
47. **Špona, A.** *Audzināšanas process teorijā un praksē.* Rīga: RaKa, 2006. 211 lpp.
48. **Špona, A., Jermolajeva, J.** *Bērns. Bērniība. Sasniegumu pētīšana. Bērna sasniegumu veicināšana pirmsskolā.* Rīga: RaKa, 2015, 227 lpp.
49. **Šūmane, I.** *Pusaudžu mācību sasniegumus veicinoša mācību vide. Promocijas darbs pedagogijas zinātņu doktora grāda iegūšanai.* Rīga: LU, 2012. 203 lpp.
50. **Tauriņa, A.** *Bērna jautājumi – personības izaugsmes pamats. Bērna sasniegumu veicināšana pirmsskolā.* Rīga: RaKa, 2015. 227 lpp.
51. **Выготский Л. С.** *Воображение и творчество в детском возрасте.* СПб: Союз, 1997. 96 с.
52. **Ильин Е. П.** *Психология творчества, креативности, одаренности.* СПб: Лидер, 2009. 448 с.
53. **Любарт Т.** *Психология креативности.* Москва: Когито – Центр, 2009. 214 с.
54. **Рубинштейн С. Л.** *Основы общей психологии.* Издательство: Питер, 2002. 720с.
55. **Эльконин, Д.** *Детская психология.* Москва: Издательский центр Академия, 2007. 384 с.

PIELIKUMI

Rotaļnodarbība “Bērnudārza rotallaukums”

Nozīmīgums: lietderība, radošums.

Izmantotā literatūra:

Briška, I., Kalēja-Gasparoviča, D., Priede, L., Vigule, D., Ummere-Tillberga, L., Urdziņa-Deruma, M. Tehnoloģiju mācību joma. Mācību un metodiskais līdzeklis pirmsskolas mācību programmas īstenošanai. VISCS, 2019. 17.-18. lpp.

Pieejams: <https://mape.skola2030.lv/resources/58>

Rotaļnodarbību gaita.

Bērna darbība	Skolotāja darbība	Caurviju prasmes
Izsaka idejas, kā īstenot savu ieceri, kādi materiāli un instrumenti būs nepieciešami un kuri darba paņēmieni jāizmanto, lai īstenotu savu ieceri. Izvēlās piemērotāko.	Noskaidro, kāda ir bērna pieredze līdzīga produkta radīšanā, darba plānošanā un veikšanā. Rosina izdomāt vairāk nekā vienu ideju savas ieceres īstenošanai. Jautā: Kādus materiālus var izmantot, kāda veidā tos iespējams izmantot?	
Izvēlas dažādu faktūru, krāsu un biezuma papīru.	Piedāvā dažādu faktūru, krāsu un biezuma papīru. Piedāvā izgriezt taisnstūrus, trīsstūrus un riņķus un pa vienam līmēt tos pie pamatnes, radot kompozīciju kolāžas tehnikā, pielīmējot figūras citu pie citas vai citu uz citas.	<i>Jaunrade un uzņēmējspēja</i> Radošums, spontanitāte, daudzveidīgu kombināciju radīšana.
Vēro skolotāja darbību, vingrinās griezt papīru vai audumu pa taisnu un liektu līniju, lai iegūtu dažāda lieluma un dažādu formu ģeometriskas figūras. Uz krāsainas pamatnes veido kombināciju kolāžas tehnikā. Ievēro līmēšanas secību: uzklāj līmi uz līmējamās papīra detaļas, lēni novieto to uz pamatnes un piespiež.	Demonstrē griešanas paņēmienus, komentē savu darbību. Piedāvā krāsaina kartona pamatni. Darbojas kopā ar bērnu, demonstrē papīra formu kombinēšanas iespējas (blakus vai virsū citu citai) un līmēšanas secību.	<i>Pašvadīta mācīšanās</i> Zināšanu un prasmju lietošana, paškontrolē.
Kad kolāža gatava, iztēlojas un nosauc savas asociācijas	Rosina bērnu iejusties tēlā. Jautā: Ko tev atgādina šī	<i>Jaunrade un uzņēmējspēja</i> Radošums – iejušanās tēlā.

<p>saistībā ar radīto tēlu, stāsta, ko tas atgādina, pēc kā izskatās.</p> <p>Ja nepieciešams labāk izprast kombinācijas sižetu, papildina kolāžu ar zīmētām detaļām un akcentiem.</p>	<p>kolāža? Kāds ir noskaņojums tavai kompozīcijai? Piedāvā atslēgvārdus noskaņas raksturošanai: <i>jautrs, nopietns, laimīgs, satraucies, miegains</i> u. c.</p>	
<p>Vēro gatavu darbu un iesaistās refleksijā.</p>	<p>Rosina refleksiju.</p> <p>Jautā: ko tu darīji? Kas darba gaitā bija aizraujoši? Kur vajadzēja pūlēties?</p>	<p><i>Pašvadīta mācīšanās</i></p> <p>Gandarījums par paveikto.</p>

Rotaļnodarbības “Bērnudārza rotaļlaukums” bērnu darbi



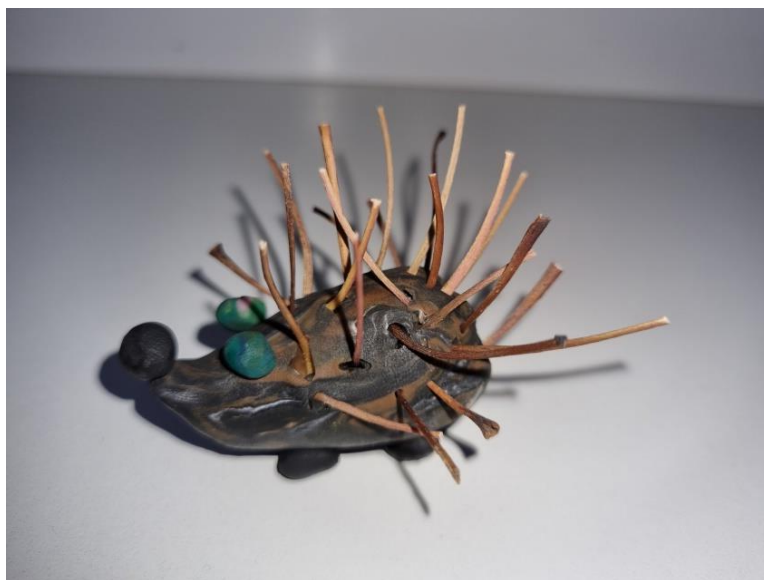
Rotaļnodarbības “Māja lellei” bērnu darbi



Rotaļnodarbības “Kur dzīvo ezītis” bērna darbs



Rotaļnodarbības “Ezis iet pa taku” bērnu darbi



Rotaļnodarbības “Rudens koki” bērnu darbi



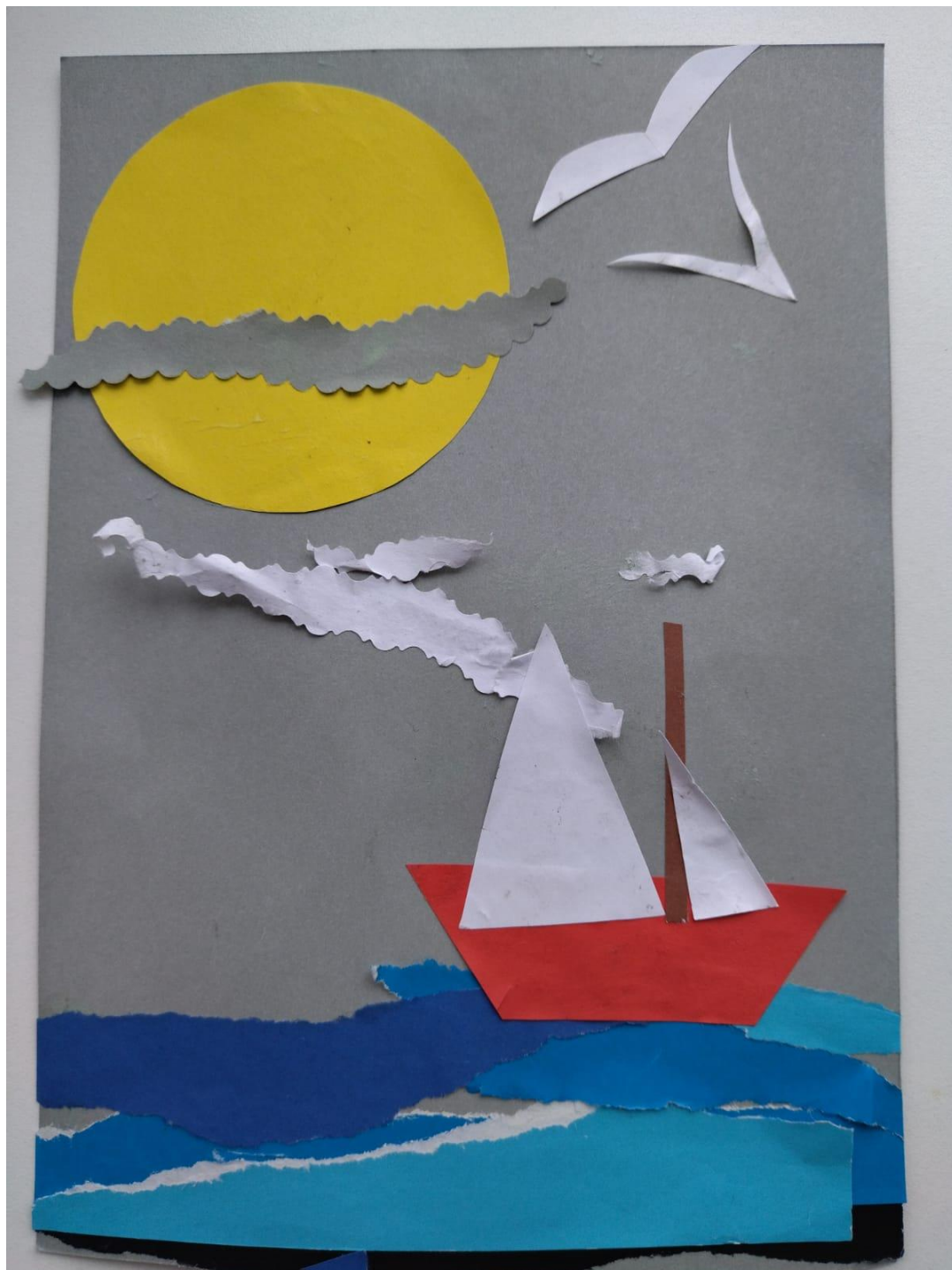
Rotaļnodarbības “Neparasta rudens buķete” bērna darbs



Rotaļnodarbības “Neparasta rudens buķete” bērnu darbs



Rotaļnodarbības “Baltijas jūra” bērna darbs



Rotaļnodarbības “Baltijas jūra” bērna darbs



Rotaļnodarbības “Dabas materiālu kompozīcija” bērnu darbi



Rotaļnodarbības “Dabas materiālu kompozīcija” bērnu darbi



Rotaļnodarbības “Drosmīgais gailis” bērna darbs



Rotaļnodarbības “Drosmīgais gailis” bērna darbs



Rotaļnodarbība “Dzimšanas diena Latvijai”

Ziņa bērnam. Mūsu valstij Latvijai ir dzimšanas diena.

Sasniedzamais rezultāts. Bērni iesaistās svētku sagatavošanā un svinēšanā. Veido pozitīvu attieksmi pret tautas tradīcijām un kultūru. Vingrinās salīmēt sloksnītes un izveidot bumbu, kura tiks izmantota grupas rotāšanā, kā arī izveidot virteni ar karodziņiem.

Caurviju prasmes.

Vērtības un tikumi. Latvijas valsts, atbildība, centība, mērenība, savaldība.

Uzdevumi:

Nozīmīgums. *Lietderība* – bērni rotās grupas telpu par godu Latvijas valstij dzimšanas dienai, izmantojot no sloksnītēm izveidotas bumbas un virteni ar karodziņiem. *Radošums*.

Metode. Metodiskie paņēmieni. Pārrunas, demonstrējums, praktiskais darbs.

Nepieciešamie materiāli. Paliktnīši, līmes zīmuļi. Skolotāja iepriekš sagatavotas baltas un karmīnsarkanas sloksnītes bumbām, un četrstūri – karodziņiem. Aukla.

Iepriekšējais darbs ar bērniem. Pārrunas ar bērniem par to, ka šajā nedēļā, 18. novembrī, Latvija svinēs dzimšanas dienu. Stāsta bērniem, ka mēs visi esam Latvija, un mums būs svētku pasākums. Mūzikas nodarbībās bērni apguva dziesmu “Dzimšanas diena Latvijai”.

Izmantotā literatūra un avoti.

Derkača, I. *Pirmsskolas izglītība Nr. 16 (141)*. Rīga: SIA AB konsultants, 2018. 7.–9. Lpp.

Nodarbības gaita.

Nodarbības sākumā skolotājs lasa I. Cīrules stāstu “Dzimšanas diena”.

Skolotāja darbība	Bērna darbība	Radošās darbības veicināšana
Aktualizācija		
Uzdod jautājumus par dzimšanas dienu: kam ir dzimšanas diena, kā to sagaida un svin. Atbalsta bērnu vēlmi izgatavot rotājumu grupai. Rāda sagatavotas papīra sloksnītes un četrstūrus, jautā: Kam līdzīgas šīs krāsas? Ko mēs varam izveidot, izmantojot šīs krāsas papīru? Rosina bērnus padomāt, kādus rotājumus var izveidot no šiem materiāliem?	Bērni secina, ka dzimšanas diena Latvijai. Secina, ka varam izrotāt grupas telpas. Aplūko skolotāja no papīra sagatavotas sloksnītes un četrstūrus, secina, ka tādas krāsas ir Latvijas karogam. Bērni izteica savas domas.	Skolotājs modelē, kā pats rada idejas un īsteno tās praksē. Dziesmas dziedāšana – bērniem ir svētku noskaņojums un rodas vēlme izrotāt grupas telpas. Skolotājs, izveidojot savu rotājumu, novieto to grupas telpā, motivējot bērnus darboties.
Apjēgšana		
Skolotājs rosina izvēlēties, no kādiem materiāliem katrs bērns	Izvēlas, kādu rotājumu veidos, cik sloksnīšu paņems. Vēro	Skolotājs bērnam rada iespēju gūt jaunu

veidos rotājumu. Rosina bērna izvēlēties sloksnītes, demonstrē, ka izgatavot bumbiņas un karodziņus, līmēšanas secību. Darbojas kopā ar bērniem. Rosina bērnus izrotāt grupas telpas.	skolotāja darbību, salīmē sloksnītes, pēc tam savieno tās, lai izveidotu bumbu, vai no četrstūriem veido virteni ar karodziņiem. Kopā ar skolotāju rotā grupas telpas.	pieredzi – no papīra veidot apaļu formu, salīmējot detaļas.
Refleksija		
Rosina refleksiju. Jautā: Ko tu darīji? Kāpēc tu to darīji? Kas tev izdevās? Kas vēl jāmācās darīt?	Vēro gatavu darbu un iesaistās refleksijā. Novērtē savas prasmes un radīto rotājumu. Lepnums un gandarījums par paveikto darbu.	Pozitīvā vērtēšana.

Rotaļnodarbības “Dzimšanas diena Latvijai” bērnu darbi



Skolotāju anketa

Labdien, cienījamie kolēģi!

Sava diplomdarba izstrādes ietvaros vēlos izpētīt radošās darbības veicināšanas iespējas rokdarbu nodarbībās pirmsskolas izglītībā otrajā posmā.

Jūsu dalība šajā pētījumā man palīdzēs iegūt nepieciešamos datus.

Paldies par atbildēm!

1. Vecums

Dzimums

Dzīves vieta

Tautība

2. Darba pieredze pirmsskolas izglītības iestādē

1 – 2 gadu pieredze

3 -5 gadu pieredze

5 -10 gadu pieredze

10 un vairāk gadu pieredze

3. Cik augsti Jūs vērtējat radošās darbības veicināšanu pirmsskolas izglītībā?

a) Ļoti augsti

b) Vidēji

c) Neuzskatu, ka radošā darbība ir jāveicina.

4. Vai, Jūsprāt, radošās darbības veicināšanai pedagoģiskajā procesā tiek veltīts pietiekams laiks?

a) Jā

b) Nē

c) Grūti pateikt

5. Cik bieži tas novērojams Jūsu darbībā?

Demonstrējat gatavību jauniem uzaicinājumiem; stāstāt, kā pārvarat satraukumu un bailes.

a) Vienmēr

b) Dažkārt

c) Reti

d) Nekad

6. Cik bieži tas novērojams Jūsu darbībā?

Modelējat, kā radāt idejas un īstenojat tās praksē.

a) Vienmēr

- b) Dažkārt
 - c) Reti
 - d) Nekad
- 7.** Cik bieži tas novērojams Jūsu darbībā?
- Veidojat vidi, kurā bērniem ir iespējas attīstīt un vingrināt jaunrades prasmes, gūt jaunu pieredzi, izmantojot līdz šim nezināmus materiālus.
- a) Vienmēr
 - b) Dažkārt
 - c) Reti
 - d) Nekad
- 8.** Cik bieži tas novērojams Jūsu darbībā?
- Atbalstāt ideju rašanos, veidojat drošu vidi spontanitātei.
- a) Vienmēr
 - b) Dažkārt
 - c) Reti
 - d) Nekad
- 9.** Cik bieži tas novērojams Jūsu darbībā?
- Atbalstāt bērnus ideju īstenošanā.
- a) Vienmēr
 - b) Dažkārt
 - c) Reti
 - d) Nekad
- 10.** Cik bieži tas novērojams Jūsu darbībā?
- Mērķtiecīgi virzāt jaunrades prasmju attīstīšanu, mācāt dažādus veidus, kā radīt jaunas idejas
- a) Vienmēr
 - b) Dažkārt
 - c) Reti
 - d) Nekad
- 11.** Cik bieži tas novērojams Jūsu darbībā?
- Mācāt pieņemt lēmumu par turpmākām darbībām / soļiem.
- a) Vienmēr
 - b) Dažkārt
 - c) Reti
 - d) Nekad

12. Cik bieži tas novērojams Jūsu darbībā?

Mācāt pabeigt iesākto līdz galam.

- a) Vienmēr
- b) Dažkārt
- c) Reti
- d) Nekad
- e) Veidojot šo aptauju, darba autore izmantoja “Skola 2030” materiālus (*Kārklīņa, Lauka, Lazdiņa 2019, 48*)

Pirkstiņrotāļa

Pirkstiņi ieplesti savijas klusi,

*(Elkoņi pacelti, saliek kopā plaukstas ar
ieplestiem pirkstiem, saspiež tās kopā.)*

Lūk, pirkstiņu eglīte izaugusi:

*(Rāda izveidoto egli, atbrīvo pirkstus,
nolaiž elkoņus, saspiež tos kopā.)*

Pirksti vijas viens ar otru,

*(Krusto pirkstus, saspiež tos, elkoņi lejā,
kopā.)*

Eglītei, lai izveidotu.

*(Pirkstus atbrīvo, saliek atkal abas
plaukstas kopā.)*

Mežā egles pulciņā,

(Sākumstāvoklis.)

Mums ir katram savēja.

(Rokas izpurina.)

Balode, A., Sirsniņa, A. *Soli pa solim. Dosimies ceļā I. Skolotāja grāmata.* Rīga: Pētergailis, 2011. 15. lpp.

Latviešu tautas pasaka

Kā kokiem izgāja

Visu gadu kokiem vajadzēja iztikt ar vienu zaļu tērpu. Tas visiem apnika.

-Vasara! Dod mums skaistāku tērpu!- koki lūdzās.

-Man nav skaistāka,- vasara teica.

Koki lūdz rudenim:

-Ruden! Dod mums jaunu tērpu!

-Labi, došu!- rudens atbildēja un ķērās pie darba.

Viens divi – jaunie tērpi gatavi. Nu kokiem liels prieks.

Bet tad atskrēja vējš. Sāka kokus purināt. Jaunie tērpi neizturēja. Drīz vien tie gulēja zemē.

Kokiem bija auksti. Vienīgi egle un priede nesala. Tās bija paturējušas savus vecos skuju tērpus.

Kas vēl ir?

Latvijai ir liela jūra.

Liela jūra.

Latvijai ir lieli meži.

Lieli meži.

Lieli ezeri un upes.

Un kas vēl ir Latvijai?

Mazas meitenes un zēni,

Kuriem lieliem jāizaug.

(V. Ļūdens)

Balode, A., Sirsniņa, A. *Soli pa solim. Svētku laiks II. Skolotāja grāmata.* Rīga: Pētergailis, 2011. 10. Lpp.

Īsti draugi (Pēc N. A. Goroško.)

Ezītis pamodās agri no rīta. Izgāja pagalmā un nodomāja: “Cik labi ir mežā – sūnas ar rasu mazgājas, vējiņš pļaviņā zāli izķemmē, virs meža kā krāsains dvielis izklājusies varavīksne. Ļoti skaisti!”

Nokāpa ezītis pa kāpnītēm, izstaipījās un devās pastaigā pa meža taku. Kaut gan eža ķepiņas ir mazas, čāpo viņš ļoti ātri.

Te pēkšņi blakus kaut kas nočabēja, sagriezās un kaut kas rūsgans un pūkains nokrita uz taciņas tieši pie ezīša deguna!

- Palīgā! – no visa spēka iekliedzās ezītis un no pārbīļa savēlās kamoliņā.

- Ak, mammīt! – iekliedzās rudā vāvere, jo tieši viņa bija pārbiedējusi ezīti. No pārsteiguma vāveres acis kļuva tik lielas kā rieksti. Un bija jau arī, par ko brīnīties! Vāvere vēl nekad nebija redzējusi tādu dīvainu zvēru, kuram pūkaina un skaista kažociņa vietā no visām pusēm rēgojās asas adatas.

- Kas tu esi? – jautāja vāvere un katram gadījumam atkāpās divus soļus.

- Puk, puk, puk! – pukšķināja ezītis. Viņš nodomāja, ka rudais radījums ir ne sevišķi laipns un turklāt pat nesasveicinājās.

- Labrīt! – ezītis draudzīgi teica. – Es esmu ezītis.

- Bet es esmu vāverīte. Sveiks!

Pēkšņi kaut kur no koka galotnes atskanēja:

- Kra – ha – ha – hā! Nu gan ir kompānija! Viņš adatains, viņa pūkaina!

Uz egles zara sēdēja vārna un smējās pilnā balsī, ka viss mežs skanēja.

Ezītis, to izdzirdis, nokaunējās, nokāra deguntiņu un noskuma par to, ka ar viņu, adataini, neviens laikam negribēs draudzēties. Vāverīte turpretī sadusmojās ne pa jokam uz pelēko vārnu:

Kāda tava darīšana, ar ko es gribu, ar to draudzējos! Nav svarīgi, vai kāds ir mīksts vai ar adatām, kad tik viņam ir laba sirsniņa!

- Kā tad tā? – izbrīnījās vārna.

- Nu tā! – atteica vāverīte, saņēma ezīša ķepu, un abi draudzīgi aizgāja pa taciņu. Vēlāk ezītis un vāverīte sēdēja kopā meža pļaviņā un skatījās, kā vējš debesīs dzenā baltos mākoņus.

- Laikam mākoņi arī mīksti un pūkaini, kā tu, vāverīt! – ezītis čukstēja jaunajai draudzenei.

- Ja, bet lietu tie nes tādu pašu adatainu, kā tavas adatas, ezīt! – nočukstēja vāverīte un uzsmaidīja ezītim.

Irbe, I., Timermane, A. *Mana grāmatiņa*. Rīga: RaKa, 2010. 3. lpp.

Ežuka dziesma

E. Putniņa

E. Putniņa

Puk, puk, puk, puk, puk,
Ežuks iet pa taku,
Puk, puk, puk, puk, puk,
Groziņš vienmēr blakus.
Sēnes un odziņas,
Lielas un maziņas.
Puk, puk, puk, puk, puk,
Ežuks iet pa taku.

Pasaka par Margrietiņu

Brīnišķīgā saulainā pļavā netālu no Brīnumkoka zem liela rožu krūma agrā rīta stundā izauga Margrietiņa. Viņa izpleta savas sniegbaltās ziedlapiņas, atvēra zeltaino viducīti. Rasas pilieni noritēja no ziedlapiņām, skanēdami kā dzidri zvaniņi. Margrietiņa palūkojās apkārt, viss bija tik skaists! Tad viņa pacēla galvu un ieraudzīja lielu jo lielu rožu krūmu ar milzīgiem ērkšķiem. Margrietiņa nezināja, vai viņai no tā jābīstas vai nē, un nolēma kādam pajautāt.

Viņa pagrieza galvu un pamanīja, ka tieši šajā brīdī Kaut Kas skrēja garām.

- Paklau, - teica Margrietiņa, - redzi, tur virs manis ir rožu krūms. Kā tu domā, vai man no tā jābīstas?
- Hmm, viņš tevi noteikti apēdīs.

Margrietiņa izbijās un sāka drebēt. Bet tad klusiņām palūkojās atkal augšup.

- Ak, cik skaisti ziedi ir rožu krūmam! – Un Margrietiņa nolēma vēl kādam pavaicāt.
- Netālu viņa ieraudzīja tiltiņu, kas stiepās pār Gurķupīti. Tā to sauca tāpēc, ka visā garumā gar tās krastiem auga gurķi.
- Uz tiltiņa sēdēja Vardulēns.
- Paklau, vai man jābīstas no rožu krūma?

Bet Vardulēns atbildēja:

- Kādi nieki! Protams, ka nē. Viņš tevi aizsargās.
- Nopriecājās Margrietiņa, izpleta savas sniegbaltās ziedlapiņas, pagrieza galvu pret dzidri zilajām debesīm un kļuva vēl skaistāka.

Izmantotā literatūra.

Sīnenko, A. *Pūces kundzes mākslas salons*. Rīga: Zvaigzne ABC, 1996. 58. lpp.

Bērna tehniskā līmeņa analīze rokdarbu nodarbībā

Balstoties uz plānotiem rezultātiem un uz mācību un metodisko līdzekli pirmsskolas mācību programmas īstenošanai (Tehnoloģiju mācību joma), darba autore izveidoja novērošanas protokolu ar tabulu, lai novērtētu bērna tehnisko līmeni rokdarbu nodarbībā. Novērošanas protokolā izvirzīti 4 līmeni (vērtē ar punktiem).

Sasniedzamā rezultāta apguves līmeņu apraksti:

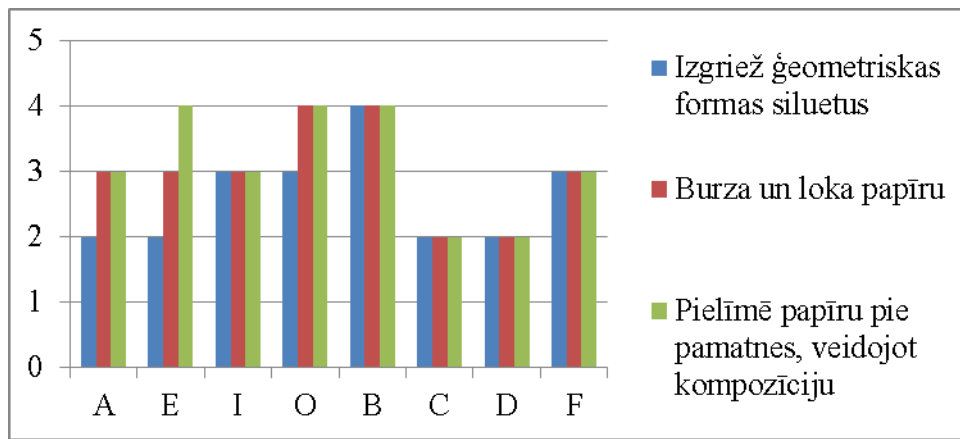
1. Sācis apgūt – izgriež vienkāršas formas siluetus, plēš un burza papīru, pielīmē papīru pie pamatnes.
2. Turpina apgūt – izgriež vai izplēš vienkāršas formas siluetus; pārloka papīru, līmē to pie pamatnes; ievēro darbību secību.
3. Apguvis – apgūst dažādus darba paņēmienus un drošības noteikumus savas ieceres īstenošanai no papīra: līmējot savieno detaļas, plēš papīru pa līniju, ar šķērēm izgriež vienkāršu formu siluetus.
4. Apguvis padziļināti – patstāvīgi darina vienkāršas formas siluetus; izplēš, izgriež un pielīmē pie pamatnes papīru, veidojot kompozīciju vai izstrādājumu; nosauc darba secību.

25.1.tabula

Sasniedzamā rezultāta apguves līmeņu apraksti, strādājot ar papīru (Briška, Kalēja-Gasparoviča, Priede, Vigule, Ummere-Tillberga, Urdziņa-Deruma 2018, 13)

Bērna darbība	Bērns							
	A	E	I	O	B	C	D	F
Izgriež ģeometriskas formas siluetus	2	2	3	3	4	2	2	3
Burza un loka papīru	3	3	3	4	4	2	2	3
Pielīmē papīru pie pamatnes, veidojot stāstošu kompozīciju	3	4	3	4	4	2	2	3

Šīs tabulas dati tiek atspoguļoti 25.1. attēlā.



24.1. attēls. Plānota sasniedzamā rezultāta apguves līmeņu novērtēšana

Pabeigto un nepabeigto darbu izvietošana grupas telpā



Dzimšanas diena (Pēc I.Cīrules.)

Reiz senos laikos Latvijas galvaspilsētā Rīgā dzīvoja kāds zēns, kam katru gadu bija ļoti jauka dzimšanas diena. Sanāca daudz ciemiņu, māmiņa cepa kliņģeri un uz galda bija dāvanas.

Bet Arnoldam visskaistākais likās tas, ka viņa dzimšanas dienā visa pilsēta bija izgreznota sarkanbaltsarkaniem karogiem. Tie plīvoja māju priekšās. Karavīri tos nesa parādēs, kas soļoja garām Brīvības piemineklim no Daugavas puses.

“Nevienam citam cilvēkam nav parāde par godu viņa dzimšanas dienā!” Arnolds laimīgi nopūtās un pieķērās ciešāk tēta rokai.

“Arnold!” tētis pārsteigts pacēla zēnu klēpī, “Vai tu nezini, ka šodien ir Latvijas neatkarības diena?”

“18. novembrī,” tētis vēlāk stāstīja Arnoldam, “Latvieši paziņoja visai pasaulei, ka viņi savā zemē drīkst dzīvot brīvi un laimīgi. Tā ir tāda kā Latvijas dzimšanas diena.”

Tētis domāja, ka Arnolds būs vīlies, ka viņa dzimšanas diena nav tikai viņa vien, bet Arnolds smaidīja vēl priecīgāk nekā pirms tam. Arnoldam likās, ka dalīt dzimšanas dienu ar Latvijas valsti vēl jaukāk nekā svinēt to vienam pašam.

Izmantotā literatūra.

Irbe, I., Timermane, A. *Mūsu grāmatiņa, 1 daļa*. Rīga: RaKa, 2013. 133. lpp.

Uzskates materiāls “Rudens mežs”



Radošais darbs "Vāveres"



Aplikācija "Koks"

